

UNIVERSITATEA DE STAT „A. RUSSO” DIN BĂLȚI
BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ

**DEȚINĂTORI AI TITLULUI DE
DOCTOR HONORIS CAUSA**

**MEMBRII DE ONOARE
AI SENATULUI**

BĂLȚI, 2008

CZU [378(478-21)+01](092)

D 34

Deținători ai titlului de *Doctor Honoris Causa*. Membri de Onoare ai Senatului / alcăt. : E. Scurtu, M. Fotescu ; red.-coord. : E. Harconița ; red. șt. : Gh. Popa ; design/tehored. S. Ciobanu ; Univ. de Stat „A. Russo” din Bălți. – Bălți : Bibl. Șt., 2008. - 203 p. – (*Doctor Honoris Causa*).

ISBN 978-9975-931-31-1

CZU [378(478-21)+01](092)

D 34

Redactor-coordonator

Elena Harconița

Alcătuitori:

**Elena Scurtu
Maria Fotescu**

Redactor științific

**dr. habilitat
Gheorghe Popa**

Design / tehoredactare

Silvia Ciobanu

© Biblioteca Științifică, Bălți, 2008

<http://libruniv.usb.md>

ISBN 978-9975-931-31-1

Cuvînt înainte

Spune cu cine te însoțești ca să-ți spun cine ești, susține un vechi proverb popular, potențial motto al acestei publicații care pentru prima dată adună la un loc 20 de personalități marcante ale timpului. Aceste nume notorii — prin studii, cercetare, activitate îndelungată sau alte contribuții — au avut și continuă să mențină legături deosebite cu Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți.

Volumul a fost conceput ca un dicționar al deținătorilor înaltului titlu de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „A. Russo” din Bălți, precum și al Membrilor de Onoare ai Senatului. Prin această lucrare bibliotecarii, conturează o pagină de o densitate importantă în istoria Universității și a Bibliotecii Științifice.

Peste șase ani după reorganizarea Institutului Pedagogic în Universitate de Stat, a fost inițiată acțiunea, inerentă universităților clasice, de a omagia unele personalități meritoase ale contemporaneității. Timp de opt ani (1998-2006) s-au desfășurat douăzeci și trei de ședințe ale Senatului, în cadrul cărora s-a decis a acorda onorificul titlu de *Doctor Honoris Causa* și de Membru de Onoare al Senatului unor oameni care s-au manifestat plenar în spațiul științific și cultural de nivel național și mondial. Aceste personalități din Moldova, România, Ucraina, Germania, Statele Unite ale Americii și Israel s-au afirmat în științele socio-umanistice și reale ale căror lucrări poartă amprenta unei deosebite vocații: cea de a schimba lumea, de a continua opera clasicilor, a exploratorilor și a creatorilor de noi paradigme științifice.

Asumîndu-și o nobilă responsabilitate, alcătuitoarii și-au pus drept scop ca, prin intermediul *Laudațio-lelor*, să familiarizeze cititorii cu dimensiunile științifice, culturale sau cu alte realizări ale candidaților în evoluția științei, culturii, progresului economic etc.

Discursurile de învestitură reproduse, cu regret, doar numai unor deținători ai onorificului titlu, conțin, firește, o substanțială încărcătură academică și pot servi drept model de prezentare a unor eventuale demersuri științifice.

Fiecare reprezentant al acestei onorabile galerii de personalități, cu care instituția noastră se mîndrește cu adevărat, a fost mereu obsedat, după cum susține unul din inițiatorii managementului modern Peter Drucker, de optimizarea raportului cunoaștere-timp-valoare privind dezvoltarea și progresul la toate nivelurile și în toate

domeniile de activitate umană. Experiența vieții lor se bazează pe muncă asiduă, cinste și corectitudine, capacități vizionare analitic. Din nevoia de a cunoaște, de a comunica și de a se perfecționa continuu, ei au însușit multe limbi și culturi străine. „Aicea, la Bălți, am învățat <...> să prețuiesc limbile și culturile tuturor popoarelor”, își amintește Eugeniu Coșeriu.

La fel, dr. arhitect Alexandru Budișteanu ne mărturisește că, pentru a ieși în lume, pentru a o cuceri, a fost nevoit să învețe limbile străine, fapt care i-a permis ca, peste mulți ani, să ajungă să activeze în calitate de funcționar la ONU, iar în anul 2007, la Tokyo, să fie ales președinte al Consiliului Internațional al ESU (Uniunea vorbitorilor de Limbă Engleză din 53 de țări ale lumii).

Dr. inginer Vitalie Belousov, care „este o legendă vie în lumea inventatorilor din secolul 20”, a întemeiat Școala Românească de Inventică, fiind liderul inventatorilor în domeniul prelucrărilor mecanice și al dispozitivelor din România.

După cum se știe, acești oameni au fost nevoiți să părăsească Moldova și să devină exilați fără voie, dar au făcut pentru țară mai mult decât zeci de ambasadori și atașati culturali.

Menționăm cu deosebită mândrie faptul că doi Membri de Onoare ai Senatului sînt oamenii cei mai apropiați ai Bibliotecii universitare: regretata Faina Tlehuci, care a fost 40 de ani directoarea acestei instituții, și inginerul Radu Moțoc, secretarul Asociației Pro-Basarabia și Bucovina, filiala „Costachi Negri” din Galați, care a sprijinit și continuă să sprijine activ dezvoltarea colecțiilor Bibliotecii și dotarea ei cu echipament tehnic.

O astfel de lucrare se editează în premieră în Republica Moldova și avem ferma certitudine că, prin valoarea și noutatea pe care le conține, ea va prezenta un interes deosebit pentru comunitatea academică și culturală.

Elena HARCONIȚA,
director al Bibliotecii Științifice

Doctor honoris causa

Este un titlu onorific acordat de universități sau de alte instituții, din oficiu, unor mari personalități din domeniul vieții științifice, social-politice, culturale etc.

Est un titre honorifique decerné par les Universités ou d'autres Institutions, d'office, aux grandes personnalités des domaines scientifiques, culturels, social-politiques.

Doctor Honoris Causa is an honorary title awarded by the universities or other institutions to outstanding personalities prominent for their achievements in scientific, socio-political and cultural life.

Почетное звание, присуждаемое университетами или другими организациями заслуженным деятелям в области науки, культуры и социально-политической жизни.

DETINĂTORI AI TITLULUI DE DOCTOR HONORIS CAUSA

<i>Nume, prenume</i>	<i>Domeniul de activitate</i>	<i>Anul decernării titlului de Doctor Honoris Causa</i>
Eugeniu COȘERIU	Lingvistică	1998
Vitalie BELOUSOV	Științe aplicate	1998
Dumitru GHIȚU	Fizică	1998
Silviu BEREJAN	Lingvistică	1999
Ion CIORNÎI	Lingvistică	1999
Ion BORȘEVICI	Sociologie	1999
Anatol CIOBANU	Lingvistică	1999
Alexandru BUDIȘTEANU	Arhitectură	2000
Joane W.McKAY	Pedagogie	2002
Nicolae TCACI	Fizică	2003
Vasile CEBAN	Matematică	2003
Heiner HAMM	Științe aplicate	2003
Israil GOHBERG	Matematică	2003
Michael ZICKERICK	Sociologie	2003
Dumitru IRIMIA	Lingvistică	2005
Eliza BOTEZATU	Literatură. Critică literară	2005
Gheorghe DUCA	Chimie	2006
Constantin GAINDRIC	Informatică	2006
Dumitru OPREA	Economie	2006
Gheorghe POPA	Fizică	2006

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Eugeniu COȘERIU
1998

Mult stimate Profesor Eugeniu Coșeriu,
Mult așteptatul nostru Eugeniu Coșeriu,
Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor,
Onorată asistență,

Azi fericirea a venit și la Bălț, la universitatea noastră: a sosit în vizită Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Limbii Române de pe toate meridianele globului: Eugeniu Coșeriu. El este în urbea noastră, în lăcașul care-l așteaptă de ani și ani...

Stilistica unui simplu *Laudatio* îmi va permite oare să vi-l prezint pe unul din curajoșii basarabeni, care n-a cedat niciodată în fața greutăților, începând cu anii '40 înapoi, a aspirat cum poate aspira un mihăilean, perseverând în filozofie, lingvistică romanică și germanică, lingvistică generală și în istoria lingvisticii, ca, mai apoi,

să se înscrie în cohorta marilor lingviști, devenind în cele din urmă Regele Măriei Sale – Lingvistica?

Domnule Profesor, știm bine că Universități și Centre universitare de pe toate continentele globului v-au acordat acest mare titlu onorific universitar de *Doctor Honoris Causa*. Numărul lor este impunător, aliterațiile și sonoritatea numelor sînt impozante: Montevideo și Sant-Juan, Tampere și București, Cordoba și Santiago... Vă rugăm, Domnule Coșeriu, să acceptați și dulcea denumire de Bălți, Universitatea de Stat „Alec Russo”, în speranța că veți accepta-o, chiar dacă o facem mai cu întîrziere. Structura unui *Laudatio* cere măcar cîteva file biografice în ordinea lor cronologică. Nu vom face-o din simplul motiv că a făcut-o deja domnul academician Silviu Berejan în mai multe studii.

Omagiatul Universității noastre este un lingvist, un teoretician prin excelență, un adept consecvent al limbilor romanice, în general, și al limbii române, în particular, este un adversar deschis al idealismului extremist în știința limbii, dacă e să reluăm această formulă-caracteristică ce aparține academicianului Silviu Berejan.

Știm că lingvistul Coșeriu este autorul a peste 600 de lucrări (articole, comedii, reflecții, monografii, studii, traduse în zeci de limbi de circulație mondială). Din acest tumult am putea desprinde denumiri fără de care nici un doctorand, nici un student, nici un filolog n-ar izbuti să se descurce cu eficiență în problematica lingvistică: „Lecții de lingvistică”, „Sincronie, diacronie și istorie” s.a.

Miracolul lucrării „Introducere în lingvistică”, publicată pentru prima dată în 1951, rămîne încă a fi descifrat, însă un lucru este cert: este o carte făcută din mare dragoste pentru studentul filolog nu numai din Montevideo, ci pentru studenții care au venit să vă salute azi, în aceste momente. Cartea își păstrează integra sa valoare, fapt singular în epoca noastră... (Din spusele lui Juan M. Lope Blanch), ea rămîne sursa inepuizabilă întru devenirea și nemurirea iubitorului de Cuvânt și alchimia acestuia.

Dacă ar fi să parafrazăm un gînd ilustru al moralistului francez Jean de La Bruyère „Il y a de certaines choses dont la mediocrite est insupportable: la poesie, la musique, la peinture et le discours public”, apoi am conchide: grație lucrărilor Dlui Coșeriu, grație raționalismului lingvistic și a bunului gust pentru veridicitate, mediocritatea a cedat și va ceda în continuare, chiar și aici la noi.

Istoric și filozof al limbii, poliglot care își ocupă locul bine meritat în clasamentul lor, profesorul Coșeriu și azi lansează idei, teorii, platforme, reflecții, care trec meridianele, fiind apoi preluate de școli, Centre pentru a fi popularizate și dezvoltate.

E. Coșeriu încă din anii tinereții accede la o viziune generală unită asupra experienței și cunoașterii umane, bazată pe integrarea și depășirea unor premise esențiale de critică transcendentă kantiană, dialectica hegeliană și fenomenologia husserliană.

E. Coșeriu are o concepție unitară, absolut proprie asupra naturii esențial creative a limbajului, a potențialului nelimitat și a locului acestuia printre celelalte activități „libere” ale omului.

Am urmărit mai multe interviuri pe care le-ați acordat multor reviste de specialitate și am găsit răspunsuri originale și pline de vervă și autenticitate științifică la cele mai controversate probleme, să zicem despre „primatul istoriei”, despre „istorie în raport cu sincronia și diacronia” etc. Dar răspunsul cel mai original și cel mai onest la mult duruta și mîhnita întrebare „De ce ați plecat din Basarabia?”, acest răspuns ați dori să mai fie odată amplificat, pentru cei ce se pretind curioși la acest capitol:

- Eu nu am părăsit niciodată Mihailenii, ci m-am ridicat deasupra lor pentru a ajunge să spun lumii că vin din Mihailenii Basarabiei.

Din numărul enorm de probleme lingvistice și literare abordate de ilustrul savant E. Coșeriu, noi am selectat doar una: Limbaj și Poezie în orizonturile coșeriene. Pornind de la ideea că limbajul constituie o activitate liberă a omului ce-și are baza în acea știință originară, despre care vorbește și Husserl, fondatorul științelor fenomenologice ca bază a științelor culturii, E. Coșeriu observă că activitățile libere sînt percepute în sensul de activități creatoare.

Din multitudinea de definiții referitoare la limbaj, definiții care nu reușesc să cuprindă în totalitatea lor forțele radioactive ale cuvîntului, Coșeriu constată că toate aceste definiții, deja cunoscute „limbajul este un instrument ce servește la intercomunicare”, „limbajul este un sistem de semne”, „limbajul este o funcție socială”, „limbajul este o facultate simbolică”, „limbajul este o activitate a spiritului”, „limbajul este o creație perpetuă” etc., fac apel la una sau la alta dintre caracteristicile sale fundamentale, fără a-l defini integral, astfel încît aceste definiții devin complementare și interdependente.

„Unele din formulările de mai sus consideră limbajul în relațiile și determinările sale exterioare, altele îl consideră în realitate și structura sa intrinsecă, altele îl definesc în realitatea sa „obiectivă”, pur fenomenologică, altele implică considerații teleologice; unele încearcă să răspundă la întrebarea *cum se produce?*, altele la întrebarea *cum se prezintă?*, iar unele mai ambițioase la întrebarea ce este limbajul?”.

Cu această ultimă întrebare ce se adresează esenței ajungem la problematica fundamentală a limbajului pentru că limbajul este esența în efortul de cunoaștere a lumii.

O să ne permitem o mică abatere de la ritualul dictat de această frumoasă ocazie, în speranța că omagiatul nostru, Domnul profesor Coșeriu, o va accepta. Un cuvânt de simpatie, dacă vreți de dragoste al filologilor, lingviștilor, literaților pentru colegii Dumneavoastră, ai noștri, mult stimați profesori, care ne fac onoare universității noastre și sînt prezenți la ceremonie: Domnul Dr. ing. Vitalie Belousov (Institutul Național de Inventică din Iași), Domnul Dr. profesor Dumitru Ghițu (Academia de Știința a Moldovei, Institutul de Fizică Aplicată).

Mult stimații noștri, veșnica corelație „Liricii și Fizicienii” este mereu viabilă - o dovadă în plus în contextul nostru. Azi casa ne este plină, curiozitatea mai aprinsă, spiritul mai excitat. Vorba blîndului nostru poet Grigore Vieru mă ajută mai bine și mai exact să-mi redau gîndul:

O, neamule, Tu,
Adunat grămăjoară,
Ai putea să încapi
Într-o singură icoană.

Printr-un miracol, sosiți din diferite colțuri ale lumii, ale țării, ne-am întîlnit, ne-am regăsit, pentru că, unindu-ne toate eforturile științifice, umane să fie în cîștig studentul de azi, specialistul și conducătorul țării de mîine. Speram că aplauzele ce le auziți din partea membrilor Senatului Universității, profesorilor, studenților, liceenilor, a tuturor celor prezenți în sală să Vă convingă unanimitatea noastră cu prilejul conferirii titlului de *Doctor honoris causa*.

Dr. hab. **Ion MANOLI**

Discursul de învestitură al prof. Eugeniu COȘERIU

**Mult stimate domnule Rector,
Mult stimate domnule Ministru,
Dragi colegi, Dragi studenți,
Doamnelor, domnișoarelor și domnilor,**

Scriam câteva lini în urmă, iubitului meu prieten, domnului rector Filip, că vitregia vremilor n-a permis ca acest doctorat Honoris Causa să fie primul. Din cauza acestei vitregii a vremilor a devenit al 27-lea și n-a fost nici ultimul fiindcă, după înștiințarea cu privire la doctoratul de la Bălți, mi s-au mai dat altele. Însă îi scriam că, deși era al 27-lea, îmi era și-mi este cel mai drag și cel care m-a mișcat mai profund, fiindcă este doctorat de la această Universitate a orașului Bălți, a municipiului Bălți, a acestui fost tîrg noroios - de acu 60 de ani – cînd umblam eu pe străzile lui tuns chilug, ca elev la liceul „Ion Creangă”. Trebuie să vă spun: ce este Bălțiul, ce este orașul Bălți pentru mine? Fără îndoială că este, mai întîi de toate, orașul primelor încercări literare, orașul primelor încercări științifice, publicate în revista liceului nostru de atunci, în „Crenguța”, este orașul primelor succese și orașul primelor năzbîtii, mai puțin copilărești decît cele de la Mihăilenii mei, unde m-am născut.

Însă, mai ales, este permanent în amintirea mea liceul „Ion Creangă”. Acest liceu cu totul excepțional. Acest liceu cu totul excepțional nu în Moldova dintre Prut și Nistru, în Basarabia de atunci, ci în toată România. Numai două lucruri vi le amintesc, poate că le știți: de cîte ori am fost trimiși – elevii liceului „Ion Creangă” din Bălți – la marile concursuri naționale ale „Tinerimii Române”, totdeauna am luat premii și, uneori, premiul al doilea pe Țară, uneori chiar premiul întîi pe toată Țara. Acest premiu întîi pe toată Țara a fost luat din întâmplare. Eram la concursul „Tinerimii Române” cu un coleg al meu, tot de la Bălți, cu Medvețchi și am văzut în ziar că se făcea și un concurs național de geografie. Noi nu eram pregătiți deloc pentru geografie, însă am zis să ne ducem și noi și să vedem ce se întîmplă. Ne-am dus, am insistat să ne primească, în sfîrșit ne-au primit, deși nu eram înscriși. Ne-au dat ca subiect *Dobrogea – pămînt prin care respiră Țara Românească*. Și am scris amîndoi, fără să ne fi pregătit și după două săptămîni ne cheamă directorul – dl

Marcu Valuță era atunci director – și ne felicită pe amîndoi. Ne spune că a primit o scrisoare entuziastă de la Simion Mehedinți – era marele geograf atunci în România – care se mira de faptul că doi elevi ai aceluiași liceu să fi luat premiul întâi și premiul al treilea pe Țară și rămăsese unul singur pentru restul Țării. Cînd a aflat asta și profesorul nostru de geografie, care era un neamț – Mihail Horn – a spus: „Da, Da pe mine nu mă miră, toți elevii noștri, dacă ar fi fost, ar fi luat premii”. Și cred că chiar, probabil, așa ar fi fost. Așa era acest liceu la istorie, la limba română, la fizică, la franceză. Profesorul nostru de franceză a devenit foarte curînd profesor universitar la Cernăuți. Un liceu cu totul excepțional. Și astăzi am văzut și am aflat că s-a reînființat, și am dori să mergă pe urmele acestui mare liceu moldovenesc și românesc de acu mai bine de 50 ori 60 de ani.

La acest liceu am învățat ceea ce întrezărise marele și iubitul meu învățător de la școala primară, tot un învățător excepțional, dl Roman Mândăcanu, tatăl dlui Valentin Mândăcanu.. El m-a descoperit, el a început să-mi bănuiască, să-mi întrezărească viitorul și acest viitor s-a deschis spre univers aicea, în orașul Bălți, la liceul „Ion Creangă”. Aicea am învățat să prețuiesc cultura, să prețuiesc știința, să prețuiesc iubirea aproapelui, să prețuiesc limbile și culturile tuturor popoarelor. Aicea am învățat sau am început să învăț principiile care m-au condus deja în timpul îndelungatei mele vieți științifice prin atîtea țări.

Aici am învățat mai întîi fapte, foarte multe fapte. Povesteam într-un interviu că, mult mai tîrziu, fiind deja profesor universitar și asistînd la examene – examene universitare, de licență, la literatura franceză, de exemplu, am observat că eu puteam răspunde la toate întrebările, fără nici o excepție, deja la liceul „Ion Creangă” din Bălți. Toate întrebările și toate aceste texte, despre care se vorbea la examene, nouă ne erau cunoscute de aici, de la liceu.

Tot aici am învățat, cred ce e mult mai important: am început să întrezăresc principiile activității științifice și activității teoretice în orice domeniu și, fără îndoială, mai ales în acest domeniu – al lingvisticii, fiindcă tocmai aicea am și început să pregătesc primele mele lucrări și de lingvistică. Primele lucrări de lingvistică au fost apoi publicate cînd eram în anul I, la Universitatea din Iași: erau de material lingvistic basarabean, adunat, mai ales, în satul meu, la Mihăileni, la 40 de kilometri de la Bălți, în actualul raion Rîșcani, pe atunci plasa Rîșcani.

Deși aceste principii vă sunt cunoscute, fiindcă le-am repetat de multe ori, aș vrea totuși să vi le mai spun încă o dată, cel puțin pe scurt. Aceste principii sunt cinci. Primul principiu este principiul științei în general. Acest principiu al științei în general, al oricărei științe este „ta onta os estin legein”: cum spune Platon în dialogul despre „Sofist” ta onta posesti legein „să spunem lucrurile așa cum sunt”, adică să te concentrezi cu totul în obiectivitatea lucrurilor înseși. Ceea ce ar părea, la prima vedere, extrem de ușor, ceea ce este însă extrem de greu și nu reușim aproape niciodată să spunem cum sunt lucrurile din toate punctele de vedere, din orice perspectivă, fără parțializări, fără devieri.

Al doilea principiu este principiul omului sau al umanismului, sau principiul științei originare. Acest principiu este principiul științelor umanistice, științelor omului, fiindcă aici a spune lucrurile așa cum sunt, înseamnă a spune lucrurile așa cum se prezintă acestei științe originare, pe care omul o are prin natura și esența sa cu privire la activitățile sale libere și la sine însuși, cu privire la tot ceea ce privește universalul acestor activități. Aici nu avem nevoia de ipoteze, fiindcă noi suntem subiectul acestor activități. Omul știe intuitiv ce este știința, omul știe intuitiv ce e filozofia, știe intuitiv ce este limbajul, adică știe fiindcă el este agentul și creatorul acestor activități. Ceea ce înseamnă că, în cazul nostru, al lingvisticii e vorba de ceea ce știe vorbitorul ca atare. Și asta înseamnă că lingvistul nu știe, cel puțin în ceea ce privește universalul acestei activități, nu știe mai mult nici altceva decât vorbitorul. Știe numai altfel. Misiunea noastră în știință – în tot ceea ce nu privește lucrurile particulare și faptele istorice care, se înțelege, trebuie constatate ca atare – este să transformăm ceea ce este în termeni heghelieni *bekkant*, adică „știut”, în *erkannt* „cunoscut, justificat, motivat, fundat” sau, cu o formulă a lui Leibniz, să transformăm cunoașterea intuitivă a vorbitorului, în acest caz, *cognitio clara confuza* într-o *cognitio distincta et adaequata*.

Al treilea principiu depinde de acesta și este principiul tradiției. Dacă într-adevăr omul știe ce sînt activitățile sale, atunci asta înseamnă că, dat fiind că oamenii au fost întotdeauna inteligenți, că tot ceea ce s-a spus cîndva de către oamenii de bună credință cu privire la aceste activități conține, cel puțin, un sîmbure de adevăr și că deci în tradiție s-au văzut aceleași lucruri de care ne ocupăm noi acum și pe care încercăm să le clarificăm, să le justificăm, să le fundăm mai solid. Asta înseamnă că în aceste științe nouitatea este

totdeauna o noutate pe baza tradiției și continuând tradițiile. Menendez Pidal spunea: en la cultura lo primero es la tradicion, e dentro de la tradision lo nuevo y la revolucionario, adică „și ceea ce este revoluționar se bazează pe tradiție”. Sau cum spun eu cu o formulă care ar părea paradoxală: cine spune numai lucruri noi nu spine nimic nou, fiindcă tocmai se integrează într-o tradiție, în marea noastră tradiție științifică occidentală.

Și al patrulea principiu depinde tot de al doilea – este principiul antidogmatismului. Asta înseamnă că și în cazul științei actuale, al diferitor tendințe trebuie să menținem aceeași încredere în oamenii de bună-credință și să căutăm de fiecare dată nu unde a greșit cineva, cutare sau cutare savant, ci mai curînd unde și în ce sens are dreptate, adică ce a vrut să spună și unde apoi a suferit o abatere, o deviere...

Și, în sfîrșit, ultimul principiu este principiul etic. Toate aceste principii sunt și etice, însă privesc etica științei. Ultimul principiu privește și etica savantului, cercetătorului ca om și cetățean, este principiul responsabilității sociale și al binelui public, adică trebuie să poată fi aplicabil - ceea ce nu înseamnă că renunțăm la teoria cea mai înaltă și cea mai bine fundată din punct de vedere filosofic. Dimpotrivă Leibniz scrie undeva: *scientia quo magis theorica, magis practica* „știința cu cît e mai teoretică, cu atît e mai practică”. Deci fără să renunțăm la teorie, să înțelegem că trebuie să aplicăm și să ne intereseze tot ceea ce îl interesează pe vorbitor. Pe vorbitor ce îl interesează? Îl interesează, de exemplu, situația politică a limbii lui, îl interesează cum se învață o limbă, îl interesează care este corectitudinea expresiei ș.a.m.d. Îl interesează cum se trece de la o limbă la alta, cum se traduce ș.a.m.d. Deci ținînd seama de aceasta, ceea ce din nou eu o reduc la o formulă, spunînd că nu trebuie să uităm niciodată că limbajul funcționează prin și pentru vorbitori, nu prin și pentru lingviști, ci prin și pentru vorbitori. Deci tot ceea ce îi interesează pe viitori. Ținîndu-se seama de aceasta, înseamnă că trebuie să ne ocupăm și cu toate aceste probleme care sunt aparent practice. Aceste principii m-au călăuzit, acestea explică toată activitatea mea, tot ce am putut realiza pe parcursul activității mele, adică principiile tradiției explică studiile mele de istorie a lingvisticii, principiul antidogmatismului explică toate studiile mele de hermeneutică, de lingvistică actuală; principiul responsabilității sociale explică toate studiile mele despre traducere, despre corectitudinea lingvistică, despre limbaj și politică ș.a.m.d. Și, se

înțelege, primele două principii explică toată baza studiilor mele atât de teorie, cât și de filozofie a limbajului și de lingvistică descriptivă și istorică.

Cred că e bine să ne amintim că, dacă nu chiar la formularea acestor principii, cel puțin la un fel de bănuială sau întrezărire a acestor principii, am ajuns aicea în târgul Bălți, la liceul „Ion Creangă” și datorită marilor profesori care i-am avut la acest liceu.

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dului prof. Vitalie BELOUSOV
1998

Mult stimat Domnule Doctor-inginer Vitalie Belousov,
Mult stimat domnule Președinte al Senatului,
Stimați membri ai Senatului,
Doamnelor și domnilor, onorată audiență,

Domnul Vitalie Belousov este compatriotul nostru, personalitate notorie în lumea întreagă, purtând faimă meleagului care i-a dat drum în viață.

S-a născut în orașul nostru drag la 2 mai 1930, și-a făcut studiile la Liceul de băieți „Ion Creangă” în perioada interbelică. În tumultul evenimentelor sociale de la începutul anilor 40 ai secolului

trecut pleacă în România, unde își continue studiile liceale și superioare la Facultatea de Mecanică (secția Mașini-Unelte) a Institutului Politehnic din Iași.

DI Vitalie Belousov este o legendă vie în lumea inventatorilor din sec. 20. Întemeiază Școala Românească de Inventică, fiind liderul inventatorilor în domeniul prelucrărilor mecanice și al dispozitivelor din România.

Școala de Inventică din Iași devine principalul centru de emergență a creatologiei din România, cunoscută și departe peste hotare.

Este titularul a peste 116 brevete de invenții și circa 250 lucrări științifice (monografii, tratate, cursuri, proiecte, contracte de cercetare și proiectare etc.).

Vitalie Belousov este organizatorul permanent al sesiunilor anuale ale Comisiei de Inventică din Iași. Susține tinerii specialiști în impunerea lor profesională în țară și peste hotare.

Își desfășoară activitatea didactică la Universitatea Tehnică din Iași, începînd cu anul 1954 în calitatea de asistent universitar și ajungînd în 1972 profesor universitar.

Pe parcursul anilor a deținut și funcții administrative: Prodecan și decan al Facultății de Mecanică, Șeful catedrei Mașini-unelte și scule, Rector al Universității Tehnice „Gh. Asachi” Iași în perioada 1990-1996.

A fost pasionat de mai multe domenii și direcții de cercetare științifică:

- concepția și proiectarea sculelor așchietoare;
- tehnologii performante de ascuțire;
- concepția și construcția de freze ROMASCON;
- bazele creației tehnice;
- logica creației tehnice;
- performanța, știința a performanței umane.

S-a bucurat de o largă recunoaștere națională și internațională.

Menționăm doar unele aprecieri:

- Crucea de Cavaler al Ordinului „Meritul inventiv”, Bruxelles, EUREKA, 1995;
- Crucea de Ofițer al Ordinului „Meritul inventiv” al Belgiei, 1996;
- Crucea de Ofițer al Ordinului „Meritul belgo-spaniol”, 1996;
- Ordinul „Meritul european”, 1996;
- Ordinul „Curtoazie europeană”, 1996;

- Crucea de Comandor al Ordinului „Meritul inventiv”, Bruxelles, 1996.

DI Vitalie Belousov este, de asemenea:

- Membru de onoare (cu plachetă de aur) al Academiei Europene de Arte (Belgia);
- Membru (Academico Benemerito) al Academiei Internaționale pentru Industrie și comerț (Palermo, Italia);
- Doctor of Philosophy in Inventics (PhD) La Academia Culturală Internațională (Madras, India);
- Master of Science in Inventics la Institutul Internațional de Comunicații Internaționale;
- Doctor „HONORIS CAUSA” al Universității Tehnice din Chișinău.

DI V. Belousov este desemnat de către Institutul Biografic American „OM AL ANULUI 1997”.

Institutul de Inventică din Iași colaborează fructuos cu Instituțiile de Educație din Moldova. Cu participarea nemijlocită a Dlui Vitalie Belousov, la Colegiul Politehnic din Bălți se deschide o școală de inventică, care stimulează, entuziasmează invențiile tinerilor din Bălți.

Colaborarea cu Universitatea „A. Russo” începe în anul 1994. Au fost încheiate contracte ce au pus baza noilor cercetări teoretice și experimentale. Este un exemplu elocvent de conlucrare științifică internațională. Sperăm la rezultate de succes, convinși fiind că acolo unde este implicat Doctorul-inginer Vitalie Belousov totul se termină perfect.

Dr. Eugeniu PLOHOTNIUC

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui acad. Dumitru GHIȚU
1998

Mult stimate Domnule Rector ,
Stimați membri ai Senatului universitar,
Onorată asistență,
Doamnelor și Domnilor,

Domnul Dumitru Ghițu este un fizician cu renume mondial. S-a născut la 13 ianuarie 1931 în satul Drepcăuți, raionul Briceni. A absolvit Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Chișinău. Din 1954 până în 1956 ține cursuri de lecții în mai multe instituții superioare din Moldova, inclusiv și la Institutul Pedagogic de Stat din Bălți.

Își face studiile de doctorat la Institutul Pedagogie de Stat „A. Herzen” din Leningrad (1956-1959).

Din 1961 pînă în prezent activează la Academia de Științe a Moldovei, exercitînd mai multe funcțiuni: șef al Laboratorului Fizica Semimetalelor (1969-1994), academician coordonator al Secției de Științe Fizice și Matematică (1984-1995), director al Centrului „Laboratorul Internațional de Supraconductibilitate la Temperaturi Înalte și Electronica Solidului” (1995-2008).

Cercetează, împreună cu alți colaboratori ai Academiei, mai multe probleme de fizică: fizica semimetalelor și semiconductorilor cu bandă îngustă, monocristalele și tehnologia de creștere, influența dimensionalității asupra fenomenelor electronice clasice și cuantice, supraconductibilitatea la temperaturi înalte.

Este autor a peste 300 lucrări științifice și brevete, editate în publicații de prestigiu. A elaborat teoria fenomenologică și microscopică a anizotropiei fenomenelor de transport ale electronilor în câmpuri magnetice clasice arbitrare pe baza reprezentării polinomiale a coeficienților cinetici; a determinat particularitățile și variabilitatea eficienței impurităților în semimetale, a descoperit experimental fenomenul de cuantificare a fluxului magnetic în fire submicronice de bismut.

A contribuit la dezvoltarea școlii științifice a fizicii fenomenelor de transport în materiale anizotropice și la crearea unui centru distinct de cercetare a proprietăților electrofizice ale corpului solid cu diverse posibilități de studiu al fenomenelor de transport.

Este membrul al Academiei Țiolkovski din Moscova.

Menționez în mod special contribuțiile Dlui Dumitru Ghițu la înmatricularea în studiile și cercetările de doctorantură a mai mulți profesori tineri de la Facultatea de Fizică, Tehnică, Matematică și Informatică de la Universitatea „A. Russo”.

În momentele necesare intervine cu consultații de înaltă calitate la realizarea temelor de cercetare științifică de la Universitatea noastră.

Aplauzele Dvs. confirmă decizia Universității din Bălți de a conferi titlul de *Doctor honoris causa* Dlui Dumitru Ghițu.

Dr. Simion BĂNCILĂ

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui acad. Silviu BEREJAN
1999

Mult stimate Domnule *Rector magnificus*,
Stimați membri ai Senatului universitar,
Onorată asistență,
Doamnelor și Domnilor,

Din categoria personalităților, a căror activitate științifică s-a materializat în monografii, studii, articole, comunicări, recenzii, avize, cronici, teze etc., altfel zis, s-a materializat în idee și expresie validă, face parte și membrul titular al Academiei noastre republicane, Directorul Institutului de Lingvistică al A.Ș.M., Silviu Berejan, savant de talie internațională, pilastru de nădejde și

diriguitor iscusit al științei lingvistice din republică, sfetnic și îndrumător al novicilor, om de înaltă cultură și ținută civică.

E în afara oricărui dubiu că dl S. Berejan e un remarcabil om de știință, cunoscut nu numai în republică, dar și în comunitatea lingvistică internațională. Suportul unei atare afirmații rezidă, în primul rând, în însăși opera științifică a lui S. Berejan, diversă sub aspectul problematicii abordate, impunătoare sub aspectul cantității și profundă sub aspectul calității. Cele circa 400 de publicații (inclusiv 3 monografii, 4 dicționare, 6 manuale) demonstrează cu prisosință că cercetătorul S. Berejan, neîncercat de ambiții vane și evitând tentația de a merge pe căi bătătorite, dă preferință chiar din start aporiilor lingvistice, manifestă curajul de a părăsi punctele de vedere tradiționale, vădește cutezanța de a emite opinii eterodoxe și, nu în ultimă instanță, acribie filologică, propunând soluții judicioase privind complicate probleme de lingvistică generală, romanistică, lingvistică comparată, lexicologie, semasiologie, lexicografie, gramatică, stilistică, istorie a limbii ș. a.

Despre contribuția substanțială la studiul fenomenelor glotice și despre individualitatea gândirii lingvistice a prof. S. Berejan ne vorbesc anumite realități de care nu orice lingvist a avut parte: citarea abundentă a lucrărilor editate, recenzarea lor în literatura de specialitate (de exemplu, la timpul apariției lor, numai monografiile *Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc* și *Echivalența semantică a unităților lexicale* s-au bucurat de 29 de recenzii și prezentări în literatura de specialitate: 22 – în limba „moldovenească” și 7 – în alte limbi: franceză, germană, română, rusă, ucraineană), invitarea frecventă la diverse întruniri științifice, participarea directă la manifestări unionale (din fosta U.R.S.S.) și internaționale, aprecierile elogioase ale ideilor lansate de Domnia Sa în lucrări de referință sau în vasta corespondență pe care a purtat-o de-a lungul anilor cu lingviști din diferite țări, solicitările scrise sau orale de „a-și da părerea” sau de a se reține „numai pentru o clipă” în mijlocul celor ce au îmbrățișat ca principală preocupare lingvistica (aceștia roind în jurul Domniei Sale ca în grădina lui Akademos). Știa ce știa conaționalul nostru nepereche în lumea științei mondiale E. Coșeriu care, în avizul de susținere a candidaturii lui S. Berejan la alegerile pentru titlul de membru plin al Academiei de Științe din Moldova, menționa: „Meritele dlui Berejan în domeniul lingvisticii sînt incontestabile și unanim recunoscute în știința națională și internațională. Dl Berejan este astăzi savantul cel mai de seamă din

Republica Moldova în acest domeniu, și, anume, atît în ce privește lingvistica generală (mai ales semantica), cît și în ce privește lingvistica românească, atît sincronică, cît și diacronică” („*Denumirea limbii noastre e cea știută de toată lumea – română*”. Dialog: Alexandra Bantoiș – Silviu Berejan // *Limba Română*, 1995, nr. 3, p. 59).

Acad. S. Berejan s-a născut la 30 iulie 1927 într-o familie de învățători modești, „obișnuiți învățători de școală românească”. Calea de muncă, parcursă de prof. S. Berejan, începe imediat după absolvirea Universității de Stat din Chișinău (1952), cînd este lăsat la catedra de limbă „moldovenească” pentru specializarea de mai departe la doctorantură, pe care o termină, susținînd în 1956 teza de candidat în filologie (teza de doctor în filologie o susține în 1972 la Institutul de Lingvistică al A.Ș. din U.R.S.S.). Funcționînd un timp pe post de lector universitar, dl S. Berejan trece prin concurs la postul de colaborator științific superior la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură Moldovenească al A.Ș. din R.S.S.M, apoi activează pe post de secretar științific al institutului (1958), șef de sector (1961), șef de secție (1978), Director al Institutului de Limbă și Literatură (1987), Director al Institutului de Lingvistică (1991).

Pe lîngă faptul că a participat la elaborarea unor opere colective (dicționare, manuale, studii), dl S. Berejan a ținut cursuri de lingvistică la Universitatea de Stat din Chișinău, la Institutul Pedagogic din Tiraspol și timp de zece ani la Institutul Pedagogic „A. Russo” din municipiul nostru (titlul științifico-didactic de profesor ia fost conferit dlui S. Berejan în 1979 de Universitatea bălțeană).

În literatura de specialitate din Moldova s-a scris și s-a vorbit deja cu diverse ocazii despre activitatea științifică a acad. S. Berejan, dar s-a făcut acest lucru, cu preponderență, în baza lucrărilor publicate în republică (monografii, dicționare, manuale, studii din reviste și culegeri, articole de cultivare a vorbirii, de popularizare a științei, de publicistică etc.). Cu alte cuvinte, s-a scris și s-a vorbit despre o activitate ce s-a desfășurat, cum se zice, „în văzul publicului larg”. Dar, afară de aceasta, a existat și există o activitate lingvistică, cunoscută doar unor cercuri de specialiști și desfășurată, mai ales, în afara republicii – ale cărei rezultate, dacă ar fi scrupulos „adunate”, ar cuprinde și ele, indiscutabil, multe sute de pagini. Anticipînd înșiruirea unor date de ordin cronologic și geografic, a unor nume de localități și de personalități, putem susține, fără exagerare, că S.

Berejan ar rămâne în istoria lingvisticii, și nu numai a celei românești, chiar dacă travaliul lingvistic al Domniei Sale s-ar fi constituit doar din articole, teze, rezumate, referate, rapoarte, comunicări, cronici, luări de cuvânt, publicate în literatura de specialitate de peste hotarele Moldovei.

Începînd cu primele teze (*Литературный язык и его лексическое богатство*) apărute în limba rusă (Cernăuți, 1958) și cu primul articol (*Asupra prepoziției a cu infinitivul*) apărut în limba română în revista *Cercetări de lingvistică* (Cluj, 1958) și terminînd cu ultima comunicare (*Transferul de sens ca procedeu discursiv*) ținută la Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului (Suceava, 1999), numele lingvistului basarabean S. Berejan „va poposi”, de-a lungul anilor, pe paginile mai multor publicații lingvistice de prestigiu din Est și din Vest. E un caz unic în republica noastră cînd un lingvist să fi participat la atîtea întruniri științifice (din republică și din fosta Uniune) și la atîtea foruri internaționale (congrese, colocvii, simpozioane, conferințe, seminare, consilii, sesiuni, ședințe de lucru, „mese rotunde”), precum e unică și geografia de desfășurare a acestor manifestări.

Di S. Berejan e solicitat, de timpuriu, nu numai să participe în calitate de raportor la diverse manifestări, dar și să îndeplinească, concomitent, în cadrul întrunirilor științifice, diferite funcții: secretar de secție, președinte de ședințe, moderator. De exemplu, încă în 1967, conduce la Conferința unională de romanistică de la Mensk, împreună cu reputatul lingvist rus R. A. Budagov, secția „Probleme de tipologie a limbilor înrudite”.

Personal a fost de mai multe ori animatorul și organizatorul unor atare întruniri (de exemplu, al Simpozionului unional „Probleme teoretice de semantică și de reflectare a acesteia în dicționarele monolingve”, 1979; al Conferinței științifice „Limba română este numele corect al limbii noastre”, 1995; al Colocviului Internațional „Lecturi coșeriene”, 1998 ș. a.).

Acad. S. Berejan a contribuit substanțial la pregătirea de noi cercetători în domeniul lingvisticii. Domnia Sa a fost conducător științific (la 17 doctoranzi, inclusiv la 4 doctoranzi bălțeni), consultant științific (la 5 competitori, inclusiv la 2 competitori bălțeni), referent oficial (la 15 teze de doctor și de doctor habilitat, inclusiv la 2 teze ale bălțenilor претенdenți la grad științific), autor a cîteva zeci de avize la disertații și rezumate ale disertațiilor.

Cu toate că nu ne-am pus drept scop să trecem în revistă numeroasele aprecieri ale specialiștilor privind aportul considerabil al prof. S. Berejan la studierea multiplelor aspecte ale limbii ca obiect de cercetare științifică, totuși considerăm oportun a invoca doar încă una din aceste aprecieri. Cunoscutul lingvist rus (ulterior, Director al Institutului de Limbă Rusă din Moscova) Iu. N. Karaulov, membru corespondent al A.Ș. a U.R.S.S., încă în 1976, analizând elaborarea noțiunii de sistem lexico-semantic în lingvistica sovietică, menționa că „după lucrările lui Șcerba, Vinogradov, Smirnițki, Budagov, Ahmanova, următoarea etapă în dezvoltarea lexicologiei naționale a fost determinată de două momente: în primul rînd, de amploarea și succesele importante ale lucrului lexicografic în țară; în al doilea rînd, *de rezultatele considerabile obținute în domeniul teoriei* (aici și mai departe evidențierile ne aparțin – Gh. P.) – atît în direcția dezvoltării de mai departe a noțiunii de sistem lexico-semantic (*lucrările semnate de Ufimțeva, Șmeliiov, Berejan ș. a.*), cît și în direcția aplicării unor noi metode de cercetare în lexicologie” (Ю. Н. Караулов, *Общая и русская идеография*, Москва, 1976, p. 12). Este o apreciere de care nu s-au învrednicit prea mulți lingviști de la periferia fostei Uniuni Sovietice, căci, precum se vede, după ce numește șapte lingviști ruși de mare prestigiu din Moscova și Sankt-Petersburg, autorul le alătură, ca om de știință ce a contribuit în mod real la dezvoltarea teoriei lexicologice naționale, și un lingvist român din Chișinău!

În unul dintre interviurile sale S. Berejan face următoarea confesiune: „<...> nu regret totuși viața trăită, căci, la urma urmei, am studiat și mi-am apărut, cît și cum am putut, limba neamului. Și asta vreau s-o afirm acum, înspre apusul vieții, deschis: am iubit întotdeauna limba și neamul și anume aceste sentimente mi-au insuflat energie și putere de rezistență” („*Denumirea limbii noastre...*”, p. 60). Aceste „sentimente”, indiscutabil, cunoscute prea bine vigilenților nu numai de la Chișinău, dar și de la Moscova, nu i-au împiedicat pe savanții de bună-credință (ne referim la perioada de pînă la 1989) să-l aleagă membru al diferitelor foruri academice din fosta Uniune („Consiliul de lexicologie și lexicografie”, „Consiliul de teorie a lingvisticii sovietice” ș. a.), precum nu i-au împiedicat să-l admită în calitate de participant la o serie de manifestări nu numai unionale, ci și internaționale, cum au fost Congresele X, XII și XIV ale lingviștilor (de la București, Viena, Berlin), Congresele XII-XIV și XVII de lingvistică și filologie romanică (de la București, Québec,

Napoli și Aix-en-Provence), Congresul III european de lexicografie (de la Budapesta) ș.a. Poate și Domnia Sa încearcă astăzi un sentiment de nedumerire: cum de a reușit să treacă peste impedimentele ridicate de regimul timpului? Am spus „poate”, deoarece nativul „chiparos” (or S. Berejan, conform zodiacului, face parte din această categorie) supraviețuiește în mod firesc în condiții care altora li s-ar fi părut de nesuportat.

Consemnările de mai sus ar putea fi completate cu încă un moment, nici pe departe lipsit de importanță: în pofida restricțiilor nedeclarate, dar caracteristice perioadei de intimidare de până la 1989, prof. S. Berejan întreține permanent legături științifice (prin schimb de scrisori, cărți poștale, reviste, extrase, cărți) cu o serie de lingviști din diferite țări. Nu cumva acest „moment” și nu „sentimentele” de care am amintit mai sus au întârziat metodic avansarea în posturi, alegerea în rândurile membrilor academiei și, în genere, medalierea remarcabilului nostru lingvist? (dacă ne referim la perioada, în special, de până la anii '90, avem tot temeiul să ne întrebăm și noi ca N. Esinencu: „Cine i-o fi purtând medaliile?”). De fapt, despre aceste „întârzieri” ne împărtășește ceva chiar Domnia Sa: „Lingvistica de la noi, cea care se încadra în «Frontul ideologic», m-a ținut mereu în tagma celor neagreați de puterea oficială și m-a obligat să accept în tăcere mulți ani la rând că româna din Moldova Sovietică este altceva decât româna din celelalte regiuni românești, strecurînd numai în subsidiar ideea că e tot română <...>. Și încă ceva: dacă aș lua-o tot în lingvistică de la început, aș prefera să fiu apreciat exclusiv de specialiști, nu de șefi (prin prisma politico-ideologică)” (*ibidem*, p. 60). O doleanță nevinovată, deși e rostită cu regret și durere! În contextul celor spuse, cititorii ar mai trebui să știe suplimentar că, în genere, acad. S. Berejan e un om – și acest lucru îl pot confirma fără ezitare toți cei care îl cunosc – care manifestă indiferență față de calomniile sau suspiciunile, iartă atitudinea ingraților sau a celor recalitranti la adevărul științific, pentru că „să se ia la hartă meschină cu oamenii neștiutori, rău intenționați sau, pur și simplu, necinstiți în acțiuni nu are nici un rost” (*ibidem*, p. 59). Lesne se poate conchide că omul și savantul S. Berejan a însușit de minune preceptul napoleonian: „Oamenii pot fi nedreptiți cu mine, îmi este suficient că sînt nevinovați”. În numele dreptății, s-ar cuveni să aducem lumină în ceea ce privește recunoașterea/nonrecunoașterea oficială a meritelor acad. S. Berejan. Vom face acest lucru reproducînd *in extenso* observațiile subtile ale lui N. Mățaș: „N-aș

vrea să se creadă că omului de știință și de omenie Silviu Berejan nu i s-au recunoscut meritele și calitățile. I s-au recunoscut, însă mai degrabă tacit sau cu jumătate de gură. Sau, în cel mai bun caz, cu foarte mare întârziere. Judecați și dumneavoastră, dragi cititori: în timp ce unii extrem de săraci cu duhul și cu zestrea spirituală, fără să aibă susținută a doua teză de doctorat, fără lucrări de referință sau chiar niște amărâte de broșurele, să nu mai aduc vorba despre vreo urmă de școală, se căpătuiseră peste noapte din partea regimului pe care-l slujeau cu fidelitate de sclav cu titlul de academicieni plini, Domnia Sa, doctor în științe și doctor habilitat, cu o operă recunoscută și apreciată la Moscova, Kiev, Sankt-Petersburg, Varșovia, Praga, Sofia, nu se învrednicise de acest titlu. Pentru acceptarea în rîndul «nemuritorilor» i se cerea o «nimica toată»: să contracareze fulminantele acțiuni de revendicare din partea maselor (inclusiv din partea Institutului de Lingvistică pe care îl conduce) a recunoașterii de către oficialitățile de atunci a unității de limbă moldo-române, a necesității de a reveni la grafia latină și de a-i atribui statut de limbă de stat la ea acasă limbii lui Creangă și Eminescu. Puțină lume știe cît de mult s-a frămîntat viitorul pe atunci, actualul academician Silviu Berejan, cît de mult s-a zbătut Domnia Sa între umilitoarea pentru o fire atît de sensibilă propunere, machiavelică, satanească propunere de a pactiza cu forțele răului și fireasca, omenească dorință a trudnicului în sudoarea frunții de a-i fi pur și simplu recunoscute meritele” (N. Mățaș, *Vom mai ajunge să culegem ghiocelii* // *Limba Română*, 1997, nr. 3-4, p. 168).

Sintetizînd cele spuse, putem afirma fără rezerve că acad. S. Berejan merită pe deplin să i se acorde onorificul titlu de *Doctor Honoris Causa* al Universității „Alec Russo” din Bălți. Pledoaria noastră are la bază următoarele considerente: Primo: „zestrea” științifică a oricărui savant, în genere, iar a dlui S. Berejan, în special, se constituie nu numai din publicații, ci și, poate chiar înainte de toate, din cele realizate „în afara celor date publicității” și deci trebuie urmărită și pusă la cîntar și această activitate. Secundo: cunoașterea completă a activității lingvistice – nu doar a celei „din interior”, dar, mai ales în cazul dat, și a celei „din exterior” – ne-ar putea explica de ce lingvistul nostru este atît de mărinimos elogiat, frecvent citat, înalt apreciat, tradițional invitat, mult solicitat. Tertio: „cartea de vizită” a științei lingvistice din Moldova, așa cum apare ea în alte țări și chiar pe alte meridiane – noi, cei de la baștină, nu numai mîndrindu-ne cu acest lucru, dar și încercînd sentimentul plăcutului

privilegiu de a fi contemporanii lui – o datorăm în cea mai mare parte autorității științifice a academicianului Silviu Berejan.

Vă mulțumesc!

Dr. **Gheorghe POPA**

Discursul de învestitură al prof. Silviu BEREJAN

**Mult stimate Doamnele Rector,
Distinsă asistență,
Doamnelor și Domnilor,**

Încerc un puternic sentiment de satisfacție în legătură cu decizia senatorilor Universității bălțene de a-mi conferi titlu de *Doctor Honoris Causa*. Acest sentiment poate fi înțeles fără interpretări echivoce, dacă ne gândim la faptul că o bună parte din activitatea mea științifică și didactică e legată anume de Universitatea Dumneavoastră, aceasta manifestându-se fie prin „postura” mea de *profesor universitar* (din 1979 sînt *profesor universitar* de Bălți), de *coordonator științific* al tezelor de doctorat ale universitarilor bălțeni, de *profesor consultant*, de *președinte* al Comisiei pentru examenele de stat, de *redactor* al lucrărilor scrise de titularii catedrelor filologice, de *profesor asociat* (mie îmi place să repet că sunt sudist prin naștere, dar nordist prin adopție). Sentimentul, despre care am amintit, mai are o motivație: mă simt onorat de faptul că Diploma nr. 2 de conferire a titlului onorific mi-a fost înmînată după Diploma nr. 1 ce a fost înmînată, în 1998, prof. Eugeniu Coșeriu, acestui „rege al lingvisticii pornit de pe plaiuri moldovene”.

Onorată asistență,

În cele ce urmează aş vrea să mă opresc asupra unor chestiuni ce vizează componenta cea mai dinamică a lexicului unei limbi naturale – terminologia.

Din capul locului dorim să menționăm că în lingvistica modernă apare necesitatea delimitării celor patru ramuri coexistente într-o perfectă relaționare și întrepătrundere. Inițial ne vom referi la deosebirile dintre *lexicologie* – ramură prin excelență a lingvisticii, ce se ocupă de studierea sub toate aspectele a cuvintelor ca elemente ale sistemului lexical al limbilor naturale și *terminologie*. („totalitate a termenilor”) sau, mai exact, *terminotică* – ramură metalingvistică ce studiază în ansamblu termenii ca elemente ale limbajelor și nomenclaturilor specializate de știință și tehnică (limbaje artificiale).

Între aceste două ramuri există relații reciproc motivaționale de condiționare și de suprapunere: pe de o parte, terminologia folosește drept elemente terminologice (termeni) foarte multe unități ale

lexicului obișnuit al limbilor ca mijloc de comunicare între vorbitorii unei comunități sociale, iar pe de altă parte, lexicologia încorporează permanent în vocabularul limbilor naturale o mulțime de termeni, care, determinologizându-se, pătrund în sistemul lexical și sunt utilizate de vorbitorii comunității, încetînd a mai fi doar apanajul unor sfere înguste de specialiști.

Cele două ramuri în discuție generează și două compartimente practice ale lingvisticii: *lexicografia* și *terminografia*. Primul compartiment stabilește inventarul elementelor lexicale din orice limbă și le fixează în dicționare generale ale limbii, iar al doilea e chemat să stabilească inventarul termenilor speciali ai limbii, fixîndu-i în dicționare terminologice, grupate conform domeniilor de profil, sau în enciclopedii tematice.

Deosebirea dintre lexicografie și terminografie constă în faptul că prima are un obiect natural unic cu menirea să înregistreze întreg sistemul lexical al unei limbi în tot volumul său ori într-un volum limitat (în funcție de scopul ce și-l pune un tip de dicționar sau altul), iar a doua își parcelează materialul după ramurile științifice sau tehnice, pe care le deservește inventarul respectiv de termeni, formați convențional în sferile științifico-tehnice, fără a se efectua înregistrarea lor în totalitate, lucrul acesta depășind posibilitățile reale și necesitățile practice.

Totuși lexicografia și terminologia se suprapun parțial, căci o parte din inventarul terminologic al oricărei limbi este cuprins în sistemul ei lexical pe două linii: pe linie genetică (mulți termeni sunt în orice limbă de proveniență populară) și pe linie funcțională (mulți termeni de proveniență cultă, științifică, au deseori și caracter internațional, pătrund mereu din fondul de termeni în fondul de unități lexicale, constituind o componentă foarte dinamică a lexicului limbilor naturale; ei funcționează în limbă cu statut de elemente lexicale propriu-zise).

Deci o bună parte a terminologiei, aparținînd celor mai diverse specialități și limbaje specializate, este componentă inerentă a sistemului lexical, a lexicului de uz general. Majoritatea absolută a termenilor științifici și tehnici însă rămîne în afara vocabularului limbii comune și este fixată, după domenii, numai în dicționarele terminologice de specialitate și în enciclopedii.

Termenii de proveniență populară se includ aproape în întregime în dicționarele naționale (deoarece unitățile terminologice din clasa dată reflectă diferite realii etnografice, legate de istoria

culturii materiale și spirituale a poporului purtător al limbii), iar a doua clasă, înregistrată în dicționare generale de limbă, este supusă unei selecții deosebit de riguroase. Această clasă nu poate fi cuprinsă în întregime în nici un dicționar general, ea depășind prin număr limitele oricărui dicționar real posibil (amintesc că dicționarul general comun al oricărei limbi nu depășește cu mult volumul de 60-70 de mii de unități, pe când termenii îngust speciali, profesionali sunt în număr de milioane).

Conform calculelor efectuate de diferiți oameni de știință în ultimii ani, unui cuvânt nou de uz general îi revin zeci de cuvinte profesionale noi, adică termeni. Numai denumirile pieselor de mașini, mecanisme și alte sisteme tehnice, ale proceselor și operațiilor te tot felul, ale produselor industriale și alimentare, nomenclaturile de mărfuri, de familii, genuri, specii și subspecii ale lumii animale și vegetale, ale lumii minerale, descoperite de știință, au crescut numeric în ultimii 50-60 de ani de la ordinul zecilor de mii la ordinul milioane.

Creșterea continuă a numărului de termeni științifici și tehnici ce intră permanent în uz în ultimele decenii (și nu numai termeni aparte, că și întregi sisteme terminologice noi) determină și creșterea cotei de termeni ce pătrund în fondul lexical al tuturor limbilor lumii. Terminologia, care contribuie activ la producerea, acumularea, sinteza și generalizarea cunoștințelor despre esența lucrurilor, a fenomenelor și a proceselor ce au loc în natură, în societate și în gândire, servește drept sursă perpetuă de completare a inventarului de unități lexicale ale limbii comune, devenind în prezent componenta cea mai dinamică a vocabularului acesteia.

În legătură cu cele menționate, în știința limbii apare o situație paradoxală: pe de o parte e clar că fără elementele lexicale venite din terminologie limbile ar fi extrem de sărace, n-ar putea face față progresului societății, n-ar putea asigura exigențele civilizației moderne, iar, pe de altă parte, torentul de termeni mereu noi, ce asaltează vocabularul limbilor naturale, ridică probleme dintre cele mai serioase în fața celor ce sunt obligați să reflecte terminologia absolut necesară în dicționarele generale ale limbii naționale.

Lexicografii își propun să stabilească principii stricte de selectare a termenilor tehnico-științifici ce urmează a fi incluși în dicționarele generale. Problema dată este una dintre cele mai dificile în practica lexicografiei mondiale. Or, din arsenalul existent de mijloace lexicografice lipsesc principii bine motivate lingvistic de

fixare a termenilor noi în registrul dicționarelor de uz general. Experiența lexicografică nu poate oferi în prezent decât niște condiții ce ar trebui respectate la examinarea problemei înregistrării/neînregistrării unei unități terminologice în fondul lexical al limbii comune.

Dreptul de a fi înglobat în fondul lexical, în primul rând, acei termeni profesionali din domeniul științelor și tehnologiilor moderne care au ieșit de acum din cadrul restrâns al utilizării lor inițiale și anume prin aceasta se determinologizează. Unitățile determinologizate, nimerind în limba națională, își activează considerabil particularitățile derivative, în consecință apar derivate ce lipseau cu totul în sistemul terminologic inițial din care au ieșit ele. Termenii în cauză, fiind asimilați de limba națională comună, intră cu celelalte elemente lexicale în diverse raporturi (în speță, ierarhice și motivaționale, ceea ce le permite să funcționeze într-un anumit fel, contribuind la diversificarea mijloacelor expresive ale limbii comune. Determinologizarea este legată deci de modificări semantice, în rezultatul cărora elementul terminologic cu sensurile sale noi devine și unitate a sistemului lexical al limbii, ceea ce determină utilizarea lui bivalentă terminologică și nonterminologică.

Procesul de determinologizare corelează cu tendința de internaționalizare a lexicului limbilor moderne. Anume acest proces conduce la apariția în limbă a unui șir impunător de unități internaționale, ce sunt identice sau asemănătoare în mai multe limbi. În felul acesta se realizează apropierea, evoluția convergentă a multor limbi, în timp ce în *procesul de terminologizare* a lexicului autohton, adică în procesul utilizării elementelor de uz general, ca termeni tehnico-științifici, are loc *evoluția divergentă* a limbilor.

Prin urmare, atât prin determinologizarea lexicului terminologic, cât și prin terminologizarea lexicului de uz general se obține același rezultat: unitatea lexicală nouă se caracterizează printr-o dublă apartenență – pe de o parte, ea este element al sistemului lexical, iar pe de altă parte, element la unui anumit sistem terminologic, al unui limbaj specializat. În dicționare sunt reflectate în asemenea cazuri ambele fațete ale cuvântului-termen inclus în ele.

În concluzie putem spune că termenul funcțional în limba comună devine element lexical cu drepturi egale al acesteia (deși în limba științei sau a tehnicii continuă să fie termen științific sau tehnic veritabil, desemnând noțiunea conținutală corespunzătoare.

Stabilirea deosebirii dintre definițiile lexicografice ale termenilor în dicționarele explicative și definițiile lor științifice sau tehnice în enciclopedii și în dicționare terminologice este problematică, deoarece în primul caz elementul terminologic tratat ca unitate a sistemului lexical (spre deosebire de alți termeni ce n-au intrat în limba comună), iar în al doilea – ca unitate a sistemului terminologic corespunzător, proprie în mod exclusiv, unui domeniu al științei sau tehnicii.

Desigur, problema cantității termenilor incluși în dicționarul explicativ național depinde, în mare parte, de tipul și volumul dicționarului, însă această cantitate nu poate crește în așa măsură, încât în fondul terminologic inclus în dicționar să se dizolve fondul principal originar al lexicului limbii naționale. Dacă nu se ține cont de acest lucru dicționarul general riscă să se transforme într-un imens catalog de elemente speciale (ce ar depăși de multe ori numărul elementelor din vocabularul propriu-zis al limbii), din masa cărora ar dispărea de facto originalitatea limbii, s-ar șterge specificul ei național. Un asemenea pericol este real.

Și dacă acest pericol nu amenință dicționarele marilor limbi de circulație internațională (cum ar fi, de exemplu, limba engleză), în cadrul cărora și din materialul lexical al cărora se formează de cele mai dese ori termenii tehnico-științifici moderni, dicționarele limbilor cu specific național pronunțat (cum sunt limbile bulgară, maghiară, greacă, turcă, finlandeză, dar și rusă, și română) vor căpăta un aspect amalgamat în care vorbitorii neversați în știință și tehnică cu greu își vor recunoaște limbile materne.

Creșterea galopantă a terminologiilor tehnico-științifice se află de mult timp în atenția cercetătorilor-lingviști (mai precis, lexicografi, cum am văzut mai sus) și a reprezentanților celorlalte ramuri ale științelor, care sunt interesați să înregistreze și să fixeze în diferite feluri și pe diverse căi numărul mereu crescând al unităților terminologice din toate domeniile vieții, asigurând astfel dezvoltarea continuă a terminografiei, ce comportă probleme și mai complicate decât lexicografia.

DE problematica terminologică, sub aspect teoretic și sub aspect practic, adică terminografic, în primul rând, se ocupă de mai mulți ani diferite instituții, societăți, asociații, fundații culturale-științifice specializate, naționale și internaționale. Astfel, pe lângă Asociația Europeană de Terminologie (AET – Association Europeene de Terminologie), practic în fiecare țară din Europa există

asociații naționale de profit. S-au constatat, în afară de aceasta, și case de editură (cum ar fi „Union Latine” din Paris, „Infoterm” din Viena, „Praetorius Limited” din Nottingham și multe altele), ce publică literatură terminologică teoretică, dicționare de termeni din diferite specialități și sfere de activitate științifică și tehnică și chiar repertorii biografice de terminologie (de ex., „International Who’s Who in Translation and Terminology). Se editează reviste, buletine speciale, recomandări pentru activitatea terminologică teoretică și terminografică practică, cărți, monografii, disertații, dicționare terminologice, enciclopedii și studii de tot felul, consacrate special problemelor din domeniu. „Union Latine” editează de mai mulți ani revista „Terminometro” (6 numere pe an + număr în afara seriei). În anul 2000 în nr. 4 (Hors serie) apare volumul „La terminologie en Roumanie et en République Moldova”, care a fost urmat la scurt timp de volumul cu același titlu în limba română editat la Cluj-Napoca și cuprinzând rezultate ale cercetării terminologice și terminografice românești.

Astfel, terminologia și terminografia capătă tot mai multă amploare pe măsura amplificării cantitative a fondului terminologic din lumea întreagă, ceea ce determină și amplificarea vocabulelor limbilor naturale și asigură păturii terminologice a fondului lexical al limbilor comune statutul de cea mai dinamică componentă a vocabularului fiecărei limbi de pe glob și pe viitor.

Terminografia ia amploare și pe baza materialelor terminologice românești. Academia Română dispune de o Comisie de Terminologie pentru Științele Exacte (în frunte cu membrul corespondent al Academiei Române dr. ing. G. Drăgan) care își propune să elaboreze terminologii corecte în domeniul științelor date. Comisia își desfășoară activitatea coordonând împreună cu o serie de ministere de profil, alcătuirea de dicționare ce apar sub egida Academiei Române, terminologia stabilită purtând girul acesteia.

În mai multe domenii au și apărut dicționare terminologice cu echivalente în câteva limbi, majoritate exprimând și conținutul conceptului denumit de termenul respectiv, adică explicative.

Președintele Academiei Române, acad. E. Simion, în prefață la aceste dicționare, subliniază că „aparitia dicționarelor privind unele domenii ale științelor tehnice este un început promițător” și că „în anul ce vine, toate domeniile științelor tehnice vor fi acoperite de dicționarele terminologice respective și în viitor ele se vor extinde și asupra altor domenii ale științelor exacte”. El menționează în mod

special că „limba fiind aceeași în România și Republica Moldova, la elaborarea terminologiilor pentru științele exacte participă și specialiști din Republica Moldova” ceea ce nu poate să nu ne bucure pentru perspectivele ce se deschid și în țara noastră.

Vă mulțumesc

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Ion CIORNÎI
1999

Mult stimate domnule Președinte al Senatului,
Stimați membri ai Senatului,
Doamnelor și domnilor, stimată audiență
Onorat public savant!

Astăzi, când, în urma revoluțiilor de la 1989 de la Chișinău și București, în spațiul românesc se poate răsufla ușor, lumea științifică de pe ambele maluri ale Prutului culege roadele unei munci asidue, începute încă în perioada postbelică de către fiii ei cei mai pricepuți, care, în clipe de grea cumpănă, și-au păstrat nepătată conștiința de neam. Îi avem printre noi și îi venerăm astăzi pe câțiva: acad. Silviu Berejan, membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii

Moldova, prof. Anatol Ciobanu, precum și prof. Ion Borșevici și prof. Ion Ciornîi, foști rectori ai Institutului Pedagogic „Alec Russo”.

Aș vrea să spun cîteva cuvinte despre activitatea organizatorică și științifico-didactică desfășurată în incinta acestei instituții de către prof. Ion Ciornîi. După absolvirea Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, în 1921, îl vedem pe tînărul, dar înzestratul filolog predînd cursurile de limbă literară (fonetică, lexicologie, morfologie, sintaxă) la Institutul Învățătoresc din Tiraspol.

Acad. N. Corlăteanu distinge două calități ale discipolului său Ion Ciornîi: una - de bun organizator al învățămîntului superior din Republica Moldova și alta - de savant notoriu în domeniul lingvisticii. Anume despre acestea aș vrea să vorbesc în alocuțiunea mea.

Spiritul activ și organizatoric al tînărului filolog Ion Ciornîi a fost imediat sesizat de conducerea Republicii Moldova și, numai după trei ani de activitatea pedagogică la Tiraspol, dumnealui este numit prorector la Institutul Pedagogic din Bălți, apoi, în 1951, la vîrsta de numai 33 de ani, rector al Institutului bălțean, fiind, totodată, și cel mai tînăr conducător al unei școli superioare din fosta U.R.S.S.

Ion Ciornîi a contribuit mai mult ca oricine altul la creșterea cadrelor didactice, în primul rînd la Catedra de limbă și literatură română a Universității bălțene, angajînd aici tineri absolvenți ai Universității de Stat din Chișinău: Valeriu Senic, soții Eliza și Ion Botezatu, Gheorghe Rusnac, Gheorghe Spătaru, Olimpiada Medvețchi, Vladimir Mocanu, Mihail Gudima și alții, care s-au afirmat anume la Bălți, ducînd faima literelor noastre în întreaga țară. Anume datorită activității dumnealor s-a zvonit peste tot, încît întreaga lume savantă recunoaște unanim că la Bălți se face carte, încît astăzi chiar universitățile chișinăuiene angajează, mai ales la limbi străine, absolvenți de la Bălți.

În prodigioasa-i activitate științifică, prof. Ion Ciornîi, vorba poetului, „a ars ca un Luceafăr în zenit”, publicînd peste 150 de lucrări științifice și metodice, dintre care 6 monografii, 15 manuale pentru școlile superioare și cele medii, articole în reviste de specialitate.

Teza de doctor în filologie al lui Ion Ciornîi „Particularitățile lexicale ale graiurilor moldovenești din raioanele Rîbnița, Camenca

și Kotovski, regiunea Odessa” prezintă un interes deosebit pentru istoria limbii române și confirmă unitatea graiurilor dacoromânești.

În monografia „Semnificația cazurilor la substantive în limba moldovenească”, autorul, printre primii în lingvistica românească, analizează în mod detaliat funcțiile sintactice și exprimarea lor, recurgând la exemple adecvate din literatura artistică.

În general vorbind, întreaga activitate științifico-metodică, precum și cea educativ-organizatorică, desfășurată de-a lungul anilor de prof. Ion Ciornîi, se prezintă ca un substanțial aport la studierea bazelor științifice ale problemelor de gramatică actuală și istorică a limbii române.

În baza celor relatate mai sus, propun înaltului for științific al Universității de Stat „Alec Russo” să confere profesorului Ion Ciornîi titlul onorific de *Doctor Honoris Causa*.

Dr. Gr . CANTEMIR

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Ion BORȘEVICI
1999

Mult stimate domnule Președinte al Senatului,
Stimați membri ai Senatului,
Doamnelor și domnilor, stimată audiență,

Numele distinsului profesor Ion Borșevici este cunoscut atât în Republica Moldova, cât și dincolo de hotarele ei. Fiind o personalitate de vază – pedagog, savant sociolingvist, politolog, om politic și diplomat, a stat la căpățiul unor evenimente cruciale din viața politică și spirituală a neamului românesc din Basarabia. Prin munca și înțelepciunea, curajul și insistența Domniei sale s-a realizat suveranitatea și independența Republicii Moldova, decretarea

statalității limbii noastre și revenirea la veșmîntul ei firesc latin. El a fost acel care a purtat cu cinste făclia conștiinței și demnității naționale la 1989, aflîndu-se în epicentrul evenimentelor care hotărau destinul neamului. În toiul efervescenței lupte pentru renașterea națională a fost inițiatorul și animatorul multor manifestări și acțiuni care, în cele din urmă, au dus la reîntronarea alfabetului latin și la independența statalității naționale.

Născut la poalele Carpaților la 21 martie 1929, în satul Dinăuți, fostul ținut al Hotinului, Dl profesor a îmbinat în sufletul și mintea sa aerul și spiritul acestui meleag, experiența de secole de conviețuire complexă pe acest pămînt, spiritualitatea neamului românesc, purtînd cu demnitate povara propriei bunătăți, toiagul statorniciei, al cumsecădeniei și dăruirii nedecarate față de glie și neam. Se vede că de la părinți i se trage obiceiul de a face totul cu dragă inimă, frumos și de nădejde, care și i-a marcat viața și activitatea.

Vreau să remarc activitatea îndelungată, prodigioasă a Dl Borșevici – cea din domeniul învățămîntului, de permanentă dascălire a generațiilor tinere care asigură continuitatea în dezvoltare neamului nostru, activitate ce s-a produs pe tot parcursul vieții Dumnealui – în calitate de director de școală medie, apoi rector a două școli superioare, a continuării procesului de construcție și reconstrucție a bazelor lor materiale și didactice.

Fiind rector al Institutului Pedagogic „Alec Russo” din Bălți, iar mai apoi rector al Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, Dl I. Borșevici s-a afirmat printr-o activitate cotidiană, bazată pe un elan cutezător și energie creatoare. Termenii responsabilitate, adevăr, demnitate caracterizează din plin activitatea și viața profesorului Ion Borșevici. Aflîndu-se permanent în centrul problemelor globale și a celor mărunte ale școlii noastre, acumulînd treptat un volum însemnat de informație de speță, rectorul Ion Borșevici, fiind om de aleasă cultură intelectuală, a fost impus de realitate să sintetizeze această informație, căutînd și găsiind soluțiile de rigoare, în consecință conștientizînd anumite legități în evoluția sistemului de învățămînt, cît și anumite găselnițe teoretice, gînduri inedite din domeniul „Artei de a omeni”. Propriile elaborări științifice, valoroasele-i gînduri, eventual pulverizate prin intermediul diverselor publicații s-au plasat în tezaurul științific al gîndirii pedagogice contemporane. Atenția deosebită și permanentă acordată activității științifice desfășurate în Institutul bălțean, pregătirii în masă a cadrelor științifice și didactice de calitate

superioară cât și grija față de studenți, față de amenajarea estetică a blocurilor de studiu, față de înzestrarea cabinetelor și laboratoarelor cu utilaj contemporan, deschiderea sanatoriului-profilactoriu, trecerea bibliotecii institutului în categoria bibliotecilor științifice - toate aceste activități au contribuit la crearea unui bun nume Institutului bălțean în sistemul instituțiilor superioare de învățământ din fosta URSS. Fără îndoială, putem constata că Dl Ion Borșevici este unul din pedagogii cei mai de vază din Republica Moldova, om cu deschidere pentru modernizarea învățământului. Putem remarca calitățile pedagogului și conducătorului Borșevici: aptitudinile organizatorice, vastele sale cunoștințe în diferite domenii ale științei, capacitatea de a înțelege oamenii, originalitatea și perseverența în munca de fiecare zi. La aceste trăsături mai putem adăuga: curajul, onestitatea, principialitatea. În relațiile pur umane, individuale a fost și este o fire prietenoasă, sociabilă, posedă mult tact, dar și mai multă răbdare. În calitatea sa de profesor, dl Ion Borșevici a reușit să promoveze valori educaționale de excepție, iar în calitate de manager a Instituțiilor din Bălți și Chișinău a insistat cu perseverență asupra implementării noilor tehnologii educaționale, a perfecționării relațiilor student-profesor.

Interesele științifice ale prof. I. Borșevici sunt legate de problemele socializării și internaționalizării vieții sociale, reflectate în multe publicații filozofice, sociolingvistice, pedagogice etc., care demonstrează capacitățile sale investigatoare: rigurozitatea și probitatea autentică științifică, încorporate în fiecare pagină a studiilor publicate. Dumnealui a scris peste 250 de lucrări în domeniul filozofiei, politologiei, sociologiei, managementului universitar în care a reușit să se realizeze deplin.

Din plin s-au manifestat calitățile savantului Ion Borșevici în domeniul politologiei și sociolingvisticii, anume în acele clipe grele, pînă și după adoptarea *Legii cu privire la Limba de stat și funcționarea celorlalte limbi pe teritoriul Republicii Moldova*, cînd se afla în fruntea grupului de deputați și experți pentru elaborarea concepției și textului acestei legi. Iată ce scria la 19 septembrie 1989 ziarul *Literatura și Arta*: „Domnia sa a venit exact atunci cînd argumentul istoric și dreptul național prioritar se lovea întruna de neînțelegerea surdă și chiar de aversiunea patologică a oponenților. D-lui a venit, în fine, cu un nou sistem de argumentare, tactul politic fără cusur, erudiția sociolingvistică, prin capacitatea ce știe să cedeze fără să scape din vedere esențialul, răbdarea imperturbabilă, susținută

de o demnitate distinsă”. Prin urmare, Domnia sa și-a dezvăluit plener calitățile inedite de pedagog, conducător, politolog, sociolingvist, diplomat și de om politic, care, de altfel, mereu și pretutindeni și-a onorat principiul și crezul artei sale de rodnică strădanie întru conștientizarea semenilor, sincer și solar. Așadar, Dl Ion Borșevici a fost omul potrivit la locul potrivit. Într-adevăr, ora astrală a profesorului Ion Borșevici a fost în august 1989, atunci când calitățile sale de om de știință, politolog și sociolingvist s-au manifestat în toată amploarea lor la Sesiunea a XIII-a a Sovietului Suprem al R.S.S.M. Ea e înscrisă în filele de istorie cu litere de aur. Înainte de sesiune și în cadrul ei, pledoariile lui, sub toate aspectele admirabile – chiar dacă nu întotdeauna convingeau minoritatea oponentă - au avut darul de a orienta just deputații de bună credință și pe cei loiali, făcând astfel să se voteze pentru dreptate și echitate. Totodată, vreau să remarc faptul că Domnia sa nu s-a lăudat și nici nu a căutat să-și afișeze meritul său evident în multe probleme, inclusiv cele legate de constituirea statalității Republicii noastre, pe care o are mereu în inima sa. Profesorul Ion Borșevici poartă sentimentul Patriei noastre în suflet, căci iubește acest plai mioritic, acest popor, această limbă strămoșească, pentru care a luptat împreună cu toți oamenii de bună credință, ca să fie scoasă în lume „pentru a ne mândri”.

Dr. Valeriu CAPCELEA

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Anatol CIOBANU
1999

Mult stimate Președinte al Senatului,
Mult stimați membri ai Senatului,
Onorată asistență,

Festivitatea de astăzi este un prilej binevenit pentru a ne adresa, cu respect și admirație, Omului care, printr-o mare varietate de preocupări în domeniul limbii române, poartă un nume înscris în istoria științei, învățămîntului și culturii neamului nostru.

Acesta este profesorul universitar Anatol Ciobanu, doctor habilitat în filologie, membru corespondent al Academiei de Științe din Republica Moldova, șef al Catedrei de limba română, lingvistica generală și romanică de la Universitatea de Stat din Moldova.

Pentru a parcurge și a aprecia calea didactică și științifică a filologului Anatol Ciobanu, este logic a porni „de la rădăcini”. Expunerea sumară (ce încercăm a o însăila) a vastelor sale preocupări se cere raportată (după cum e și firesc) la anii petrecuți în casa părintească.

Născut la 14 mai 1934, într-o familie de țărani, în satul Ruseni (Ocnița), dl A. Ciobanu își face studiile primare și incomplete la Dondușeni și Tîrnova. Fiind un elev bun, în 1949 este recomandat a urma Școala pedagogică (normală) „Boris Glavan” din Bălți, pe care o absolveste în 1951 cu Diploma *Magna cum laude*. În același an, Anatol Ciobanu devine student la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Moldova, specializîndu-se în domeniul „Lingvistică”. În 1956, la absolvirea Universității, se învrednicește de o altă Diplomă *Magna cum laude* și, la propunerea catedrei, continuă să-și facă studiile la aspirantură. Tema aleasă *Conjunctivul și întrebuințarea lui în sintagmele predicative* și ajutorul conducătorului său științific, regretatul acad. al A.Ș.M. Nicolae Corlăteanu, l-au făcut pe tînărul cercetător să analizeze „pe orizontală și pe verticală” structurile predicative atestate în textele vechi, la cronicari, la scriitorii clasici și motivate, în continuare, la etapa actuală.

Din pleiada de profesori ai catedrei (anii '60) au fost mulți cei care l-au apreciat, l-au încurajat pe tînărul doctorand Anatol Ciobanu. Cu respect îi numim și noi aici: Ion Racul, Ion Mocreac, Faina Cojuhari, Claudia Nicov, Ion Osadenco ș.a. Eminentul savant N. Corlăteanu, intuindu-i realele calități în a deveni un adevărat dascăl și un om de știință, ceva mai tîrziu va mărturisi: „Te-am ajutat atunci cum am putut; îți sînt recunoscător nu numai că ai fost un student deosebit de harnic, ci că ai fost și rămîi un distins filolog și susținător al studierii și respectării limbii noastre strămoșești”.

Spre onoarea sa, ulterior și profesorul Anatol Ciobanu va evoca cu venerație predecesorii și actualii oameni ai cărții. Cîtă căldură în suflet poartă Domnia Sa pentru conducătorul științific, dascălul, colegul „vrednic de slavă”, care a ajutat atîtea generații de specialiști: „Acad. N. Corlăteanu a fost pentru mine racheta de lansare pe orbita științei filologice. Mă închin în fața Dumnealui ca înaintea unui codru verde”. Sau un alt exemplu. Pe cînd prof. Anatol Ciobanu a trecut pe post de cercetător științific superior la Universitatea de Stat „M. V. Lomonosov” din Moscova (1969-1972) la Catedra de Lingvistică romanică (aici a finisat și disertația de doctor habilitat în

1973), a avut noroc de un mare îndrumător în domeniul romanisticii, și anume lingvistul de talie europeană Ruben A. Budagov. Cu acest remarcabil romanist prof. Anatol Ciobanu a întreținut relații amicale permanente, recunoscând peste ani că „de la Budagov am avut de învățat nu numai carte, ci și faptul că un om de știință trebuie să aibă o poziție civică distinctă, să fie principial, să se simtă obligat a spune lucrurile așa cum sînt”.

Domnul Profesor știe, poate și vrea să-și exprime afecțiunea și recunoștința față de o serie de profesori și savanți care au lăsat sau continuă să lase urme pe ogorul științei despre limbaj, indiferent de școala științifică pe care o reprezintă aceștia. Titlurile acestor consemnări vorbesc de la sine: *Decan al literelor din Republica Moldova; Clasicist și romanist; Savant pedagog și cetățean* (despre acad. N. Corlăteanu); *Distins filolog; Un savant național cu renume mondial* (despre acad. S. Berejan); *Pedagog savant* (despre dr. conf. univ. I. Mocreac); *Savant de talie europeană* (despre prof. B. Cazacu); *Un remarcabil pedagog și savant* (despre dr. conf. univ. I. Melniciuc); *Profesoară adorată, savantă talentată, femeie șarmantă* (despre dr. conf. univ. Lidia Novac); *Un celebru basarabean în Franța* (despre prof. V. Rusu); *Savant enciclopedist* (despre prof. E. Coșeriu) ș.a.

Din 1959 pînă în prezent, Domnia Sa muncește la USM așa, precum (vorba dumnealui!) „părinții l-au învățat să trudească cinstit, apoi să fie îngăduitor și darnic”. Pe parcursul acestor cinci decenii, a urcat toate treptele universitare; asistent, lector, lector superior, conferențiar, profesor.

Domnia Sa este un om de o aleasă cultură, incomparabile fiindu-i inteligența, modestia, responsabilitatea. Este un temeinic cercetător din republică, ale cărui studii sînt direct proporționale cu simbioza unor calități pe care rar le întâlnești la una și aceeași persoană: capacitate de muncă, dăruire, inspirație, devotament față de profesia aleasă – calități care se perindă de aproape cinci decenii.

Este un savant ce se „complace” la răscrucea vectorilor lingvisticii, cu o solidaritate tradițională, iar, prin opțiuni moderne, aparține deopotrivă și generației statornice, în fața căreia „scoatem pălăria atît de respectuos” (vorba lui N. Iorga), și respirațiilor noi, productive.

Activitatea prof. A. Ciobanu se constituie din a) *activitate didactică* și b) *activitate de cercetare*. Activitate didactică a Domniei Sale s-a materializat într-un număr apreciabil de cursuri: *Sintaxa*

teoretică, Sintaxa contrastivă, Morfologia, Lingvistica generală, Sociolingvistica, Punctuația, Metodologia științei despre limbă. Mai menționăm că numele prof. Anatol Ciobanu a apărut pe frontispiciul multor lucrări didactice: manuale, suporturi didactice, programe etc. Este autor de manuale de limbă română pentru învățământul universitar și pentru școlile de cultură generală.

De prin anii 70, prof. Anatol Ciobanu, cu mare pasiune, face drumuri la Universitatea de Stat din Bălți. Intuim că venea nu din motiv că era invitat, dar pentru că acest fiu al Neamului, călăuzit de o cinste exemplară și de o iradiantă omenie, se vede dator a reveni în fosta curte a Școlii Pedagogice „Boris Glavan”. Se audiază cursurile opționale *Probleme dificile de gramatică, Analiza transformățională*; colegii bălțeni sînt îndemnați să participe la conferințe, sesiuni științifico-metodice ș.a. I-a îndrumat la carte pe cei mai tineri lectori, le-a fost unora conducător științific, altora consultant la teza de doctor, iar tuturor le-a oferit posibilitatea să-și publice ideile științifice în culegeri, anale, reviste etc.

Prof. A. Ciobanu s-a impus și printr-o vastă activitate de cercetare. Aria intereselor științifice ale Domniei Sale e destul de variată: gramatică, cultivarea limbii vorbite și scrise, sociolingvistică, punctuație, sintaxă contractivă, lingvistică generală, sintaxă transformățională, limbile clasice (latina) ș. a.

Domnia Sa a publicat circa 600 de lucrări, inclusiv peste 10 monografii: *Părțile principale ale propoziției, Să scriem și să vorbim corect, Limba maternă și cultivarea ei, Punctuația limbii române, Sintaxa și semantica* etc.

Despre activitatea științifică fructuoasă a prof. A. Ciobanu ne vorbesc, de asemenea, cele peste o sută de participări la diverse conferințe, colocvii, congrese, consfătuiri naționale și internaționale, organizate în diferite centre universitare și academice organizate la Chișinău, Bălți, Suceava, București, Cluj, Timișoara, Bîrlad, Kiev, Mensk, Moscova, Samarcand, Cernăuți, Tbilisi, Petersburg, Kalinin, Paris, Marsilia, Aix-en-Provence ș.a. Sub conducerea prof. Anatol Ciobanu și-au scris tezele de licență (diplomă) peste 450 de studenți și masteranzi, iar peste 20 de cercetători și-au susținut tezele de doctor și doctor habilitat.

Avînd o poziție ireproșabilă în viață și o activitate enormă în perioade „pașnice” și mai puțin „pașnice”, prof. A. Ciobanu s-a văzut și se vede preocupat de probleme lingvistice care „ar confirma adevărul științific privind identitatea și integritatea noastră

lingvistică, istorică și de neam”. La acest capitol, sociolingvistul A. Ciobanu a publicat nenumărate articole prin care pledează cu elocvente dovezi istorico-sociale și lingvistice pentru unitatea lingvistică moldo-română.

Bogata sa activitate științifică și didactică a fost apreciată după merit: Ordinul Republicii (1996); Eminent al Școlii Superioare din ex-US și al Școlii Superioare din Moldova; Medalia 50 de ani ai USM (1996); Medalia „Mihai Eminescu” (1999).

Domnule profesor Anatol Ciobanu, Vă felicităm cu ocazia conferirii titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Am vrea ca și de acum înainte să rămâneți același om plin de tinerețe sufletească, același savant prodigios, același neobosit profesor, același luptător intransigent pentru adevărul științific.

Dr. Elena BELINSCHI

Discursul de învestitură al prof. Anatol CIOBANU

**Stimate dle Rector,
onorată asistență,**

Mai întâi, țin să mulțumesc *ab imo pectore* pentru deosebita onoare pe care mi-ați făcut-o, conferindu-mi râvnitul titlu de *Doctor Honoris Causa*. În *Laudatio* a fost apreciat înalt (poate chiar exagerat) modesta mea contribuție la dezvoltarea științei filologice naționale și a învățămîntului nostru universitar. Nu-mi rămîne decît să muncesc și mai mult!

În al doilea rînd, aș vrea astăzi *hic et nunc* să fac o confidență. Providența a dorit să absolvesc (în 1951) școala normală (pe atunci Școala Pedagogică „Boris Glavan” din or. Bălți), aflată chiar pe teritoriul actualei Universității „Al. Russo”, apoi Facultatea de Filologie de la USM, și astfel mi-am consolidat vocația mea nativă de pedagog. Mai mult decît atît, încă din anii de studenție (și mai tîrziu), în fiecare vacanță de vară, eram invitat să fac naveta la Bălți, la instituțiile sus-numite, ca să predau studenților de la secția fără frecvență unele discipline lingvistice.

Astfel, „botezul” meu pedagogic s-a făcut *ab initio* între pereții fostelor două așezăminte (dragi sufletului meu): *Școala pedagogică* și *Institutul învățătoresc* (apoi pedagogic). Rămân etern recunoscător colectivelor în care m-am format ca *Om* și ca *Pedagog*.

Vivat, crescat, floreat

corpul profesoral didactic al Universității de Stat „Al. Russo” din
Bălți.

DE LA SEMANTICĂ LA PRAGMATICĂ

Structuralismul lingvistic ortodoxal, bazat în exclusivitate pe studierea formei (a raporturilor gramaticale) și pe neglijarea aproape completă a semanticii, a falimentat și, de facto, a părăsit arena lingvisticii europene. Era de așteptat acest lucru, deoarece a susține că "limba este formă și nu substanță, că în limbă totul se bazează pe relații" (F. de Saussure) este totuna cu a încerca să studiezi numai

scheletul, dar nu și corpul în ansamblu al unui organism viu despre care intenționezi să faci concluzii veritabile.

Partizanii structuralismului extremal descriau numai schema raporturilor lingvistice fără a lua în seamă valoarea (semnificația) elementelor ce intră în asemenea raporturi.

În conformitate cu postulatele structuralismului radical, lingvistica devenea volens-nolens știință tot mai abstractă, repudiind eventualele ei legături cu istoria, sociologia, psihologia, cultura în sens larg. Acest fapt o îndepărta de realitate, îi știrbea din intrinseca ei valoare ca știință social-umană ce se ocupă prin excelență de planul comunicativ al limbii. Se considera per absurdum că limba naturală se poate asemui doar cu un sistem de semne convenționale și, prin urmare, permite interminabile operații de formalizări și de modelări sofisticate, chemate a da studiilor de lingvistică o cât mai mare precizie matematică.

Nivelele limbii erau privite ca niște compartimente izolate unul de altul, fiecare din ele constituia, la rândul său, un sistem închis (un système fermé).

E de ajuns a ne aminti de căpetenia școlii lingvistice din Copenhaga Luis Hjelmasley care, dezvoltând principiile glosematicii, vedea esența limbii doar în descrierea relațiilor identice cu ele însele și neschimbătoare, iar lingvistica în general drept "un fel de algebră a limbii, care operează cu entități denumite în mod arbitrar" (citat din vestitele lui „Prolegomene”). Nu e de mirare că discipolii lui Hjelmslev și mulți structuraliști convinși considerau limba ca o sumă de raporturi pure care există în afara obiectivelor combinatorii. De aici reieșea că și formele ce nu comportă vreun sens (și inexistente în limbă) sunt apte a se îmbina, a realiza anumite raporturi (gramaticale) și în ultimă instanță a genera entități lingvistice. De exp. ger. Piroten karulieren elatisch; rom. Piroții carulează elatic . IM. Sau rom. Ludol a cursat marel; Parele cătata în grama etc. Entitățile de felul celor citate sunt asemantice, acomunicative și chiar absurde, pentru că nu au o saturație semantică. Dar pe formaliști îi interesează altă saturație, și anume cea gramaticală, ce, după opinia lor, există în exemplele citate. Luis Hjelmslev scria în „Prolegomenele” sale că studierea substanțială (conținutală) a limbii nu e treaba lingviștilor, ci a empiricilor. Pe lingvist trebuie să-l intereseze numai sistemul imanent al raporturilor funcționale, adică forma internă a limbii privită în sine (și pentru sine, adăugăm noi).

Sorginta opiniilor de mai sus o găsim în finalul de tristă faimă a celebrei opere a lui F. de Saussure „Cours de linguistique generale” (Paris, 1916): "Unicul și adevăratul obiect al lingvisticii îl constituie limba privită în sine și pentru sine" [2].

În paranteze să fie spus, dar și descriptivismul american în frunte cu Leonard Bloomfield în mare măsură neglija aspectul mentalist al semnului lingvistic, împingându-se pe primul plan semnificațiile lui ontologice și comportative. Bloomfield stătea pe poziții bihevioriste, împărtășind cunoscuta ipoteză Sapir-Worf, conform căreia semnificația unei unități lingvistice nu este altceva decât situația în care ea (semnificația) se utilizează de către emițător. Exemplul cu butoiul deșert. Omul se comportă față de el ca față de orice vas gol. Un trecător, văzându-l, a aruncat în el un muc de țigară (chiștoc) fumegând. Dar butoiul era de la păcură și a explodat, producând un pojar. Așadar, cel cu pricina a conceput obiectul (resp. semnul lingvistic) numai în plan amentalist, apsihologic, pur ontologic.

Au trecut anii de zbucium și căutări și astăzi lingvistica teoretică se întoarce cu fața spre aspectul conținutal al limbii naturale, spre semantică cu toate varietățile ei: lexicală, gramaticală, denotativă, conotativă, noțională, pragmatică etc. S-au adeverit spusele lui Roman Iakobson care, în studiul său „Verbal communication” scria în 1972: „La orice nivel al limbii ne-am adresa, începând de la componența sonoră a semnelor lingvistice și terminând cu vorbirea în întregime, trebuie numaidecât să ținem minte că totul în limbă este semnificație semantică și transformațională” [3]. Continuând parcă acest gând, acad. Iurie Stepanov, un foarte prodigios lingvist rus contemporan, notează că lexemele „semantica” și „sintaxa” ar trebui ortografiate cu litere majuscule, pentru că ele „ies pe locul central” [4].

Fără riscul de a deforma adevărul, se poate susține că la ora actuală lingvistica teoretică a intrat în epoca semanticii, ceea ce înseamnă că ea s-a apropiat la maximum de realitatea vieții, de misiunea ei centrală de a reflecta, cât mai adecvat, latura cognitiv-comunicativă a limbajului uman. Și acest lucru ne apare pe deplin explicabil, deoarece „nu numai limba e aptă a reprezenta un crochiu al vieții, ci și viața ne dă deseori cheia spre cunoaștere și înțelegere a fenomenelor întâlnite în limbă și în vorbire” scriu N. Arutiunova și E. Paduceva [5]. În această ordine de idei, trebuie menționat faptul că știința modernă despre limbă se ramifică în mai multe direcții, dintre

care ar fi de amintit lingvistica funcțională, transformațională, contrastivă, descriptivă, statistică, informațională cu implicațiile ei cibernetice, lingvistica textului, lingvistica pragmatică și multiplele ei variante. Toate aceste „lingvistici” nu neagă, ci se sprijină pe substanța limbii, pe semantică, ele avînd, în principiu, un caracter mentalist, conținutal, și nu atomar, formal-structural.

În cele ce urmează am vrea să ne oprim la unele chestiuni legate de raportul semantică-pragmatică la nivelul sintaxei.

Se știe că sintaxa în general studiază relațiile care se stabilesc între semne; semantică se ocupă de relațiile dintre semne și obiectele din cadrul discursului; pragmatică însă se va referi la relațiile dintre semne și vorbitori, semne și lumea ambiantă. Așadar, e vorba de tripartiția (triada): sintaxa-semantică-pragmatică, stabilită în mod explicit de savantul american de la Universitatea din Chicago, la începutul anilor '60, Charles Morris [6].

Lingvistica (sintaxa) pragmatică studiază fenomenele de limbă raportate la emițător, deci văzute, sesizate, contemplate de către acesta. Anume emițentul imprimă, de fiecare dată, cutărei sau cutărei entități lingvistice o anumită semantică, din mai multe pe care poate să le aibă ea. De aici apar premisele asimetriei semantice cu privire la același denotat (avem în vedere sensurile conotative, figurative, individuale etc.).

Nivelul pragmatic reprezintă datul lingvistic concret al observărilor, felul în care vorbitorul folosește un sistem de semne în împrejurări concrete. Dar să nu uităm că acest mod de a folosi un sistem de semne „este guvernat de regulile sintactice și semantice ale sistemului”. Individul pentru a comunica (a genera și a emite propoziții, fraze, texte) este obligat și constrîns să se conformeze acestor reguli, tot așa precum cel ce conduce un automobile se conformează regulilor de circulație rutieră.

Oprindu-se la aceste constatări, ce par incontestabile, acad. Emanuel Vasiliu face precizarea că în procesul actului comunicativ „există moduri diferite de la individ la individ, de la categorie de indivizi la categorie de indivizi, de la situație concretă la situație concretă etc. de a se conforma unor reguli” [7] tot așa (adăugăm noi) precum se constată cu ușurință existența de la șofer la șofer a diverselor maniere de a dirija (conduce) autovehiculul.

Și iată că tocmai modul concret în care vorbitorii (concreți) utilizează regulile sintactice și semantice ale sistemului de semne dintr-o limbă va constitui domeniul specific al pragmaticii.

Libertatea creativă în manevrarea regulilor sistemului limbii poate fi explicată prin caracterul întrucîtva maleabil al normelor de comportament lingvistic. Acestea pot fi, pe de o parte, restrictive, mai intolerante (de ex., acordul numelui cu adjectivul, paradigma verbului și a numelui, utilizarea articolelor etc.) și, pe de altă parte, permissive, mai tolerante (de ex., admiterea variantelor de tot felul: să ia - să iee; să dea - să deie; știu a face - știu să fac; încep a cînta - încep să cînt; Cetatea Neamțului - Cetatea Neamț; era să cad - eram să cad; trebuie să plec - trebuie de plecat ș.a.).

Lingvistica (sintaxa) pragmatică se bazează pe respectarea mai multor legi (principii) dintre care vom relata următoarele:

I. Principiul veridicității enunțului

Acad. L. V. Șcerba, în toiul luptei cu formalismul în sintaxă, nota acum 50 de ani că veridicitatea este o problemă de limbă (lingvistică), ea trebuie să-l intereseze pe cercetătorul-lingvist. Principiul veridicității cere ca entitățile lingvistice (propozițiile, enunțurile) să manifeste concomitent consistență conținutal-semantică și consistență expresiv-gramaticală. Între aceste 2 aspecte, indestructibil legate, urmează să existe o concordanța deplină.

Noam Chomsky, la începutul carierei sale de savant (anii 50-60), susținea, fără dreptate, ca pe lingvist îl interesează numai consistența formal-gramaticală a enunțului și de aceea sunt laolaltă admisibile propoziții ca:

(1) Pisica neagră doarme la soare, și (2) Ideile verzi dorm furios. Nu se ținea seama că entitatea a doua e imposibilă „în raport cu cunoștințele noastre despre lume [8].

II Principiul referențial

Conform acestuia fiecare enunț trebuie să aibă un referent concret, să exprime o realitate existentă cu adevărat. În planul dat avem de spus că e mult prea puțin ca numai constituenții (minori și majori) ai enunțului să fie saturați semantic. Aceasta plenitudine semantică mai urmează să fie și referențială (sau denotativă), adică să reprezinte o realitate obiectiv existentă (un denotat concret) în lumea ambiantă în moment respectiv.

Să comparăm următoarele 2 exemple:

(1) Regele Spaniei este înalt și frumos și (2) Regele Franței este chel

În ex. (1) avem un enunț veritabil, referențial, căci Spania are un rege, pe Juan Carlos de Bourbon (înstelat în 1975), pe cînd în ex. (2) enunțul e ireferențial, veridic, căci Franța actuală nu e monarhie.

Vorbind despre principiul referențial al entităților lingvistice, e de observat că ele (entitățile) urmează a fi (în situații concrete) monoreferențiale, pentru că în caz contrar devin ambigue semantic și comunicativ. Un enunț de tipul Constanța este frumoasă se dovedește a fi cel puțin bireferențial, căci, în ambianțe contextuale diferite, substantivul Constanța poate desemna și numele unei domnișoare (femei) și numele orașului-port din România.

Tot de anumite restricții referențiale este vorba și în cadrul unor microtexte formate dintr-o suită de propoziții conținând forme ale pronumelor (mai ales personale). În asemenea cazuri formele de pronume urmează să aibă unul și același referent prosustantival. În caz contrar, va absenta prezumția de coerență a constituenților textului.

D.p. „Mergeam cu Petrică. El a început a plînge. L-am liniștit, spunîndu-i cuvinte plăcute”.

Nu este greu de observat că variabila el, (1-, -i) are un referent comun, și anume - substantivul propriu Petrică.

Cu totul alta este situația în entitatea lingvistică ce urmează: „El mergea pe stradă cu ea la braț”.

Fără context, propozițiile citate sunt incomunicabile și cer identificarea referenților.

Recipientul se vede obligat să-l întrebe pe emitent: cine (care) el? și cine (care) ea? pentru a obține formulele apozitive de identificare: El, adică Ion Rotaru, mergea cu ea, adică Maria Vasiliu, la braț.

Și apozitia poate fi suficientă și insuficientă semantic. În cazul al doilea ea se completează cu determinative pînă la saturație.

III. Principiul presupozitiei

În procesul actului comunicativ se observă prezența unei mari clase de componente semantice implicite, înțelese de la sine, și neexteriozitate prin mijloace lingvistice.

- Dacă niște părinți tineri zic că anul acesta își dau feciorașul la școală (pentru prima oară), nimeni n-o să-i întrebe în ce clasă va merge copilul și câți ani are.

- Dacă un gospodar își înhamă caii, nu-l vom întreba de vrea să plece undeva.

- Cînd o femeie poartă verighetă, nimeni nu o mai întreabă dacă e sau nu căsătorită

- Dacă vezi pe cineva că se îndreaptă spre iaz cu undița [sucle de pescuit], nu-l mai întrebi cu ce scop merge.

- Dacă cerul de toamnă e înnourat, nu te mai miri de ce pietonii merg cu umbrele (fie chiar închise).
- Dacă cineva duce flori, toți înțeleg pentru ce-i trebuie.

Materialul presupuziției rămîne neexteriorizat verbal, căci de el nu este nevoie.

IV. Principiul conotativității

Se cere ca elementele structurale din cadrul unui enunț să fie asamblate într-o anumită ordine și orientate semantic într-o anumită direcție. Prof. elvețian de limbă franceză Morteza Mahmoudian (din școala funcțională franceză, elevul lui André Martinet) remarcă, pe bună dreptate, că în limba franceză propozițiile formate din unele și aceleași cuvinte, dar aranjate altfel, vor genera diferite mesaje, unele chiar nereale. Comp.: (1) Le loup suit l'agneau și (2) L'agneau suit le loup. Sau (1) Le pere aime le fils nu vrea să spună că și (2) Le fils aime le pere (M. Mahmoudian. *La linguistique*. - Paris. 1982, versiunea rusa „Лингвистика”. - М., 1985).

S-ar putea cita multe exemple de enunțuri cu semantică direcționată: (1) Ion o iubește pe Maria - aici vectorul semantic se îndreaptă de la S (subiect) spre Od (obiect direct). Nu putem, fără rezerve, admite și direcția inversă Od - S, adică (2) Maria îl iubește pe Ion. Sau: (1) Omul înhamă calul (2) Calul înhamă omul. În acest ultim exemplu, e de ajuns să înlocuim predicatul cu verbul a speria și vectorul semantic devine bidirecțional:

(1) Omul a speriat calul (2) Calul l-a speriat pe om. Unii lingviști consideră că principiul conotativității ne poate face servicii bune în procesul analizelor sintactice, când suntem tentați a confunda obiectul indirect cu circumstanțialul de loc. Prof. L. Vedenina dă ca exemplu următoarele propoziții: (1) Elle (Francoise) a laissé son journal à Paul (2) Elle (Francoise) a laissé son journal à Orly. Cineva ar putea fi tentat, în ambele cazuri, să pună întrebarea *où* și să considere ca circumstanțiale de loc și à Paul și à Orly. Ca să găsim rezolvarea justă, ar trebui, după opinia savantei moscovite, să unim cele 2 propoziții în un a singură, care să aibă următoarea asamblare direcționată a elementelor constitutive: À Orly elle (Francoise) a laissé son journal à Paul. Confuzia dispare.

V. Principiul situativității

Conform acestuia este prevăzut ca enunțurile (dialogate în primul rînd) să fie nu numai saturate semantic și gramatical, dar și situative. Aceasta vrea să însemne că celui ce întreabă să i se răspundă direcționat la întrebare: emitentul și recipientul să întrețină

o convorbire inteligibilă. În caz contrar, se ajunge la un non-dialog, non-comunicare.

Un exemplu concludent ar fi următorul:

- Ioane, când vei susține examenul la *Sintaxă*?
- Ieri l-am văzut pe scriitorul Gr. Vieru.
- Cu cine era maestrul?
- Fratele meu e inginer.
- Câți ani are fratele tău?
- Mi-e foame. Vreau să merg la cantină.

Firește, aici avem de a face cu un pseudodialog, căci toate răspunsurile au fost formate din propoziții asituative, deși au plenitudine gramaticală și chiar semantică.

VI. Principiul implicației sau espectației (de așteptare)

Acest principiu funcționează conform formulei / Dacă...apoi/. Își face apariția la toate nivelele limbii. Cîteva exemple. Dacă ocurența stîngă o formează un verb tranzitiv, iar cea dreaptă un substantiv propriu (nume de persoană), acesta se va construi, în românește, cu prepoziția pe: Văd pe Maria; în franțuzește fără prepoziție: Je vois Marie, în spaniolă cu prepoziția *a*: *Veo a Maria*.

O serie de verbe românești cer o recțiune puternică, dar prepozițională (cu anumite prepoziții): a se îndrăgosti de; a se căsători cu; a se transforma în; a invidia pe etc.

Trinomul N_1 + prep. + N_2 (acc) generează în limba română un atribut (d.p., colțunași cu cartofi), pe cînd în limba rusă același trinom poate funcționa și ca un atribut (вареники с картошкой) și ca un complement indirect (хлеб с маслом).

La nivel de microtext situația e similară în mare măsură. Dacă, să zicem, avem o entitate lingvistică de tipul: „Este deja ora 10, da Ion încă doarme”- așteptăm justificarea să urmeze prin propoziții ca: E foarte obosit; A muncit toată noaptea; N-are regim strict; Nu e ordonat; N-a dormit în tren 2 nopți de-a rîndul; Lucrează pînă la extenuare; Are insomnie; A fost la nuntă ș.a. de felul acestora, dar în nici un caz enunțuri ca: Luna este satelitul Pămîntului; Apa fierbe la 100°C; De la Chișinău pînă la Bălți sunt vreo 130 de km etc. (comp. E. Vasiliu. Op. cit., p.1 14). Dacă un individ nu are plăcere să stea de vorbă cu un altul, considerîndu-l persoană indezirabilă, și încearcă să-i arate ușa, atunci, după opinia lui E. Vasiliu, așteptăm să auzim enunțuri ca: Te rog să ieși afară; ar fi bine să ieși afară; aș prefera să ieși afară; nu mai rămîne în casă; ar fi bine dacă n-ai mai rămîne în

casă; afară! ieși afară! afară cu tine, marș afară! etc. [9]. Observăm aici și o anumită graduație a ideii de imperativ.

În încheiere, ar fi de subliniat ca în prezent foarte mulți lingviști recunosc tripartiția sintaxa-semantică-pragmatică, arătând că ea funcționează ca un tot întreg, conducând în ultimă analiză la o gramatică de tip sintetic, generativ, și nu analitic tradițional. [7]

Anume sub acest aspect ar fi interesant de cercetat diferite fenomene de limbă inclusiv cele cu caracter lingvo-psihologic ca: refuzul, bucuria, dubiul, curtoazia etc. Apare posibilitatea de modelare condiționată a acestor stări sufletești, fapt ce ar contribui, pe de o parte, la determinarea specificului emotiv și structural al limbii române, iar, pe de altă parte, la studierea mai profundă a Omului ca purtător al unei limbi concrete și ca ființă umană cu toate complexurile lui de ordin afectiv.

Firește, savanții încă n-au creat „o teorie integratoare a pragmaticii”, ci au lansat doar considerente asupra „unor domenii parțiale” [10]. Cu toate acestea, luată împreună cu sintaxa și semantica, pragmatica va contribui la aprofundarea studiilor noastre asupra limbi lor naturale.

Referințe:

1. R.Carnap, citat după E.Vasilu. Introducere în teoria textului. București, 1990, p. 17.
2. Ф. де Соссюр. Труды по языкованию. М., 1977, с.269.
3. Р.Якобсон. Избранные работы. М., 1985, с.331.
4. Т. Степанов. Методы и принципы современной лингвистики. М., 1975, с.31.
5. Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск XVI. М., 1985, с.5.
6. E.Vasilu. Op. cit., p. 10.
7. Ibidem, p. 11.
8. Ibidem, p. 17.
9. Ibidem, p.111.
10. Ibidem, p. II2.

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui Alexandru BUDIȘTEANU
2000

**Mult așteptatul și Mult doritul nostru Basarabean,
Alexandru Budișteanu,
Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor,
Onorată asistență,**

Azi se întâmplă cea ce trebuia să se întâmple demult: Ne-am adunat aici, vorba poetului, „grămăjoară ca într-o singură icoană” pentru a conferi titlul de *Doctor Honoris Causa* domnului arhitect Alexandru Budișteanu.

Misiunea mea este pe cât de simplă, pe atât și de dificilă. E ușor să faci cronologie. Nu este deloc ușor ca într-un simplu discurs să vi-l prezint pe unul din curajoșii basarabeni, care a izbutit multe lucruri frumoase să le realizeze, pe toate arhitecturându-le și structurându-le la locul lor.

Domnul Alexandru Budișteanu este înainte, de toate, un arhitect al României, al contemporaneității, dar el este și un arhitect al Dorului care trebuie mereu conceput ca un sentiment profund românesc. Arhitectura (harul permanent de a construi) domnului Budișteanu se confundă mereu ce cea a Dorului și, mai ales, a dorului de Basarabia și de libertate. Se zice că Omului îi șade bine cu Drumul. O fi fiind așa. Dacă am putea să vă prezentăm aici o hartă a tuturor itinerarelor, care își iau începutul de la Pîrlița (în prezent, comună în raionul Ungheni, Republica Moldova), unde se naște (11 august 1928) și copilărește zburdalnicul de altădată Sănduț Budișteanu și apoi să marcăm toate traseele străbătute de mereu în devenire a personalității Budișteanu, am obține un atlas al traseelor demn de invidiat. Iată ce zice chiar omagiatul: „Pe linie oficială sau pe linie particulară am vizitat toate țările din Europa, America (de Nord, Centrala și cea de Sud) și Australia, precum și majoritatea țărilor din Asia și Africa”: de la Alba-Iulia la București, de la Moscova la New-York, din Montevideo la... Bălți. Dar un drum îi străduia mereu: drumul spre Basarabia, spre Liceul „Ion Creangă”, acest drum amestecat cu dor de casă și de plaiul strămoșesc, dor de nucii și gutuile Basarabiei. Vorba versului popular:

Cărăruie de la țară

Străjuită de nucari,

Mai condus până la gară

Și-am pornit pe drumuri mari...

Vă prezentăm doar câteva file biografice în ordine cronologică:

- Studiază la Liceul „Ion Creangă” din Bălți în anii 1938-1940 și 1941-1944;
- Liceul "Minai Viteazul" din Alba-Iuliua, 1944-1945;
- Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești, 1945-1946;
- Liceul „Nicolae Iorga” din Ploiești, 1946-1947.

Urmează apoi studii universitare:

- Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București, 1948-1955;
- Institutul de Arhitectura din Moscova, 1955-1960. Titlul tezei: „Amenajarea zonelor de cură, odihnă și turism pe teritoriul preorășenesc al marilor orașe (studiind cazul orașului București)”. Titlul a fost echivalat în anul 1965, în țară cu titlul de „Doctor Arhitect”.

Merita să fie admirat faptul cum Doctorul Arhitect a sesizat momentul cel mai important: pentru a ieși în lume, pentru a o cuceri, ești nevoit să faci Limbi Străine. Așa și face: Studiază și obține certificate de traducător pentru limbile engleza, franceza și rusa, iar mai apoi obține certificate de traducător emise de Secretariatul ONU din New-York, 1972 pentru limba engleză. N-are probleme nici cu germana și italiana.

Să-i amintim Domnului Arhitect și să-i tulburăm nostalgia:

Pregunte a la tarda de abril que moria,

Al fin la alegria se acerca a mi casa...

Ne grăbim să stingem curiozitatea pentru cei care vor mai repede să afle cu ce se ocupă în momentul de față Dl Arhitect:

Dl Budișteanu este Expert Parlamentar pe lângă Comisia pentru Administrație Publică, Amenajarea Teritoriului și Echilibru Ecologic a Camerei Deputaților a Parlamentului României.

Ca activitate interparlamentară actuală, menționam că este Secretar al Comisiei Permanente pentru Locuințe Suficiente și Adecvate a Consiliului Regional pentru Europa a Organizației Interparlamentare: Parlamentarii Lumii pentru Habitat. Din 1998 pînă în prezent.

Domnului Dr. Arhitect Budișteanu i se decernează titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității noastre:

- Pentru rezultate incontestabile realizate în domeniul Morfologiei și Stilisticii Arhitecturii contemporane românești, precum și a Urbanismului și a Amenajării Teritoriului.
- Pentru autentic exemplu adus în pedagogia universală destinată oamenilor de toate vîrstele și toate confesiunile: a Munci, a Căuta, și Crea Durabil.
- Pentru Dragostea nemărginită manifestată pentru tot ce este basarabean, mai ales pentru copiii ei - viitorul sec. XXI.
- Domnului Alexandru Budișteanu, care a purtat pretutindeni icoana Basarabiei, ajutîndu-i pe toți cei care au dorit s-o cunoască mai bine, și să pătrundă în durerile și aspirațiile ei de ieri și de azi;
- Pentru vizionarismul dlui Alexandru Budișteanu, cel care a fost și rămîne vizionarul corect, onest, obiectiv. Pentru merite de a fi creat pretutindeni o imagine clară a Basarabiei, în particular și a României, în general.

- Pentru Stoicismul său demn de a fi preluat de generațiile, care vin.
- Omul de creație, care prin aspirațiile sale științifice a ajutat mulți tineri care au luat calea Arhitecturii moderne, Urbanizării și Amenajării.

Numărul lucrărilor științifice este impunător și mă bucur azi și vă voi bucura și pe Dumneavoastră spunându-vă că de azi înainte vom putea lua cunoștință de multe lucrări ce aparțin omagiatului și care sînt deja stocate pe rafturile Bibliotecii Științifice a Universității „A. Russo” din orașul Bălți.

Di Doctor Arhitect Budișteanu este Omul de creație, care prin aspirațiile sale științifice a ajutat mulți tineri, luînd calea arhitecturii moderne.

Este un publicist rafinat, exigent. În afară de lucrările de specialitate, a scris materiale de beletristică și de jurnalism. În debutul său a fost chiar președinte al cenaclului Literar „Tudor Arghezi” în cadrul liceului „Nicolae Iorga” din Ploiești, în anii 1946-1947

Din aspectul Funcțiunii și Activității, de altfel cel mai bogat și revelator compartiment, desprindem: anii 1960-1967.

Di Doctor arhitect A Budișteanu este nu numai un Arhitect profesionist în sensul prim al cuvîntului, ci este un Arhitect al Omeniei, al Pedagogiei Universale, Arhitect al slovei Românești. În el toate aceste noțiuni s-au contopit și-l fac un model demn de invidie și pentru secolul care vine.

Domnul Dr. Arhitect a scris și continuă să scrie file de istorie a Basarabiei; printr-un miracol nu le întoarce, ci le lasă așa, deschise, scrise limpede și descifrabil într-o arhitectură a comprehensibilului. El ne invită să le citim mereu să nu dăm uitării istoria, dacă dorim ca Basarabia să nu se supere pe noi.

Domnul Budișteanu este un visător, un altruist, care se gîndește mult la viitorul acestui pămînt, la tineretul Basarabiei din secolul care bate la ușă.

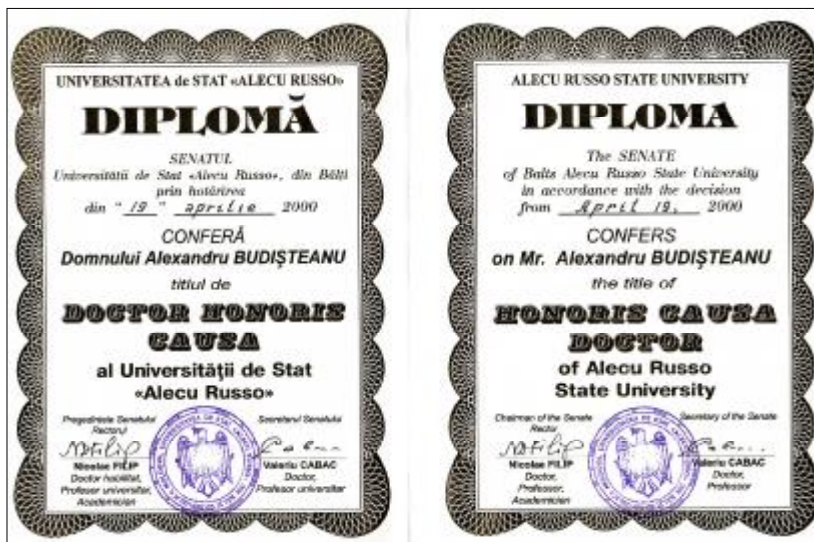
Marele Eminescu zicea: „Sentimentul patriotic trebuie educat și simțit cu toate fibrele inimii și nu îmbrăcat pur și simplu în cuvinte. Ceea ce iubim și simțim profund este exprimat destul de rar”.

Domnul Dr. Arhitect Budișteanu nu vorbește despre patriotism, nu ne dă lecție despre el, dar orice vorbă, orice faptă vorbesc de patriotismul Budișteanu, pe care și-ar dori mult să-l vadă în noi, în tinerii din mâine.

Este o misiune grea, dar nobilă și vitală pentru el.

Îi mulțumim Domnului Dr. Alexandru Budișteanu pentru tot, dar, mai ales, pentru faptul că el a purtat pretutindeni Icoana Basarabiei, ajutându-i pe toți, cei care au dorit s-o cunoască mai bine, să pătrundă în Durerile și Aspirațiile sale.
Dixi!

Dr. hab. **Ion MANOLI**

Diploma de Doctor Honoris Causa acordata de Universitatea de Stat "Alecu Russo" la 19 aprilie 2000

Discursul de învestitură al dlui Alexandru BUDIȘTEANU

Continuitate și patriotism

**Stimate domnule Rector Academician Nicolae Filip,
Stimați membri ai Senatului Universității de Stat
„Alec Russo” din Bălți,
Doamnelor și domnilor, stimată audiență,**

Există cel puțin două moduri de a lua cuvântul, într-o situație ca cea de astăzi. Primul este modul obișnuit, în care se face elogiul profesional al celui omagiat, iar cel în cauză răspunde cu mulțumire și recunoștință – de altfel justificate și firești.

Dar mai există o cale: cea a prilejului de a încerca să-ți faci un bilanț. Ție și nu altora. Nu atât profesional, cât al modului cum gîndești și cum ai trăit și dacă ți-ai îndeplinit în viață niște datorii, care sunt mai mult decît niște obligații în meseria ta. Dacă nu într-un prilej ca cel de astăzi, atunci cînd e momentul să meditezi, la cea ce ai făcut sau la ceea ce poate trebuia să faci?

Eu voi încerca să abordez cea de a doua cale. Vreau să zic, ce gîndesc și ce am pe suflet.

În primul rînd încep prin a vă spune, că nu pot și nici nu vreau să-mi ascund emoția.

Ziua de 25 mai 2000 este o zi importantă în viața mea.

Încă o dată mă întorc acasă la mine, la Bălți. De fiecare dată este important, răscolitor și mereu altfel. Acum este însă un moment de trăire intensă, de bucurie și de profundă satisfacție. Mă întorc pentru a beneficia de o mare cinste, care mi se face. Nu oricine poate să aibă satisfacția să se întoarcă la baștină, după o viață de om, fiindu-i recunoscută și cinstită activitatea. Sînt atîția oameni meritorii, care muncesc și dispar în anonim sau care poate sunt recunoscuți de străini, dar nu de ai lor.

Eu am marea fericire să fiu onorat cu înaltul titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Deci sunt recunoscut aici și recompensat la mine acasă! Este o reală onoare și fericire și, credeți-mă, nu mă joc cu cuvintele.

În curînd voi împlini 72 de ani. Am avut parte de o viață zbuciumată, ca a atîtor alți basarabeni de vîrsta mea. Evenimentele și istoria, la care am fost obligați să participăm, nu ne-au răsfățat. Avea

dreptate cronicarul, atunci cînd spunea, că „ne găsim în calea tuturor răutăților”. Cred că nu sînt multe locuri în Europa, unde granițele și orînduirile s-au schimbat de atîtea ori, în decursul vieții, chiar și a unui singur om.

Permiteți-mi, cu îngăduința Dumneavoastră, să vorbesc nu numai în numele meu, atunci cînd formulez aceste considerente generale, dar și în numele celor prezenți aici, precum și a multor alora care nu sînt de față, dar de care mă simt atît de apropiat și care sper că gîndesc ca mine.

Noi, locuitorii acestui pămînt, am muncit, ne-am văzut de „sărăcia, nevoile și neamul”, cum a zis marele și unicul Eminescu, dar au venit alții, periodic și nu ne-au lăsat în pace. Cu atît mai mare este meritul nostru, al celor credincioși acestui pămînt, care ne-am făcut datoria și am reușit să ne comportăm demn, să supraviețuim și nu numai, fiind în stare să creăm cultură și civilizație, aici, și nu în altă parte.

Îmi permit să mă includ în această categorie a oamenilor de cultură, împreună cu Dumneavoastră, deoarece astăzi, cînd mi se oferă înaltul titlu de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, am primit confirmarea că ați acceptat modesta mea contribuție, la activitatea pe care o desfășurați cu abnegație și dăruire, aici, pe pămîntul Țării de Sus a binecuvîntatei Moldove.

Probabil că ar fi fost mult mai bine și mai tihnit să ne fi născut noi altundeva, într-o zonă a Europei Occidentale, unde, protejați de vicisitudinile istoriei, ne-am fi bucurat de realizări mai timpurii în toate domeniile și de situații mult mai prielnice. Dar noi aici ne găsim și existăm de foarte multe secole, făcîndu-ne datoria față de noi, față de țara noastră, față de Europa și, de ce nu, față de întreaga lume.

Acesta este destinul nostru, pe care trebuie să avem tăria să ni-l asumăm și de la care nu avem dreptul să dezertăm. Ce s-ar întîmpla, oare, dacă toți oamenii s-ar ghida după principiul „ubi bene ibi patria”? Probabil că s-ar înghesui la primul prilej în țările bogate, acolo unde ar putea ajunge și acolo unde ar fi acceptați. Ce s-ar întîmpla cu locurile mai puțin avantajate? S-ar goli de oameni, dacă toți ar gîndi așa. Ce-ar fi, dacă nu ne-am putea asuma răspunderea de a lupta pentru propășirea pămîntului nostru, chiar dacă este greu? Vă las pe Dumneavoastră să vă răspundeți singuri.

În România mă întîlnesc cu mulți tineri veniți din Republica Moldova pentru studii. Îmi sînt dragi și stau cu ei de vorbă. Descopăr

la foarte mulți dintre ei intenția de a rămîne în România. De fiecare dată le spun: „Nu vă abandonați baștina! Ce s-ar întîmpla dacă toți tinerii veniți la studii nu s-ar mai întoarce acasă? Timp de cîte generații se va mai repeta fenomenul, cînd șiruri după șiruri de intelectuali se vor forma și nu vor mai trăi în Basarabia? Iar veșnica fărîmîmîne constantă și perseverență își va ridica mereu alți fii, care vor relua din nou procesul acesta miraculos al continuității creatoare, alimentînd acest popor cu noi intelectuali și cărturari, completînd și refăcînd, fără încetare, rezervorul biologic creator al neamului nostru.

Aici ating o chestiune delicată. Mi se poate răspunde foarte evident și logic: „Dar tu ce-ai făcut? De ce n-ai rămas printre noi ? De ce vii acum din afară să ne dai sfaturi”? (Observați că nu spun „din străinătate”, ci „din afară”).

În această situație mă simt obligat să vă expun unele lucruri.

Da, mă simt pe undeva vinovat sau necăjit, că n-am avut puterea sau curajul sau nu am beneficiat de anumite conjuncturi, ca să nu mă desprind niciodată de acest pămînt, așa cum o spun și o recomand altora.

M-am născut în comuna Pîrlița, care era atunci în județul Iași, iar apoi în județul Bălți. Sînt bălțean de la vîrsta de patru ani. Aici m-am format fiind copil și apoi adolescent. De aici am cele mai importante amintiri, care m-au marcat pentru toată viața. Aici s-a format pentru mine, odată pentru totdeauna, noțiunea de Patrie, cu literă majusculă, precum și de cetățean aparținînd unei comunități specifice.

Le sînt dator, din acest punct de vedere, primilor mei dascăli din școala primară: Domnul Grădinaru de la școala din cartierul Pămînteni, iar apoi excelentul dascăl, Domnul Grigore Trelea, directorul școlii, care funcționa aici, foarte aproape de clădirea unde ne găsim. Le sînt poate și mai dator din acest punct de vedere profesorilor de la Liceul „Ion Creangă”, unde am avut cîntea să învăț: iar aici, în primul rînd, l-aș menționa pe profesorul de limba română și director al liceului, Simion Vîrzaru. Sînt numeroși profesorii de la acel liceu de elită al României interbelice, care mi-au oferit cunoștințele și cultura necesară, ca, ajungînd apoi dincolo de Prut, să fac față cu succes confruntării, pe care am cîștigat-o, cu ceilalți elevi din liceele, unde mi-am continuat studiile.

În viața noastră, care părea atît de bine echilibrată în anii 30, iată că a venit anul 1940. O mare înfruntare și o mare răsturnare de valori și situații. Noi, familia noastră, trebuia să luăm o hotărîre importantă.

Să luăm, era mult spus, de oarece eu aveam atunci 11 ani și hotărârea o luau părinții mei. Nu aveam nici un fel de avere, cu excepția a două locuri de casă în cartierul Pămînteni. Tata muncise cinstit ca funcționar la Administrația Financiară, iar mama ca învățătoare. Ei au hotărât să rămînă pe loc, deoarece, pe de o parte, nu aveau ce să-și reproșeze, iar, pe de altă parte, erau atașați și la bine și la rău de acest pămînt.

A urmat un an foarte greu. Mama și-a continuat activitatea, tot ca învățătoare, dar tata a avut probleme, deoarece servise la români. A schimbat trei servicii, toate dificile, prost plătite, fiind privit cu neîncredere. Nu știu ce ne-ar fi așteptat în continuare. Pot să vă spun doar atât: noi locuim pe strada Ștefan cel Mare, la numărul 50. Acum este strada Pușkin, numărul 54. Eram chiriași în casa fostului portărel Papij. Acesta, împreună cu familia, fusese expulzat ca proprietar, din cele două case, pe care le avea. Casa în care locuim noi avea trei camere nu prea mari. O cameră ne-a fost luată și în ea s-a mutat un comandir sovietic. Mi-aduc aminte că am pus biroul tatei în mijlocul sufrageriei, iar peste el masa din sufragerie. Mîncam și apoi eu îmi făceam lecțiile, iar tata lucra, amîndoi la același birou, printre picioarele mesei, care era deasupra noastră și sub care trebuiesc să băgăm un bec. Cu cîteva zile înainte de începerea războiului, într-o noapte, au dispărut, fiind deportați, vecinii noștri din dreapta, respectiv familia Mintuș. Familia din stînga, Schițco, fusese și ea expulzată din cele două case pe care le avea. Fostul Șef de Gară, Schițco (care, ce e drept, nu-și ținea gura) a fost apoi arestat, îndată după începerea războiului și împușcat fără judecată, acolo la țară unde se refugiase, sub acuzația de a fi spion român! Ce ironie a soartei! Nimeni nu-i primise cu mai mult entuziasm pe sovietici în 1940, decît el!

De ce vă spun toate acestea? De ce intru în detalii? Pentru că vreau să înțelegeți de ce în 1941 ne-am considerat eliberați de trupele române și de ce în 1944, odată cu evacuarea Administrației Financiare din Bălți, la Alba Iulia, tata care primise ordin de evacuare, s-a dus și el acolo, fiind urmat de mama și de mine, cu toții fără nici un fel de ezitare, considerînd că nu trebuia să rămînem din nou sub ocupație sovietică. Am pierdut totul, cunoscînd viața dură de refugiați, care după august 1944 au fost urmăriți de poliție, ca să fie repatriați în URSS. În 1945, ne-am mutat la Ploiești, pierzîndu-ni-se urma și evitînd să mai spunem că sîntem basarabeni.

Trebuie să vă spun toate acestea, că să înțelegeți de ce nu am respectat în 1944 principiul, pe care îl susțin cu atâta tărie, acela al atașamentului de locul, în care te-ai născut și de obligativitatea de a te considera în slujba celor în mijlocul cărora trăiești.

În continuare, a urmat în România terminarea studiilor liceale, efectuarea studiilor universitare, precum și activitățile profesionale, pe care le-a evocat cu atâta pricepere domnul Profesor Universitar Doctor Habilitat Ion Manoli. Am avut parte de o viață interesantă, iar în anul 1956 am ajuns chiar și la Moscova la aspirantură. A fost un episod nu fără emoții, dar între timp lucrurile se mai schimbaseră și relațiile dintre România și URSS se stabilizaseră.

Am continuat apoi activitatea ca arhitect proiectant și am avut apoi prilejul de a lucra cinci ani ca arhitect funcționar internațional la ONU, la New York, în perioada 1967-1972. La sfârșitul perioadei mi s-a propus să rămân în Statele Unite.

Am refuzat, deoarece de data aceasta, ar fi însemnat, că am ales, pur și simplu, un loc unde se trăia mai bine. Chiar dacă în România era comunism și nu eram de acord cu ce se întâmpla acolo, am considerat că nu este normal ca toți cei care au putut ajunge în străinătate, într-o calitate oficială, să nu-și mai onoreze obligațiile și să nu se mai întoarcă acasă. Și mai era un argument foarte important: nu suportam ideea să-mi pierd patria a doua oară, deși situația era diferită de anul 1944. Atunci fuseseră condiții de război și, de fapt, eu nu-mi pierdeam patria, ci mă mutam dintr-o parte a ei într-alta. În 1972 nu a fost o hotărâre ușoară întoarcerea în România, mai ales că m-a costat o căsătorie, întrucât soția mea de atunci a refuzat să se întoarcă acasă.

A urmat o perioadă dificilă, deoarece pe vremea aceea dădea socoteală cel care se întorsese acasă și nu cel care rămăsese în străinătate. Dar am reușit să-mi continui activitatea, însă trebuind să fac eforturi mai mari decât alții, ca să mi se recunoască meritele profesionale. Dar am reușit și am ajuns chiar Arhitectul-șef al orașului București și apoi Șeful Centrului Național de Sistematizare al României. Am lucrat și în învățământul superior de arhitectură. După Revoluție am devenit expert parlamentar pe lângă Comisia pentru administrație publică, amenajarea teritoriului și echilibru ecologic al Camerei Deputaților a Parlamentului României, funcție în care mă găsesc și astăzi.

Repet, consider că, în conformitate cu tema pe care mi-am propus s-o dezbat în această alocuțiune, referindu-mă la mine și pe

care am intitulat-o „Continuitate și patriotism”, doresc să mă refer în mod prioritar la atitudini și concepții de viață, care sînt mai importante, decît niște realizări profesionale, care încă nu sînt suficiente pentru a defini comportarea și ținuta unui om.

Poți avea realizări profesionale remarcabile, avînd totuși carențe importante de comportament în relațiile cu ceilalți membri ai comunității, din care faci parte și din acest punct de vedere să fii inutil, indiferent sau chiar nociv pentru cei din jurul tău. Există, bineînțeles, pericolul ca să ai o comportare de principiu, corectă ca intenție, dar care nu se manifestă prin nimic, ceea ce iarăși nu produce efecte benefice pentru nimeni. Idealul este să poți face un bilanț, care să conțină o cantitate consistentă de rezultate profesionale sau sociale pozitive și care să fie dublate și de o atitudine cetățenească, în concordanță cu criteriile acceptate de colectivitatea în mijlocul căreia trăiești.

Acum aș vrea să mă refer la un element important al raționamentului pe care doresc să vi-l prezint. Colectivitatea în care trăim nu este o colectivitate oarecare. Ea este o colectivitate determinată de elemente de continuitate, respectiv de tradiție și de fidelitate față de cei, cu care împarți o limbă, o cultura și o civilizație și, implicit, un spațiu și un fond etnic comun. Această apartenență înseamnă, de fapt, patriotismul, dragostea față de patria ta, considerată ca un loc, în care tu și ceilalți, pe care îi recunoști drept compatrioți, își materializează atitudinea față de viață, în conformitate cu un set unic de principii și atitudini sociale, politice și morale. Prin patriotism eu înțeleg un comportament generos, care nu exclude respectul față de cei, care etnic sînt de alt sînge, deoarece patria poate fi comună pentru un popor format dintr-o naționalitate principală, plină de înțelegere față de alte naționalități minoritare, care trebuie să conviețuiască în condiții optime de egalitate în drepturi. Dar nu consider normală dizolvarea sentimentului de patriotism într-o stare de confuzie, care să anuleze niște caracteristici definitorii ale unei naționalități, numai de dragul unui egalitarism prost înțeles, care să ducă la depersonalizare etnică și la transformarea spațiilor de viață, care corespund țărilor, în zone amorfe de nomazi contemporani, vorbind o limbă grefată numai pe sisteme de comunicare electronică și subordonate nu unei globalizări înțelepte, ci unui globalism pernicios, generator de mari dezechilibre și grave inegalități economice și sociale, la nivel regional, continental și mondial. Personal, cred într-o lume nu

naționalistă, ci a națiunilor, care nu se dizolvă, ci, dimpotrivă, se completează armonios, ducînd la dezvoltarea lor pleneră.

Aici trebuie să ne regăsim noi. Cine sîntem noi? Noi sîntem cei care reprezentăm acest spațiu de referință, care ne caracterizează în mod complex din timpuri imemorabile. Noi în acest spațiu, la care eu simt că aparțin și la care m-am gîndit neîncetat, oriunde m-am aflat pe parcursul vieții mele în lume, sîntem de aici, din orașul acesta, deci sîntem bălțeni în primul rînd. Prin aceasta nu înțeleg un grup exclusivist. Dimpotrivă. Din această comunitate este chemat să facă parte oricine a locuit sau locuiește în acest oraș. Important este să dorească să-și conjuge eforturile, împreună cu ceilalți locuitori, pentru bunăstarea acestei așezări cu frumoase tradiții.

Astfel, apare și noțiunea de continuitate care, de altfel, se manifestă la nivelul oricărei gîndiri sociale. Să nu ignorăm aportul generațiilor anterioare. Nu ne-am născut într-un vid de nici un fel. Aici, la Bălți, oamenii au produs și au creat mereu. Consider că ne găsim pe un traseu ascendent. Am ajuns astăzi, de exemplu, să avem aici o universitate de valoare, Universitatea de Stat „Alec Russo”. Ea este rezultatul activității multor generații de intelectuali de renume. Sînt mîndru să pot aparține, prin titlul de care m-am învrednicit astăzi, la colectivul acestei universități, care deja poate fi denumită ilustră.

În același timp, sînt mîndru că aparțin Basarabiei și că sînt basarabean. Acest cuvînt mi se pare deosebit de frumos și ne definește foarte bine. Este un cuvînt generos. El reflectă caracterul acestui pămînt al Moldovei dintre Prut și Nistru, care are un specific atît de puternic și care a dat personalități importante, care s-au impus în toate domeniile de activitate. Nu-mi propun să fac o enumerare a lor, deoarece ele sînt cunoscute și recunoscute. Sîntem aici, avem continuitatea noastră și primim și privim cu ospitalitate și prietenie pe toți cei, care trăiesc aici împreună cu noi. Nu dorim în schimb, decît să fim respectați la noi acasă. Colaborarea și prietenia trebuie să fie cuvintele de ordine pentru noi.

De asemenea, vreau să spun că atunci cînd trăiești în România și declari că ești moldovean, aceasta nu spune mare lucru. Prima reacție este să fii considerat că ești din Moldova din România, respectiv „de dincolo de Prut”, pentru noi cei de aici din Bălți. În România aceasta se cheamă Moldova „de dincoace de Prut”. Iată încă un mod în care cuvîntul moldovean nu este deloc concludent. Deci sunt categoric pentru folosirea cuvîntului de basarabean pentru definirea noastră.

Revenind la raționamentul meu, declar că, pe lângă a fi basarabean, în același timp, sînt mîndru că sînt moldovean, om al Moldovei. Această țară și provincie iubită de oameni și de Dumnezeu este acum recunoscută în Europa și în lume mai mult ca oricînd. Continuitatea ei se măsoară în multe secole pline de noblețe, de oameni și de fapte importante.

Și, în final, sînt român și mă mîndresc și cu aceasta. Aparțin unui mare și vechi popor, cu o continuitate de două mii de ani prin strămoșii săi și care are un cuvînt important de spus în Europa și în lume. Popor Român și Țara România, pe care am căutat să le servesc din toate forțele mele, atîtea cîte le am, pentru a le întări și spori numele și renumele în lume.

Acesta este sensul întoarcerii mele permanente, pe multiple planuri, aici, la mine acasă, la Bălți, în Basarabia, în Moldova și în România. Sînt dispus să-mi pun pînă la moarte toate forțele în slujba Dumneavoastră, care reprezentați nemijlocit valorile, de care am vorbit. Gîndurile mele pentru atunci, cînd nu voi mai fi, se îndreaptă totdeauna spre o modalitate, de a-mi continua sprijinul către orașul și baștina, cărora le datorez structura și caracteristicile mele de om. În această gîndire se încadrează, ca un element prioritar, grija mea pentru liceul „Ion Creangă”, dar nu numai.

M-am referit la începutul alocuțiunii mele la faptul că încerc să-mi fac un bilanț al existenței mele, prin prisma crezului meu de viață, pe care vi l-am expus. După anul 1989, acționînd ca un fiu credincios al pămîntului, care m-a născut, m-am comportat deschis, în toate ocaziile, ca un basarabean, care trăiește în România, fiind mîndru de această calitate a mea. Nu au dreptate cei ce spun, că românii nu-i iubesc pe basarabeni. Cine știe să-și demonstreze valoarea este acceptat și respectat. Românii sînt ca toți oamenii. Nici mai buni, nici mai răi. Exact ca și cei din aceste locuri.

În același timp, am ajutat cum am putut, pe multiple planuri, frații mei de aici. Pentru mine cuvîntul magic este „basarabean”. Oricine vine la mine și-mi spune că este din Republica Moldova este primit cu brațele deschise. Fie că este vorba de a-l ajuta să-și găsească un loc de muncă sau să-și rezolve orice altă problemă, care-mi stă în putință. Liceul „Ion Creangă”, publicația „Curierul de Nord” și apoi „Cugetul” de la Bălți, „Biserica oaselor” tot de aici și multe alte acțiuni mai mari sau mai mici, eventual cu ajutorul Departamentului pentru Relațiile cu Românii de peste Hotare, de pe lângă Consiliul de Miniștri al României, sînt tot atîtea prilejuri de a mă implica. După

cum știți, am înființat premiul care îmi poartă numele și care se conferă anual, pe durata vieții mele și poate cumva și după aceea, Premiului de Onoare al liceului „Ion Creangă”. Colaborez cu Asociația Culturală „Pro Basarabia și Bucovina” din România. Ofer ajutoare materiale și donații, atît cît pot. Sînt abonat la cîteva publicații din Republica Moldova. Scriu articole, dau interviuri și intru în polemică pentru problemele, care ne frămîntă. Oricărui străin îi vorbesc despre Basarabia, Moldova și România așa, ca să fim stimati și iubiți. Și în special mă comport astfel, ca să nu fac de rîs numele de basarabean, ba dimpotrivă, să produc apreciere și considerație. Fac mult, fac puțin, nu știu. Intr-o bună zi cineva mă va judeca.

În încheiere, doresc să subliniez faptul, că eu nu puteam să mă bucur de fericirea acestei zile fără Dumneavoastră. Noi, oamenii, nu putem exista singuri. Degeaba aș fi lucrat, produs și trăit, dacă Dumneavoastră nu mi-ați fi recunoscut munca, eforturile și sper - și dragostea, pe care v-o port. Hotărîrea Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, din ziua de 19 aprilie 2000, de a mi se conferi titlul de *Doctor Honoris Causa*, este cel mai minunat lucru, pe care mi-l putea oferi viața în acest moment. Este important pentru că reprezintă un titlu academic major, pe care îl voi purta cu cinste, mîndrie și recunoștință.

Dar acest titlu mai are o valoare deosebită pentru mine: îmi este conferit nu de o altă universitate din lume, ci de universitatea din orașul, pe care îl iubesc cel mai mult și pentru totdeauna – orașul Bălți. Mulțumesc din toată inima încă o dată tuturor membrilor Senatului Universității pentru deosebita cinste conferită.

Vreau să mulțumesc acum în mod deosebit pentru sprijinul pe care mi l-a acordat domnul Academician, Profesor Universitar, Doctor Habilitat Nicolae Filip, Rectorul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Prestigiul de care se bucură încă de pe acum, această importantă instituție de învățămînt superior din Republica Moldova, nava-amiral a învățămîntului universitar din Nordul Republicii, datorează în mod indiscutabil calităților manageriale ale domnului Academician Nicolae Filip. Dumnealui este o personalitate deosebită, un savant de renume internațional, care face cinste orașului, neamului și țării sale. Știința internațională îi datorează foarte mult domnului Academician Nicolae Filip, care și-a adus o contribuție deosebită în tratarea problemelor din domeniul radiofizicii. Are dreptate Miron Costin care spune: „Nasc și la Moldova oameni”.

Din categoria la care se referă Miron Costin fac parte și numeroase alte personalități din cadrul Senatului și corpului profesoral al Universității „Alec Russo”. M-aș referi astfel la domnul Profesor universitar, Doctor habilitat Ion Manoli, Decanul Facultății de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității „Alec Russo”. Savant și perfect cunoscător al limbii franceze, autor de importante manuale și lucrări de specialitate, domnul Ion Manoli conduce competent acest important departament al Universității, determinând formarea unor însemnate contingente de studenți localnici și străini, specialiști în comunicare interlingvistică, atât de necesară în lumea noastră contemporană. Îi mulțumesc în mod cu totul deosebit pentru caldul și frumosul elogiu, pe care mi l-a făcut și care mă obligă să fiu la înălțimea celor pe care le-a spus despre mine. Il asigur de toată stima, recunoștința și prietenia mea neabătută.

În continuare vreau să mulțumesc domnului Petru Roman, distins profesor de istorie, care cu o energie deosebită și o mare competență managerială reușește să conducă destinele a două importante instituții de învățământ secundar. Dumnealui este Directorul prestigiosului liceu „Ion Creangă”, dar și al colegiului pedagogic, continuatorul Școlii Normale din Bălți, instituție de învățământ de mare tradiție, care a dat nenumărate generații de pedagogi bine pregătiți, atât de necesari pentru educarea copiilor și tinerilor. L-am simțit pe domnul Petru Roman totdeauna aproape de mine, precum și de cei care au nevoie de el, fiind mereu preocupat de bunul mers al procesului de învățământ și educație, de care răspunde.

Vreau de asemenea să mulțumesc din toată inima domnilor Valentin Belousov, Vadim Pirogan, Valentin Jitaru, Vladimir Țurcanu și Boris Grițunic pentru frumoasele și caldele cuvinte, pe care le-au rostit la adresa mea.

Închei, urîndu-vă multă sănătate și fericire, precum și succese cât mai mari în nobila activitate, pe care o desfășurați.

Vă mulțumesc pentru atenție.

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dnei Joane W. McKAY
2003

Onorată Doamnă Joane W. McKay
Mult stimată domnule Președinte al Senatului,
Stimați membri ai Senatului,
Doamnelor și domnilor, onorată asistență,

Astăzi este o adevărată sărbătoare pentru Universitatea noastră. În vizită la noi este un reprezentant al învățământului superior de peste ocean.

Doamna Joane McKay are o experiență bogată și variată de activitate în învățământul superior din SUA.

Își începe activitatea în calitate de asistent universitar la Universitatea din Nevada și Universitatea din Iowa, ajungând decan-

asociat, apoi decan al Colegiului de Educație de la Universitatea de Stat St. Cloud, Minnesota.

Universitatea St. Cloud oferă 175 de programe academice educaționale recunoscute în 20 de țări ale lumii.

Pregătește învățători de calitate, manageri, experți, oferă programe de doctorat în managementul educațional.

A contribuit la realizarea Proiectului de colaborare cu Facultatea de Pedagogie și Psihologie de la Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți *University Linkage for educational reform* cu următoarele obiective:

- Elaborarea curriculumului pentru o specialitate nouă în Moldova *Pedagogie și Management educațional*;
- Dezvoltarea specialităților: Pedagogia învățământului primar și Pedagogie preșcolară;
- Implementarea tehnologiilor moderne în procesul de învățământ;
- Crearea centrului metodic zonal „Tehnologii pedagogice inovaționale”;
- Elaborarea unui aspect nou în pregătirea cadrelor didactice – instruirea la distanță.

În cadrul proiectului mai mulți profesori de la Universitatea „A. Russo” și-au desăvârșit cunoștințele profesionale la stagii în Universitatea St. Cloud.

Pentru necesitățile Facultății a fost procurat echipament tehnic în valoare de 10000 dolari SUA.

Este autoarea unui număr impunător de articole, rapoarte, monografii.

Doamna Joane McKay își consacră totalmente eforturile pentru o bună educație a tinerilor din lumea întreagă.

Sperăm la o colaborare fructuoasă și în continuare.

Dr. Mihail RUMLEANSCHI

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui Nicolae TCACI
2003

Mult stimate domnule Nicolae Tcaci
Doamnelor și Domnilor,
Onorată asistență,

Astăzi asistăm la o manifestare deosebită pentru Universitatea „A. Russo” din Bălți. Am onoarea de a prezenta o personalitate reprezentativă din învățământul superior din Ucraina Dl Nicolae Tcaci, binecunoscutul fizician cu renume mondial, rectorul Universității Naționale din Cernăuți.

S-a născut la 5 ianuarie 1945 în s. Dnestrovka, raionul Kelmenet, regiunea Cernăuți. În anul 1961 se înscrie la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Cernăuți, pe care o

absolveste în 1969. Mai bine de 40 de ani activează la Universitatea sa. Urcă mai multe trepte profesionale și administrative: șeful catedrei de Fizică Teoretică, prorector pentru știință, rectorul Universității (2001-2005).

Este fondatorul unei școli puternice care cercetează probleme de nanoheterosisteme, cele mai actuale probleme ale fizicii contemporane.

Este autorul a peste 260 lucrări științifice de importanță în domeniul fizicii.

A pregătit 13 doctori și 2 doctori habilitați.

A participat la manifestări științifice internaționale: Boston (1998), Berlin (1999) ș.a.

Și-a modernizat cunoștințele profesionale la mai multe stagii internaționale, printre care cea din Canada (1987).

Deține contacte științifice cu mai multe instituții din lume: Institutul de Fizică Atomică din București, Institutul de Fizică Tehnică din Sankt-Petersburg, Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți ș.a.

Mai mulți ani a realizat funcția de președinte al Consiliului Științific specializat pentru susținerea tezelor de doctor în domeniile : fizica teoretică, fizica corpului solid, optica, semiconductoare și de redactor-șef al „Buletinului științific al Universității Naționale din Cernăuți”.

Activitatea științifică și didactică a Dlui N. Tcaci a fost înalt apreciată: „Om emerit în știință și tehnică” (2000), Academician al AȘ a Școlii Superioare din Ucraina (1993).

Dr. hab., prof. **Nicolae FILIP**

L A U D A T I O

в связи с присвоением звания

Doctor Honoris Causa

Господину Николаю Ткачу

2003

Глубокоуважаемый Господин Николай Ткач,

Дамы и Господа, уважаемая аудитория,

Сегодня мы присутствуем на знаменательном событии в Бэлцком Государственном Университете им. Алеку Руссо.

Имею честь представить одного из самых выдающихся деятелей украинской науки господина Николая Ткача, широко известного физика с мировым именем, Ректора Черновицкого Государственного Университета.

Он родился 5 января 1945 года в с. Днестровка (р-он Келменец, Черновицкая обл.). В 1961 году поступил на факультет Физики и Математики Черновицкого Государственного Университета, который окончил в 1969 году. Более 40 лет он проработал в Университете, являясь профессионалом высочайшего класса. Г-н Ткач в разное время занимал ответственные посты заведующего кафедрой Теоретической физики, проректора по науке, ректора Университета (2001-2005).

Является основателем научной школы, исследующей проблемы наногетеросистем, одной из самых актуальных проблем современной физики.

Автор более 260 ценных научных работ в области физики.

Подготовил 13 кандидатов наук и 2 докторов хабилитат.

Участвовал в международных научных симпозиумах в Бостоне (1998), Берлине (1999) и др.

Совершенствовал свое профессиональное мастерство на многих международных стажировках, среди которых – стажировка в Канаде в 1987 году.

Поддерживает научные контакты со многими научными учреждениями мира: Институтом Атомной физики в Бухаресте, Институтом Технической Физики в Санкт-Петербурге, Бэлцким Государственным Университетом им. Алеку Руссо и др.

Долгие годы исполнял обязанности председателя Научного Совета по защите докторских диссертаций в следующих областях: теоретическая физика, физика твердого тела, оптика, физика полупроводников. А также являлся главным редактором журнала «Научный Бюллетень Черновицкого Государственного Университета».

В настоящее время он работает в Академии Наук высшей школы Украины.

Научная и преподавательская деятельность г-на Ткача была высоко оценена. Ему присвоены звания Академика (1993) и «Заслуженный деятель науки и техники» (2000).

Д-р хабилитат, проф. **Николай ФИЛИП**

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui Vasile CEBAN
2003

Mult stimate domnule Președinte al Senatului,
Stimați membri ai Senatului,
Doamnelor și domnilor, stimată audiență,

Astăzi asistăm la o festivitate de înalt rang, ce are ca subiect onorarea activității prodigioase a profesorului V. Ceban ca pedagog, organizator al învățământului superior din Republica Moldova, ca om de știință din țara noastră.

S-a născut la 3 februarie 1917 în satul Ghidirim, raionul Kotovsk, regiunea Odesa.

Acest om a avut destinul să fie în vârtoarea evenimentelor, ce au avut loc la Universitatea din Moscova, în cele mai grele timpuri – Războiul al Doilea Mondial. Aici a avut onoarea să activeze cu marile personalități ale matematicii mondiale: profesorii Luzin, Kolmogorov etc. În anii grei de după război a participat activ la

organizarea școlii superioare din Republica Moldova și nu în ultimul rînd a cercetărilor în domeniul matematicii aplicate.

Vasile Ceban a căutat peste tot să aducă cele mai frumoase tradiții ale școlii superioare de la Moscova și să organizeze cercetări la nivelul cerințelor celor mai performante instituții din fosta URSS.

În anii 1953-1962 deține postul de rector al Institutului Pedagogic din Bălți, exercitînd și funcția de șef de Catedră de matematică.

Din 1962 este numit șef al Secției de Matematică Aplicată a Institutului de Fizică și Matematică a AȘM. Pune bazele cercetărilor în acest domeniu. Ca director adjunct (1964) al Institutului de Matematică își aduce aportul la crearea Centrului de Calcul al Academiei.

Pe lîngă munca de organizator al școlii superioare din Republica Moldova, cît și a cercetărilor din domeniul matematicii aplicate dl V. Ceban a participat activ la dezvoltarea unor serii de direcții de aplicare a metodelor numerice de calcul:

- Aplicarea metodelor numerice de calcul a efectelor dinamice în mediile plastice și viscozo-plastice, mediile viscozo-elastice și mediile bicomponente omogene, ținînd cont de deformațiile posibile;
- Studiul particularităților corpurilor solide etc.

Totodată, savantul V. Ceban este preocupat și de selectarea și pregătirea cadrelor performante pentru AȘM și școlile superioare din țară prin intermediul Institutului de Matematică cu Centrul de Calcul al AȘM și alte centre științifice din Moscova, Sanct-Petersburg, Samara.

Doctorantura Institutului de Fizică și Matematică al AȘM, pe timpul cînd era condusă de V. Ceban, avea în efectivul său 70-80 doctoranzi. La o așa cantitate se poate doar visa în ziua de azi.

În anul 1974 pentru valoroase rezultate de pionierat, unui grup de cercetători din domeniul microconductoarelor, sub conducerea lui B. Ceban, i s-a decernat Premiul de Stat al RSSM în domeniul Științei și Tehnicii.

Domnul profesor V. Ceban a publicat peste 150 lucrări, inclusiv 7 monografii; a coordonat tezele a 10 doctori în știință.

Profesorul și savantul V. Ceban este un model de OM cu literă mare, dedicat totalmente științei și învățămîntului.

Dr. Valeriu CABAC

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui Heiner HAMM
2003

**Mult stimate domnule Președinte al Senatului,
Stimați membri ai Senatului,
Doamnelor și domnilor, stimată audiență,**

Am o deosebită onoare de a Vă prezenta pe Domnul Dr. Heiner Hamm. Mi s-a creat o unică ocazie de a vorbi de o personalitate proeminentă în domeniul economiei, în special în sfera construcției.

Sînt bine cunoscute meritele Domnului Hamm în știință, în dezvoltarea economică a multe țări din Europa, Asia, Republica Moldova, în deosebi în orașul Bălți.

Domnul Dr. Hamm s-a născut la 5 aprilie 1932 în Trier. Din 1942 pînă 1951 își face studiile la gimnaziul de stat „Max Planck” susținînd cu succes examenele de absolvire. Face un stagiu de practică timp de 2 ani în calitate de miner, iar mai tîrziu studiază exploatarea minieră în Austria la K.K Montanische Hochschule

Leöben, în Anglia la Bergakademie Leeds și în Berlin la Universitatea tehnică, unde primește diplomă de inginer de mine. Următoarea etapă în pregătirea lui profesională este promoția la Bergakademie Clausthal-Zellerfeld în anul 1965.

Domnul Dr. Hamm parcurge calea profesională cu succes. Aici se cer a fi menționate etapele activității sale științifice și practice:

- 1957-1960: firma Klöckner-Humboldt-Deutz SA, Köln, construcția și asamblarea instalațiilor peste hotare;
- 1960-1964: mina de extracție a cărbunelui din Braunschweig, Helmstedt, directorul secției transportare;
- 1964: conducător tehnic al întreprinderii vest-germane de producere a ghipsului Knauf, regiunea sud;
- 1971-1992: director tehnic în conducerea întreprinderii; responsabil pentru uzinele de ghips din Germania și de peste hotarele ei;
- manager a multor filiale și a întreprinderilor în participații, în special Knauf ENGINEERING;
- 1980: cofondator și membru al societății fără drept de persoană juridică al întreprinderii Knauf Research Cotrell GmbH-KRC (Marktführer im Bau von Kraftwerksentschwefelungsanlagen);
- 1997: director general al întreprinderii în participații în Federația Rusă și CSI; organizarea și administrarea a 14 întreprinderi de producere a materialelor de construcție.

Activitatea științifică a Domnului Dr. Hamm cuprinde o serie de publicații, inclusiv 3 cărți, apărute în mai multe ediții, inclusiv în Ucraina, Sankt Petersburg, Moscova, Novomoskovsk, Novgorod. Numeroasele comunicări științifice ale domnului Hamm (în total 41) la diverse conferințe și simpozioane, la care a participat domnul dr. Hamm au contribuit efectiv la tranziția spre economia de piață a țărilor CSI.

Activitatea intensă a domnului dr. Hamm a fost menționată cu mai multe distincții atât în Germania, cât și peste hotare. I s-au conferit următoarele decorații: Bayerische Verdienstmedaille, Bayerisches Verdienstkreuz, Bundesverdienstkreuz.

Domnului dr. Hamm, *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat de Arhitectură și Construcții din St. Peterburg, i-a fost înmănată medalia jubiliară Pușkin a Fondului Pușkin, precum și diploma de merit a societății ruso-germane. A obținut titlu de constructor emerit al Federației Ruse.

Prin decizia Senatului Universității îl apreciem la nivel înalt pe Domnul Dr. Hamm. Vă dorim, mult stimată domnule dr. Hamm, în primul rând sănătate, mulți ani fericiți în preajma membrilor familiei Dumneavoastră și succese frumoase în activitatea Dumneavoastră profesională ulterioară.

Dr. Victor SCHIBA

LAUDATIO
aus Anlaß der Verleihung des Titels
Doctor Honoris Causa
an Dr. Heiner HAMM

Sehr geehrter Herr Vorsitzender des Senats,
sehr geehrter Herr Doktor HAMM,
werte Gäste und Kollegen,
meine Damen und Herren,

mir ist große Ehre zuteil geworden, Ihnen Herrn Doktor Heiner Hamm vorzustellen. Der höchst willkommene Anlaß dazu ist die Verleihung des Titels Doktor honoris causa der staatlichen Alecu-Russo-Universität Balti an Sie, Herr Doktor, die prominente Persönlichkeit aus dem Wirtschaftsleben, Bereich Bauwesen.

Herr Doktor Hamm hat sich hervorragende Verdienste um die Wissenschaft, um die wirtschaftliche Entwicklung in vielen europäischen und asiatischen Ländern, um die Republik Moldova und insbesondere um die Stadt Balti erworben.

Herr Doktor Hamm wurde am 5. April 1932 in Trier geboren. Von 1942 bis 1951 besuchte er das staatliche Max-Planck-Gymnasium, schloss es mit Abitur ab. Dann machte er ein zweijähriges bergmännisches Praktikum und später studierte er Bergbau an der K-K Montanischen Hochschule Leoben in Österreich, an der Bergakademie Leeds in England und der technischen Universität Berlin mit dem Abschluss als Diplom-Bergingenieur. Ein weitere Stufe in seiner Ausbildung waren die Promotion an der Bergakademie Clausthal-Zellerfeld im Jahre 1965.

Herr Doktor Hamm hat einen effizienten Berufsweg. Hier wäre es am Platz, Herrn Doktors Stationen der wissenschaftlichen und praktischen Tätigkeit in seinem Leben zu nennen.

1957-1960 Firma Klöckner-Humboldt-Deutz AG, Köln
Auslandsanlagenbau

1960-1964 Braunschweigische Kohlenbergwerke,
Helmstedt, Betriebsleiter der Übertageanlagen
1964 Firma Gebr.-Kanuf Westdeutsche Gipswerke,
Betriebsleiter der süddeutschen Werke
1971-1992 Technischer Direktor in der Geschäftsleitung des
Unternehmens; zuständig für die Gipswerke im In- und
Ausland sowie die Forschung und Entwicklung.
1980 Mitbegründer und Gründungsgesellschafter der Firma
Knauf Research Cotrell GmbH - KRC (Marktführer im Bau
von Kraftwerksentschwefelungsanlagen).
1997 Ernennung zum Generaldirektor für die
Beteiligungsgesellschaften in der russischen Föderation und
der GUS; Aufbau und Geschäftsführung von 14
Baustoffgesellschaften.

Die wissenschaftliche Tätigkeit von Herrn Doktor Hamm umfasst drei veröffentlichte Bücher, sieben Publikationen, die in mehreren Auflagen erschienen, darunter auch in der Ukraine, in Sankt Petersburg, Moskau, Nowomoskowsk, Nowgorod. Seine zahlreichen wissenschaftlichen Vorträge (insgesamt 41) in den wichtigsten Konferenzen und Symposien, an denen Herr Doktor Hamm teilgenommen hat, verhalfen vielen GUS-Ländern ihre Wirtschaft zur freien Marktwirtschaft zu entwickeln.

Die langjährige hartnäckige Arbeit von Herrn Doktor Hamm wurde nicht nur in seiner Heimat, sondern auch im Ausland gewürdigt. Seine bisherigen Auszeichnungen sind: Bayerische Verdienstmedaille, Bayerisches Verdienstkreuz, Bundesverdienstkreuz.

Herr Dr. Hamm, Ehrendoktor der staatlichen Universität für Architektur und Bauwesen St. Petersburg, erhielt auch die Silberne Puschkin Jubiläumsmedaille des "Fonds zum 200. Geburtstag von Puschkin", sowie die Ehrenkunde der Gesellschaft Russland-Deutschland. Er wurde mit der Auszeichnung Verdienter Bauarbeiter der russischen Föderation gewürdigt.

Mit dem Beschluss des heutigen Senats würdigen wir Herrn Doktor Hamm auch. Wir wünschen Ihnen, sehr geehrter Doktor Hamm, vor allem Gesundheit, viele schöne Lebensjahre in Ihrem Familienkreis und weitere Erfolge in Ihrer beruflichen Tätigkeit.

Dr. Victor SCHIBA

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Israel GOHBERG
2003

**Mult stimate dle profesor Israel Gohberg,
domnilor și doamnelor,**

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți trăiește azi una din zilele mari ale istoriei sale. Fostului colaborator al universității, matematicianului de excepție al timpului nostru, profesorului *Israel Gohberg* îi va fi înmînată Diploma și mantia de *Doctor Honoris Causa* al Universității. Prin aceasta, calificativul „fostul colaborator” decade de la sine, domnul profesor devenind astfel din nou – de data aceasta fără limită de angajare – membru al comunității academice bălțene.

Opera matematică a pămînteanului nostru, a profesorului Israel Gohberg, este atît de impunătoare și importantă, încît este extrem de

dificil de a-i face o descriere succintă. Unanim este recunoscut faptul că lucrările Domniei Sale au avut o influență decisivă asupra dezvoltării analizei în secolul XX. Voi începe cu câteva cifre. Profesorul Gohberg este autor a peste 460 lucrări științifice, publicate în cele mai prestigioase reviste. Dl profesor deține un inegalabil record în această privință, cu o medie de 10 publicații pe an. Profesorul Israel Gohberg este autor și coautor a 20 de monografii în domeniul matematicii de circulație internațională (traduse în mai multe limbi). Peste 40 de persoane au devenit doctori în știință sub îndrumarea profesorului Gohberg. Domnia Sa îi are ca coautori pe mai mulți de 60 de matematicieni din diferite colțuri ale lumii.

Printre calitățile profesorului Israel Gohberg eu aș situa pe prim plan calitatea de promotor al ideilor noi în matematică și de Om. Oriunde nu l-a purtat destinul – în Moldova, în Israel, în Olanda, în SUA – Domnia Sa a lăsat amintiri calde și numeroși prieteni, dar, în primul rând a trezit interesul pentru una din cele mai furtunos dezvoltate ramuri ale matematicii contemporane – analiza funcțională. Fiind un lector excelent, Dl profesor Israel Gohberg a reușit să trezească interesul pentru matematică și pentru cercetare la mulți studenți, inclusiv la cei care au avut fericirea să-l asculte în timpul aflării Domniei Sale la Bălți. Printre ei pot fi nominalizați regretații Leonid Gherman și Boris Grinberg, frații Zambîțchi, Vladimir Eni, Osip Soibelman, Petru Gorodenco, Leonid Iachim, lectorii superiori ai Catedrei de matematică Ion Vrabie și Grigore Carauș, lectorul Colegiului Politehnic din Bălți Fiodor Ghidenco, oaspetele nostru – Președintele Comisiei Superioare de Atestare a Republicii Moldova, doctorul habilitat, profesorul Constantin Gaidric și mulți alții.

În mod special subliniez calitățile de Om ale profesorului Israel Gohberg, deoarece soarta nu l-a răsfățat. Născut la 23 august 1928 în orașelul Tarutino din Basarabia, Domnia Sa de mic copil a gustat din amarul destinului. În 1940, când Israel a împlinit vârsta de 12 ani, tatăl său a fost deportat în Siberia unde s-a stins din viață în 1942 într-un lagăr GULAG. Cu începerea războiului în 1941, familia Gohberg ajunge în Kirgizstan, în orașul Frunze (azi Bișkek). Aici Israel Gohberg a finisat studiile medii și a devenit student la Institutul Pedagogic de Stat din Frunze. În 1948 studentul Gohberg, ajutat de profesorii din Frunze, care i-au apreciat aptitudinile matematice, s-a transferat la Universitatea de Stat din Chișinău pe care a absolvit-o cu mențiune în anul 1951. Ca unul din cei mai buni

absolvenți a fost repartizat la lucru la Institutul învățătoresc din Soroca. Peste doi ani institutele învățătorești din Soroca și Bălți au fost comasate în Institutul Pedagogic din Bălți, la care au fost transferați majoritatea lectorilor de la Soroca. Împreună cu actualul rector al universității, prof. Nicolae Filip, cu primul rector al Institutului Pedagogic din Bălți, prof. Vasile Ceban și cu alți colegi prof. Israel Gohberg a venit la Bălți unde a lucrat de la 25 august 1953 pînă la 1 septembrie 1955 în calitate de lector superior, iar din 1955, după susținerea tezei de doctor, – în calitate de conferențiar și șef al Catedrei de matematică. Din 1959 pînă în 1974 prof. Gohberg este angajat în calitate de cercetător științific superior, șef al Departamentului Analiză Funcțională a Academiei de Științe a Moldovei. Concomitent, a ținut cursuri la Universitatea de Stat din Chișinău. Nu s-a putut împăca cu manifestările de antisemitism la diferite niveluri și a decis să emigreze. Din 1974 locuiește în Israel. Deține postul de profesor al Universității din Tel-Aviv. A lucrat în calitate de șef de catedră la aceeași universitate, profesor (part-time) la Institutul de Cercetări Weizmann din Israel, la Universitatea deschisă din Amsterdam, Olanda, viziting profesor la Universitatea din Calgary, Canada, la Universitatea din Maryland, la Universitatea din Georgia, la Universitatea din New York, SUA, universitățile din Regensburg și Mainz, Germania și multe altele.

Activitatea științifică studentul Israel Gohberg a început-o la facultate. Din 1950 începe colaborarea Domniei Sale cu ilustrul matematician din Odesa Mark Krein. Numărul și calitatea lucrărilor comune a acestor doi matematicieni a permis la sfârșitul anilor '60 a secolului trecut de a vorbi despre un grup de creație în matematică sub denumirea Gokr, aidoma cunoscutului grup de matematicieni Bourbaki.

Primele lucrări ale profesorului *Israel Gohberg* erau consacrate operatorilor Fredholm și generalizărilor lor, proprietăților Fredholm ale matricelor Toeplitz și operatorilor Wiener-Hopf. Domniei Sale îi aparține ideea aplicării tehnicilor algebrei Banah în teoria operatorilor integrali singulari. În colaborare cu Mark Krein, profesorul Israel Gohberg a căpătat rezultate fundamentale în teoria perturbărilor operatorilor Fredholm, sistemelor de ecuații Wiener-Hopf, factorizării funcțiilor matriceale în algebre Wiener, în fundamentarea teoriei idealelor de operatori. În colaborare cu doctoranzii săi, profesorul Israel Gohberg a lucrat în domeniul factorizării operatorilor-funcții, operatorilor Wiener-Hopf,

operatorilor singulari integrali. Celebrele formule Gohberg-Semențul și Gohberg-Heinig pentru inversarea matricelor finite Toeplitz pot fi întâlnite frecvent în literatura de inginerie electrică. Este cunoscut faptul că matematica are mai multe surse de dezvoltare, una dintre care este practica. Profesorul Israel Gohberg inspirat de unele probleme ce apar în ingineria electrică și cea de control, a dezvoltat noi direcții în teoria operatorilor.

În cuvânt aparte merită a se spune despre talentul organizatoric al profesorului Israel Gohberg. În perioada chișinăuiană Domnia Sa a depus eforturi decisive în fondarea și editarea revistei „Математические исследования”. În 1978, profesorul Israel Gohberg a fondat revista internațională „Ecuatii integrale și teoria operatorilor”. Domnia Sa este fondator și editor al unei serii de volume „Teoria operatorilor: realizări și aplicații”.

Fără îndoială, o astfel de activitate prodigioasă nu putea rămâne neobservată. Profesorul Israel Gohberg este posesorul mai multor distincții academice: membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, membru al Academiei Regale de Arte și Științe din Olanda, laureat al premiilor Landau și Rothschild în matematică, laureat al premiului pentru cercetare Alexander von Humboldt, laureat al premiului Hans Schneider în Algebra Liniară. Domniei Sale i-a fost decernat titlul onorific de *Doctor Honoris Causa* de către Școala superioară tehnică din Darmstadt, Germania, Universitatea Tehnologică din Viena, Austria, Universitatea de Vest din Timișoara, România, Universitatea de Stat a Moldovei.

L-am cunoscut pe profesorul Gohberg în anul 1972, când Domnia Sa mi-a fost examinator la admiterea în doctorantură. Drept conducător științific l-am avut pe profesorul Alexandr Marcus, unul din primii și cei mai cunoscuți doctoranzi ai profesorului Israel Gohberg. Astfel, mă consider un nepot al profesorului Gohberg și mă mândresc cu acest lucru.

Vreau să mulțumesc mult stimatului Rector, profesorului Nicolae Filip, Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți pentru decizia de a decerna titlul onorific de Doctor Honoris Cauza profesorului Israel Gohberg . Vă felicit, dle profesor Gohberg, cu conferirea înaltului titlu!

Dr. Valeriu CABAC

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui Michael ZICKERICK
2003

Stimate Dle Ambasador al Republicii Federative
Germania în Republica Moldova
Domnilor și Doamnelor,

La solicitarea catedrei Filologie Germană și a Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, am onoarea de a prezenta la această ședință festivă a Senatului cu ocazia decernării titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți pe Excelența sa Ambasadorul Republicii Federale Germania în Republica Moldova Dr. Michael Zickerick.

Permiteți-mi să fac o scurtă trecere în revistă a datelor importante din viața sa. Dl Zickerick s-a născut la 21.11.1948 în Braunschweig.

Michael Zickerick a absolvit școala în anul 1968. Tot atunci și-a pus drept scop de a contribui la dezvoltarea societății prin promovarea comunicării și cooperării dintre științele sociale și practică.

Din 1968 până în 1973 și-a făcut studiile în sociologie, științe ale comunicării și politologie mai întâi la Universitatea Ludwig-Maximilian din München, apoi în Wisconsin și Geneva. Studiile de Magistru și le-a continuat la Facultatea de Filozofie de la Universitatea Ludwig-Maximilian din München. Tema lucrării sale de Magistru a fost „Conceptul și critica promovării culturii în țările în curs de dezvoltare“.

În anul 1979 dl Michael Zickerick a obținut titlul de doctor la Universitatea Ludwig-Maximilian din München, tema tezei de doctor fiind „Politica culturală externă a Germaniei: concepte, recepționare și efecte“.

După aceasta a urmat cariera sa diplomatică, prin care a devenit cunoscut în afara hotarelor țării sale. Acești ani fructuoși de activitate în calitate de colaborator al mai multe ambasade i-au adus mai multă experiență și cunoștințe în domeniul crizei și soluționării ei, pe care le-a aplicat cu succes în lucrul său la Ministerul de Externe din Bonn (Departamentul pentru lucrul cu populația și programele de reforme din Est).

Din anul 2000 îndeplinește funcția de Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Federale Germania în Republica Moldova.

Această scurtă schiță biografică prezintă bogata sa experiență și succesul său profesional. Cu atât mai mult dacă nominalizăm următoarele orașe și centre de activitate: Tunis, Kampala, Washington, Kingston/Jamaica și San Francisco sau numeroasele colaborări și aprecieri, pe care nu le enumerăm doar din lipsă de timp.

Relațiile favorabile și eficiente dintre Republica Moldova și Germania stabilite prin aportul domnului Zickerick au contribuit la acțiuni conștiente spre crearea unui sistem politic viabil, democratic și eficient, menit să păstreze independența Republicii Moldova și să o ajute să depășească criza economică.

În semn de recunoștință pentru rezultatele excepționale în cercetarea fenomenelor societății, precum și pentru meritele deosebite în stabilirea relațiilor favorabile dintre Republica Moldova și Republica Federală Germania și îndeosebi pentru susținerea catedrei Filologie Germană de la Universitatea de Stat „Alec Russo“, Bălți, Senatul Universității a decis să decerneze Domnului Dr. Michael Zickerick titlul de *Doctor Honoris Causa*.

Aș dori să exprim, în acest context, cele mai sincere urări de bine, sănătate și realizări profesionale Domnului Michael Zickerick. Sîntem mereu bucuroși să vă avem ca oaspete de onoare la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine.

Dr. Ana POMELNICOVA

LAUDATIO
aus Anlaß der Verleihung des Titels Doctor Honoris
Causa
an Dr. Michael ZICKERICK
2003
an der Alecu-Russo-Universität Balti
Sehr geehrter Herr Botschafter der Bundesrepublik
Deutschland in der Republik Moldau, meine Damen und
Herren!

Im Auftrag des Lehrstuhls für Deutsche Philologie sowie auch des Universitätssenats der staatlichen Alecu Russo-Universität Balti, habe ich die Ehre, in dieser feierlichen Sitzung des Senats anlässlich der Verleihung des Titels Doktor honoris causa der staatlichen Alecu Russo-Universität Balti Herrn MICHAEL ZICKERICK, den Botschafter der Bundesrepublik Deutschland in der Republik Moldau vorzustellen.

Lassen Sie mich einen kurzen Abriss einiger seiner wichtigeren Lebensdaten versuchen: Geboren am 21.11.1948 in Braunschweig (damit wird Er in diesem Jahr zu einem richtigen 55er!).

1968 machte Michael Zickerick sein Abitur. Schon damals hat Er sich zum Ziel gesetzt, durch die Förderung der Kommunikation und Kooperation zwischen Gesellschaftswissenschaften und Praxis einen Beitrag zur Weiterentwicklung des Gemeinwesens zu leisten.

Von 1968 bis 1973 Studium der Soziologie, Kommunikations- und Politikwissenschaften zuerst an der Ludwig-Maximilians-Universität München, später in Wisconsin und Genf. Seinen Magister

machte Michael Zickerick an der Fakultät für Philosophie der Ludwig-Maximilians-Universität München. Das Thema seiner Magisterarbeit lautete „Zur Konzeption und Kritik an der Kulturförderung der sich entwickelnden Länder“.

1979 erwarb Herr ZICKERICK an der Ludwig-Maximilians-Universität München mit dem Dissertationsthema „Kulturelle Außenpolitik Deutschlands: Konzeption, Aufnahme und Effekt“ den Dokortitel.

Danach schlug er eine diplomatische Laufbahn ein. Das hat ihn weit über die Grenzen seiner Heimat hinaus bekanntgemacht. Diese fruchtbaren Jahre als Mitarbeiter mehrerer Botschaften im Ausland ließen Herrn Zickerick intensive Erfahrungen mit Krisen und Krisenbewältigung Kenntnisse sammeln, die für sein nächstes Amt im Außenministerium Bonn (Abteilung für die Arbeit mit der Bevölkerung und Reformenprogramm im Osten) nützlich waren.

Seit 2000 ist Er außerordentlicher und bevollmächtigter Botschafter der Bundesrepublik Deutschland in der Republik Moldau.

Nun, dieser kurze Abriss wichtiger Lebensstationen klingt reichlich nach breiter Erfahrung und Erfolg. Und so ist es ja auch. Umso mehr noch, wenn man die Städtenamen und Wirkungsstätten wie Tunis, Kampala, Washington, Kingston/Jamaica und San Francisco hinzufügte oder die unzähligen Mitgliedschaften und Ehrungen aufzählte, für die hier aber unsere Zeit ganz einfach nicht reicht.

Gute, produktive Beziehungen zwischen der Republik Moldau und Deutschland, zur Entwicklung deren Herr Zickerick einen großen Beitrag geleistet hatte, begünstigte bewußtes Handeln zur Schaffung einer zukunftsfähigen politischen Ordnung, demokratisch verfasst und effizient, um die Eigenständigkeit der Republik Moldau zu bewahren und die Wirtschaftskrise durchzumachen.

In Anerkennung der hervorragenden wissenschaftlichen Leistungen in der Gesellschaftsforschung sowie der Verdienste um den Aufbau der guten Beziehungen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Moldau und insbesondere für die Förderung des Lehrstuhls für deutsche Philologie der Universität Balti verleiht der Senat der Alecu-Russo-Universität Balti Herrn Dr. Michael Zickerick die Würde des Doktor honoris causa ehrenhalber.

Ich möchte die wärmsten Glückwünsche Herrn Michael Zickerick aussprechen und Gesundheit, viel Schaffenskraft

wünschen. Wir freuen uns schon immer, Sie bei uns an der Fakultät begrüßen zu können.

Dr. **Ana POMELNICOVA**

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Dumitru IRIMIA
2005

Mult stimate Președinte al Senatului,
Mult stimați membri ai Senatului,
Onorată asistență,

În patrimoniul spiritual, inclusiv cel științific – și nu numai cel românesc, și nu numai cel filologic –, opera științifică a profesorului Dumitru Irimia constituie, pe drept cuvânt, o adevărată zestre intelectuală pentru specialiștii în domeniul lingvisticii, științei literaturii, stilisticii, poeziei, esteticii, filozofiei, mitologiei etc. Departate de a exagera, dar lucrările științifice ale dlui Dumitru Irimia domină triumfător, în multe privințe, didactica și cercetarea filologiei generale, romanice și române. Ea – această operă – este, deopotrivă,

și sursă de inspirație, și producătoare de idei, și ghid al demersurilor lingvistice și literare, și model de analiză și sinteză, și îndemn la cercetare, și încurajare în sfidarea incertitudinilor. Într-un cuvânt, această operă are, citindu-l pe prof. Eugeniu Coșeriu, „cădere în cultura și în știința universală” (*Ființă și limbaj*. Interviu cu Eugenio Coșeriu // *Echinox*, p. 3). Avem ferma certitudine că profunzimea și pluridimensionalitatea operei științifice a prof. Dumitru Irimia rezidă tocmai în acel „model Coșeriu”, model care, în viziunea Domniei Sale, înseamnă următoarele:

„Sub aspect *uman*, modelul Coșeriu înseamnă capacitatea de a-ți apăra umanitatea deopotrivă, și în pofida obstacolelor cu care ai a te confrunta, și în pofida «succesului» și a recunoașterii, valorilor pe care le pui în circulație.

Sub aspect *intelectual*, să nu încetezi niciodată să-ți pui întrebări, să ajungi în timp la certitudini, dar să nu încetezi niciodată să ai îndoieli.

Sub aspect *profesional*, să-ți înscrii cercetarea și cunoașterea fenomenului în sistem, cu respectarea esenței specifice a acestuia, nu prin obligarea fenomenului/obiectului să se supună la un construct mental. Libertatea de viziune asupra fenomenului/obiectului supus cercetării/cunoașterii încetează/«se pleacă» în fața dreptului fenomenului/«obiectului» la propria esență. În raporturile cu studenții, doctoranzii, să-i orientezi cu o fermitate discretă, dezvoltând în ei măcar sentimentul dacă nu chiar și convingerea coparticipării la actul de cunoaștere” (*Evocare Eugeniu Coșeriu: ancheta rev. „Contrafort”* // *Contrafort*, 2003, nr. 10-11, p. 28-35). Tocmai aceste trei „aspecte”, subsidiare și de facultățile sale native de profesor și de cercetător, l-au ghidat pe prof. Dumitru Irimia pe tot parcursul activității sale didactice și științifice.

Prof. Dumitru Irimia s-a născut la data de 21 octombrie 1939 în orașul Roman. Absolvește în 1962 Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (secția „Limba și Literatura Română”) cu lucrarea de diplomă *Concepția lui Eminescu despre artă*, iar mai apoi, în 1976, devine doctor în filologie cu teza *Limbajul poetic eminescian* (apropo, această teză este publicată peste trei ani, în 1979, la editura „Junimea” din Iași, devenind în timp, după cum au remarcat specialiștii, „un punct de referință în exegeza modernă a poeziei eminesciene” și impunându-l pe prof. D. Irimia, prin această monografie, alături de edițiile operei lui Eminescu, de dicționarul limbii lui Eminescu și de un număr apreciabil de studii și

articole dedicate poeziei sau prozei eminesciene, „ca pe o autoritate în materie”).

DI Dumitru Irimia a funcționat mai întâi pe post de asistent (din 1962), apoi ca lector (din 1970) la Catedra de limba română a Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, specializându-se ca lingvist în domeniile teoriei limbii, stilisticii, poeziei și al sintaxei limbii române. Asemenea multor personalități proeminente din universitățile românești ale anilor '70-'80 ai secolului trecut, Dumitru Irimia, cu întârziere metodică, a fost ținut decenii de-a rândul pe postul didactic inferior de lector, devenind profesor abia în 1990.

O relație privilegiată a cultivat Dumitru Irimia cu Italia și cu cultura italiană. Mai întâi, lector de limba și literatura română (1972-1974) la Universitățile din Torino și Milano, va reveni în Italia în anul 1994 ca „visiting professor” la Universitățile din Napoli și Salerno și, din nou, între 1999-2001, ca profesor de limba și literatura română la Universitatea Ca'Foscari din Veneția (perioadă în care a îndeplinit și funcția de director adjunct al Institutului Român de Cultură și Cercetări Umaniste de la Veneția).

Foarte puțini biobibliografi au remarcat neliniștea prof. D. Irimia pentru destinul Basarabiei, în general (or „Basarabia a ajuns să se așeze definitiv într-un strat al ființei mele”), și atașamentul Domniei Sale pentru intelectualitatea filologică basarabeană, în special: luările prompte de atitudine prin publicarea unor articole, multiplele interviuri și „mese rotunde”, incalculabile intervenții în cadrul emisiunilor radiofonice și televizate etc. sînt o dovadă elocventă în acest sens. Pentru filologii bălțeni cert e însă faptul că Dumitru Irimia nutrește un sentiment aparte pentru ei pe care profesor ieșean și l-a manifestat și îl manifestă dezinvolt și dezinteresat fie prin nenumăratele prelegeri și conferințe ținute de Domnia Sa în aulele Universității noastre (dumnealui e primul lingvist de peste Prut care ne-a vizitat Universitatea), fie prin invitarea universitarilor bălțeni la diverse manifestări științifice (amintim doar Conferința Națională de Filologie „Limba română – azi”, Colocviul Național Studentesc „Mihai Eminescu”), fie prin îmbărbătarea colegială în timpul desfășurării acestor manifestări, fie prin generosul sprijin acordat în calitate de profesor invitat sau de coordonator științific al tezelor de master sau de doctorat al unor absolvenți ai Universității bălțene, fie prin aprecierea inocentă a strădaniei filologilor bălțeni (cît valorează doar o constatare de tipul

„La Bălți se face carte serioasă”), fie, pur și simplu, prin discuțiile „de suflet” pe diverse teme. Aceasta, pe de o parte. Pe de altă parte, pentru universitarii bălțeni prof. Dumitru Irimia – și acest detaliu nu e mai puțin important decât primul – este o simbioză fericită a două ipostaze: Domnia Sa este, în viziunea noastră, neobișnuitul lingvist (ca să nu zicem, unicul) care disociază atât de bine problemele de literatură și, în același timp, e rarisimul (ca să nu zicem, unicul) specialist în domeniul științei literaturii care examinează atât de temeinic problemele științei despre limbă (într-un cuvânt, Dumitru Irimia e cel mai mare lingvist printre filologi și cel mai mare filolog printre lingviști).

Vicepreședinte de mai bine de un deceniu al Societății de Științe Filologice din România, membru al Uniunii Scriitorilor din România și membru în Consiliul de conducere al Societății „Limba noastră cea română” din Republica Moldova; Domnia Sa este, de asemenea, membru al colectivelor redacționale ale publicațiilor științifice „Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (seria lingvistică)”, „Limba română” din Chișinău ș.a.

Prof. Dumitru Irimia este, după cum nu încetează a remarca colegii de breaslă, un om al dialogului și al comunicării, un animator și un „manager cultural” de excepție. Prietenos și abordabil, ingenios, tenace și insistent față de oficialitățile zilei, profesînd un cult al prieteniei și al solidarității colegiale, Dumitru Irimia a știut, prin propriul exemplu, să catalizeze energiile colaboratorilor mai tineri pentru realizarea unor proiecte colective. Menționam doar unele dintre manifestările științifice cu caracter național sau internațional la a căror organizare aportul substanțial al lui Dumitru Irimia a fost mai mult decât decisiv (Colocviul Național de Lingvistică, Poetică, Stilistică, Iași, 1985; Congresul al V-lea al Filologilor Români, Iași-Chișinău, 6-11 iunie 1994; Colocviul Internațional „Mihai Eminescu”, Veneția, mai 2000; colocviu „Dinu Lipatti – 50 de ani de la moarte”, Veneția–Treviso, decembrie 2000; „Săptămîna Brâncuși”, în colaborare cu Universitatea Ca’Foscari din Veneția, cu Fundația Guggenheim și cu Centrul Cultural „G. Pompidou” din Paris, Veneția 2001; dezbateră „Sacro ed estetico negli affreschi dei monasteri della Bucovina”, Padova–Udine, 2001) ș.a. (despre alte detalii la acest și alte capitole, a se consulta E. Munteanu, *Profesorul D. Irimia la 65 de ani // Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași* (serie nouă). Secțiunea III.

Lingvistică. Studia linguistica et philologica in honorem D. Irimia, tomul XLIX-L, 2003-2004, Iași, p. 11-13).

Textul-*Laudatio* nu ne permite să perseverăm în mod special asupra viziunii lingvistico-filozofico-culturologico-literare a prof. Dumitru Irimia, ci ne vom limita la enumerarea doar a unor postulate și deziderate formulate de însuși reputatul profesor ieșean: „Restrângerea studiului textului literar la obiectivele stilisticii este posibilă, <...> dar insuficientă pentru cunoașterea de profunzime”; „Nimic mai firesc decât ca o cercetare lingvistică, asemeni oricărui alt studiu, să-și aibă întemeierea în propria concepție, ba aceasta e chiar condiția fundamentală a cercetării științifice”; „<...> pentru o cunoaștere de profunzime a textului literar este fundamentală cercetarea stilistico-poetică”; „Omul există, trăiește și acționează ca ființă distinctă între celelalte ființe concomitent: a) în raport cu lumea «lucrurilor»; b) în raport cu lumea cuvintelor”; „În procesul de comunicare lingvistică, realitatea nu este / nu rămîne identică cu ea însăși: identitatea ei se modelează în funcție de limba în care a fost interpretată și în care se desfășoară și în funcție de subiectul vorbitor care orientează actul de comunicare”; „<...> limba se impune ca marcă a identității specifice a unui popor, iar prin aceasta dezvoltă, în interiorul raportului om – limbă, unul din aspectele suveranității sale”; „Limbajul poetic recrează lumea în originalitatea ei, scoțînd-o din timpul profan și reintroducînd-o în timpul sacru”; „Baza teoretică a gramaticii de referință trebuie să fie o rezultată a dialogului dintre diferitele direcții din știința limbii, pe care să le armonizeze și să le supună principiului coerenței”; „Marcă a identității naționale, limba se constituie în principal adăpost de apărare a ființei unui popor, dezvoltînd și asigurînd conștiința identității lui naționale în unitatea și esența lui spirituală, în care își află, de altfel, originea”.

Ca atare, prelegerile, conferințele, lucrările prof. Dumitru Irimia ne dezvăluie sau ne confirmă mai multe adevăruri, dintre care menționăm doar unele:

a) lingvistul nu trebuie să se claustreze într-un compartiment al limbajului, considerîndu-l prioritar, ci trebuie să cunoască sau barem să facă trimitere și la domeniile adiacente (aproso, aria preocupărilor științifice ale prof. Dumitru Irimia ne permite să deducem că Domnia Sa urmează cu fidelitate poavața coșeriană că „lingviștii mai buni sînt cei care au o cultură mai vastă decât numai cultura lingvistică”);

b) referitor la comportamentul faptelor de limbă, trebuie să evităm, pe cât posibil, lansarea afirmațiilor categorice și să renunțăm cu orice preț la utopia epuizării acestora într-o unică interpretare;

c) limbajul uman, conceput ca un tot întreg, poate și trebuie fragmentat nemilos, dacă intenția cercetătorului e de a înțelege în profunzime acest întreg, întrucât numai astfel te poți convinge atât de posibilitatea selecționării de mai departe a fenomenului de limbă (respectiv, a unei probleme) deja fragmentat (respectiv, fragmentate), cât și de inexistența „porților împărătești” în cutare sau cutare domeniu al limbajului (inclusiv, al lingvisticii);

d) în tratarea problematicii lingvistice trebuie să purcedem fără a avea complexul inferiorității, dar și, în același timp, să fie limpede dacă sîntem ori „ciocan”, ori „nicovală”.

Am putea lesne consemna și alte „adevăruri”, dar considerăm că și acestea ne permit să conchidem univoc că în persoana dlui prof. Dumitru Irimia avem de a face și vom avea de a face, în științele limbii, cu un nume notoriu de referință acum și de acum mulți ani înainte.

Pe parcursul unei cariere didactice și științifice de peste patruzeci de ani, cu o hărnicie ieșită din comun, prof. Dumitru Irimia a publicat 8 volume monografice, peste 100 de studii și articole de specialitate, peste 25 de recenzii de specialitate, 5 cursuri universitare; a coordonat 6 volume colective, a semnat numeroase prefețe, traduceri, comentarii și un număr practic incalculabil de articole publicistice.

Mult stimate dle prof. Dumitru Irimia,

Cu ocazia conferirii înaltului titlu onorific de *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Al. Russo” din Bălți, Vă urăm multă sănătate, realizări pe potrivă potențialului Dvs. uman și științific, proiecte cu sorți de izbîndă, iar ... mantia și tichia bălțeană să Vă fie nu numai de bun augur, dar și un stimulent de confort interior benefic alături, firește, de distinsa soție, doamna Cristina Irimia (prezentă astăzi în sală), și alături de cei „doi copii minunați”, Mona și Andrei, pe care, după cum știm, mult îi iubiți.

Vă mulțumesc.

Dr. Gheorghe POPA

Discursul de învestitură al prof. Dumitru IRIMIA

**Stimate Domnule Rector,
Stimată Doamnă Decan,
Domnilor Profesori, dragi studenți,**

Vă mulțumesc tuturor pentru plinul acestei zile în care mi s-a făcut onoarea de a fi primit în corpul academic al Universității „Alec Russo”, Universitate în care intram cu o emoție aparte la începutul ultimului deceniu al unui secol în care am trăit și bucuria de a fi împreună toți românii și durerea spargerii brutale a unității de neam, iar, spre sfârșitul lui, speranța revenită că omul ar putea lua în stăpânire vremile.

M-am bucurat atunci, pe lângă caldă primire din partea conducerii Universității, a domnului Rector, în special, de deschiderea adânc umană a colegilor de la Facultatea de Litere, cu care am dezvoltat în timp tot mai strânse relații de colaborare academică și de prietenie. Ne-am descoperit de la început la fel de preocupați de aflarea celor mai potrivite căi pentru apărarea și afirmarea identității românești, prin dezvoltarea studiului limbii și literaturii române în Universitate și în afara Universității.

Pentru deschiderea pe care am simțit-o în toți acești ani, pentru bucuria de a mă fi simțit într-un anume sens crescând împreună cu profesorii și cu studenții Dumneavoastră, Vă mulțumesc tuturor. Mulțumiri speciale aduc membrilor Senatului Universității și domnilor profesori Maria Șleahțișchi și Gheorghe Popa, celorlalți profesori din conducerea Facultății de Litere, care m-au invitat să intru în Universitate pe ușa principală.

* * *

Armonia muzicală – principiu al dinamicii lumii și al creativității poetice la Eminescu

Pentru onoarea care mi se face astăzi, vă rog să-mi îngăduiți să raportez Cuvântul meu de răspuns la prezentarea, prea îmbogățită, făcută de dl profesor Gh. Popa în *Laudatio*, la personalitatea scriitorului care dă numele Universității: *Alec Russo*, pe de o parte, invocând un aspect al concepției lui Eminescu despre poet și poezie, pe de alta, întinzând ceva mai mult asupra unui principiu central al poeziei eminesciene.

În prima direcție, fără îndoială, Alecu Russo reprezintă prin creația sa, mai ales prin poemul **Cîntarea României**, întruparea Poetului din concepția exprimată de Eminescu în **Geniu Pustiu**: "*Cînd națiunea e-n întuneric, ea doarme-n adîncimile geniului și-a puterilor sale neștiute și tace, iar cînd Libertatea, civilizațiunea plutesc asupra-i, oamenii superiori se ridică spre a-l reflecta în frunțile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului, astfel încît în sînul mării întregi se face o zi senină, se răsfîrînge în adîncul ei cerul. Poeții, filozofii unei națiuni presupun în cîntec și cuget înălțimile cerului și-l comunică națiunilor respective.*" (O.VII, p.180)

În cea de a doua direcție, termenul **Cîntarea** este semnul poetic care numește în modul cel mai sugestiv sensul de adîncime al poemului lui Alecu Russo și, totodată, principiul care guvernează întemeierea lumilor semantice eminesciene: *armonia muzicală*, același care guvernează dinamica lumii, în percepția poeticii vizionare, prin care Eminescu deschide noua direcție în poezia românească, între altele, prin poemul *Epigonii*: "*Rămîneți, dară, cu bine, sunte firi vizionare, / Ce făceați valul să cînte, ce puneți steaua să zboare,*" și pe care o statuează prin întreaga lui creație.

Component al lexicului poetic fundamental, împreună cu alte două variante nominale *cîntec*, *cînt* și varianta verbală *a cînta*, substantivul postverbal *cîntare*, cu o frecvență semnificativă în creația eminesciană, se impune, la Alecu Russo, în intitularea poemului și la Eminescu, prin dinamismul său interior – trăsătură semantică păstrată, în general, de toate substantivele care provin în limba română din infinitivul lung; conținutul său semantic implică și dimensiunea desfășurării în timp, într-o temporalitate continuă: „*Ce dulce-mi va suna / Cîntarea de buciom!*” (*Iar cînd voi fi pămînt*; O. I, p.225), „*Din ce în ce cîntarea în valuri ea tot crește*” (*Strigoii*; O. I, p.94), „*Mergi tu luntre-a vieții mele, pe-a visării lucii valuri / [...] / Unde-n ramurile negre o cîntare-n veci suspină*” (*Memento mori*; O. IV, 110), „*Soarele stetea pe ceruri auzînd cîntarea-i lină,*” (Idem; O. IV, p.115).

Semnul poetic *cîntare*, prin toate variantele, atrage în cîmpul său de semnificare: *Ființa Lumii*, *Ființa umană*, și *Creația poetică*, dar aici vom privilegia cea de a treia direcție, care instituie una din izotopiile fundamentale ale poeticii eminesciene: *cîntare-poezie / a cînta – a întemeia lumi poetice*. Prezentă și în creația înaintașilor, în desfășurarea acestei izotopii, în poetica eminesciană

se produce o schimbare semantică definitorie pentru poezia modernă, prin trecerea de la (1) *cîntec-metaforă a creației poetice*, pe linia cîntărețului aed și/sau a poeticii reflectării: „Și *cînturi* nouă smulge tu din liră-mi” (*Sînt ani la mijloc*; O. I, p.120), „Deci *cînturilor* mele zic / Adio tuturor.” (*S-a dus amorul*; O. I, p.184) la (2) *a cînta / cîntec* – expresie a armoniei muzicale – principiu al limbajului poetic în funcție ontologică, prin asumarea în complementaritate a condiției limbajului mitic: „Și *cînt*... Din valuri iese cîte o rază frîntă / Și pietrele din țărmuri îmi par a suspina. [...] // Din aer și din mare *cîntului* meu răspunde, / *Cîntec* născut din ceruri și-al mării crunt abis.” (*Povestea magului călător în stele*; O. IV, p.172)

Schimbarea este cu atît mai semnificativă, cu cît semnul poetic *cîntare* (în toate variantele sale, nominale: *cînt*, *cîntec* și verbală: *a cînta*) este, concomitent, imagine perceptibilă a armoniei care guvernează existența și dinamica Lumii: „*Oceanele-nfinirei o cîntare-mi par c-ascult*” (*Memento mori*; O. IV, p.121) și imagine a limbajului primordial al Firii, în care aceasta se reflectă: „Și răsună-n noaptea lunei *cîntul mării blînd și mat*” (Idem, p.119), „*Cîntarea în cadență a frunzelor ce fremă*” (*Din străinătate*; O. I, p.8), imagini perceptibile ale imaginii profunde de sorginte pitagoreică a muzicii sferelor: “*Muzica sferelor seraphi adoară / Inima lumilor ce-o încongioară / Dictînd în cîntece de fericire / Stelelor tactul lor să le inspire / Și-apoi cum colorile le-adun un soare / Concurg cîntările într-o cîntare.*” (*Serata*; O. I, pp.457-458). Prin aceasta, viziunea asupra Lumii și viziunea asupra Lumii poetice devin consubstanțiale, în corespondență cu un raport similar, de consubstanțialitate, între creativitatea originară/divină și creativitatea poetică.

Prin această mutație, izotopia *cîntare-poezie* stă în strînsă legătură cu nucleul semantic central al creației eminesciene: *aspirația spre refacerea armoniei originare dintre Eul uman și Eul cosmic*. Termenul *cîntec/cîntare*, prin dinamica internă a planului său semantic și prin structurile sintactice pe care le guvernează, înscrie poetica eminesciană în desfășurarea raportului *Ființa lumii – Ființa poetului – Lumea semantică întemeiată poetic*, cu înțelegerea poeziei ca limbaj definit prin armonia muzicală a *cîntecului-poezie* congeneră limbajului Firii: „*Voit-am a mea liră să fie ca un rîu / D-eterună mîngîiere... Și blînd să fie cîntu-i.*” (*Icoană și privaz*; O. IV, 287), secundat de întrebarea gravă: „*Putut-am eu cu lira străbate sau trezi / Nu secolul ca alții – un ceas, măcar, o zi?*” (Idem, p.288), prin care se respinge, și estetismul „formelor perfecte”: „*Să reproduci*

frumosul în forme» ne înveți: / De-aceea poezia-mi mă împle de dispreț.” (Id. Idem, p.289), și estetica mimesisului necreator: „*Dar oricâte ar scrie și oricâte ar spune... / Cîmpii, pădure, lanuri fac asta de minune, / O fac cu mult mai bine de cum o spui în vers.”* (Id. Idem, p.288).

Pe fondul acestei „cvasiconfundări” în care intră limbajul poetic și limbajul firii, planul semantic al semnului poetic *a cînta, cîntare* dezvoltă o complexitate aparte, prin întâlnirea în viziunea eminesciană, cosmogonică și cosmopoetică, a filozofiei antice – modelul pitagoreic al muzicii sferelor înscris în perspectiva platoniciană a principiilor luminii și iubirii – cu mitul lui Orfeu. La aceasta se adaugă semantica originară a etimonului latinesc **căno, - ăre**, prin care se instituie o relație de continuitate între ființa creatorului și ființa creației sale.

Limbajul poetic eminescian dezvoltă funcție ontologică printr-un raport de consubstanțialitate între armonia muzicală și semantizarea mitică integrînd cele două ipostaze ale mitului orfic: (a) poietică – muzicalizarea Lumii și supunerea ei prin **cîntec**; Orfeu – deținător al unui har divin, (b) poietică – (re) întemeierea Lumii prin cîntec; Orfeu încalcă interdicția divină „de a nu privi peste umăr” într-o amplă perspectivă mito-poetică.

Cîntecul – creație în funcție orfică de muzicalizare și supunere a Lumii

Este situată sub semnul mitului lui Orfeu (*miticul poet*) poezia profetică a lui Andrei Mureșanu, invocat în *Epigonii*: „*Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită / Rumpe coarde de aramă cu o mîină amorțită, / Cheamă piatra să învie ca și miticul poet, / Smulge munților durerea, braților destinul spune*” (O.I, p.32). În poemul **Luceafărul**, mitul lui Orfeu este expresie a geniului poetic pe care i-l poate atribui Demiurgul lui Hyperion: „*Vrei să dau glas acelei guri, / Ca dup-a ei cîntare / Să se ia munții cu păduri / Și insulele-n mare?*” (O. I, p.178). În **Aveam o muză**, moartea ființei iubite aduce, ca și moartea lui Euridice, disperarea și renunțarea la poezie, care își pierde condiția esențială: *armonia (spargerea harfei, înăsprirea cîntecului semnifică suspendarea armoniei)*: „*Ea a murit [...] / Am sfărmat arfa – și a mea cîntare / S-a înăsprit, s-a adîncit, s-a stîns*” (O. IV, p.78).

Cîntecul – creație în funcție orfică (re)întemeietoare

În poemul sociogonic **Memento mori**, așezat de la început sub semnul mitului, guvernat de **cîntecul** Lumii: „*Mergi, tu, luntre-a vieții*

mele, pe-a visării lucii valuri / [...] / Unde-n ramurile negre o cîntare-n veci suspină, / [...] // Las'să dorm... [...] / Îmbătat de-un cîntec vecinic, îndrăgit de-o sfîntă rază, / Eu să văd numai dulceață unde alții văd necaz..." (O. IV, p.110), Orfeu, integrat în mod direct în desfășurarea „epică” a imaginarului, înscrie, prin cea de a doua ipostază, în perspectivă mitică întrebările privind raportul dintre civilizația umană și temporalitatea Lumii: „*Jar pe piatra prăvălită, lîngă marea-ntunecată / Stă Orfeu – cotul în razim pe-a lui arpă sfărîmată... / Ochiu-ntunecos și-ntoarce și-l aruncă aiurind / Cînd la stelele eterne, cînd la jocul blînd al mării. / Glasu-i, ce-nviase stîncă, stîns de-aripe disperării, / Asculta cum vîntu-nșală și cum undele îl mint.*” (Idem, p.121). În semantica metaforică a sintagmei „*Ochiu-ntunecos și-ntoarce*” se poate recunoaște privirea întoarsă a lui Orfeu – semn al disperării și revoltei împotriva limbajului mincinos al Lumii de care se simte trădat. În această a doua ipostază, Orfeu aruncă harfa în mare. În felul acesta, Grecia, înălțată, într-o primă temporalitate, istorică, prin *cîntec*: „*O, lăsați să moi în ape oceanici a mea liră! [...] / Să înalț munții Greciei, scînteind muiați de soare, / [...] // Astfel Grecia se naște din întunecata mare. / Poartă-n ceruri a ei temple ș-a ei sarcini de ninsoare,*” (Id. Idem, p.117-118), este reîntemeiată, după decăderea civilizației eline, înscrisă în curgerea istoriei fenomenale, într-o spațio-temporalitate mitică: „*De-ar fi aruncat în caos arfa-i de cîntări îmflată / Toată lumea după dînsa, de-al ei sunet atîrnată, / Ar fi curs în văi eterne, lin și-ncet ar fi căzut... / [...] // Dar el o zvîrli în mare... Și d-eterna-i murmure / O urmă ademenită toată-a Greciei gîndire, / Împlînd halele-i oceanici cu cîntările-i de-amar...*” (Id.Idem, p.121).

Cîntecul – între limbajul Firii și limbajul poetic

Prezența „personalizată” a mitului lui Orfeu – în mod direct (*Memento mori*) sau indirect (*Epigonii, Luceafărul etc.*) – este dominată de insinuarea orfismului în întreaga creație eminesciană, prin intrarea în relație cu alte componente ale viziunii asupra lumii. Mitul orfic se articulează percepției armoniei cosmice prin *cîntec*-image a muzicii sferelor și așează întemeierea muzicală a Lumii pe principiul iubirii în sensul lui Platon, și al iubirii tragice, iubire absolută, imposibilă, și să fie, și să nu fie: Euridice dispare din cauza iubirii absolute a lui Orfeu, Orfeu o reînființează la nesfîrșit pe Euridice, din aceeași iubire absolută, întemeind lumi în căutarea ei. „Plînsului intern al cosmosului” („*Ei dorm cum doarme-un haos, pătruns de sine însuși, / Ca cel ce-n visu-i plînge, dar nu-și aude*

plînsu-și ” – *Ca o făclie*; O.IV, p.387), în care I. Negoïtescu vedea „un fel de fenomen original al poeziei lui Eminescu, germeul proiecțiilor de mai târziu.” (Negoïtescu:1968, p. 30), plîns lăuntric, presimțit, al Universului încă nemanifestat, i se adaugă plînsul universului creat, care poartă amprentă orfică, prin revelarea sentimentului tragic al ființei: „*Blestem mișcării prime, al vieții primul colț. / Deasupra-i se-ndoiră a cerurilor bolți / Iar de atunci prin haos o muzică de sfere, / A cărei haină-i farmec, cuprinsul e durere.*” (Ibidem). Cu originea în asumarea de către poet a întrebărilor Ființei, *plînsul universului creat* așează viziunea eminesciană în perspectivă oximoronică.

În aspirația de a intra în comunicare cu Lumea, ființa umană, în general, ființa poetică, într-un mod specific, se descoperă în fața a două categorii de întrebări: întrebări privind dinamica universului: „*De ce se-ntîmplă toate, așa cum se întîmplă, / Cine mi-a spune-o oare? – E plan, precugetare / În șirul orb al vremii și-a lucrurilor lumii? / Sau oarba întîmplare fără-nțeles și țintă / E călăuza vremii? Putut-a ca să fie / Și altfel de cum este tot ceea ce există, / Sau e un trebui rece și neînlăturat? / Și dacă trebui toate să fie-așa cum sînt, / Ce legi urmează vremea- Cu ce drept ea apasă / O ginte ca pe samă-i o alta să ridice?*” (*Andrei Mureșanu*; O. IV, p.59) și întrebări privind accesul la sensul semnelor din cartea lumii: „*Sînt nențelese literele vremii / Oricît ai adînci semnul lor șters? / Sîntem plecați sub greul anatемii / De-a nu afla nimic în vecinic mers? / Sîntem numai spre-a da viață problemei, / S-o dezlegăm nu-i chip în univers?*” (O,-nțelepciune, ai aripi de ceară...; O. IV, pp.376-377).

Așezat „bine” în contingent, omul nu mai are capacitatea de a descifra limbajul Firii: „*Pierdută-i a naturii sfîntă limbă*” (Ibidem). Marcată de tensiuni interioare, determinate de propria-i condiție, ființa umană își poate afla mîntuirea prin convertirea durerii existențiale în cale de transcendere a lumii fenomenale, ceea ce echivalează cu instituirea unui act de creație, prin care redevine posibilă intrarea în comunicare cu Ființa lumii.

Semnele din *Cartea Lumii* nu se lasă descifrate: „*În zădar ne batem capul, triste firi vizionare, / Să citim din cartea lumii semne ce noi nu le-am scris,*” (*La moartea lui Neamțu*; O. IV, p.46), decît în aceleași condiții în care au fost încărcate de semnificație.

Ființa umană are acces la limbajul firii în temporalitate sacră; în condițiile inocenței copilăriei: „*A dulcii fire limbă de el era-nțeleasă*” (*Codru și salon*; O. IV, p.319), *cîntecul* ia în stăpînire ființa umană:

„Și îl împlea de *cîntec* cum îl împlea de *dor*.” (Ibidem), constituindu-se în spațiu și manifestare a armonizării eului uman cu eul cosmic. Intrarea semnului *cîntec* în relație cu semnul poetic *dor* semnifică existența/dezvoltarea unui raport intim între aspirația spre a fi (dorul de existență) și situarea în armonie cu ființa lumii: „*Foșnetul trist și timid a frunzei care fremde / Ele m-umpleau de cîntec, cum mă umpleam de dor.*” (*Din străinătate*, var.; O. I, p.251). Printr-un metaforism mitologic, de esență romantică, cîntarea lui Eol reprezintă în retrăirea lumii copilăriei imaginea apolinică, paradisiacă a poeziei, chiar dacă nu lipsită de mister: „*Eol pe-a sa arpă blînd răsunătoare, / Cînt-a nopții dulce, mistică cîntare, / Cînt din Valhala.*” (*La Bucovina*; O. I, p.9)

În reamintirea spațio-temporalității copilăriei, *cîntul-poezie* depozitează, împreună cu visurile, toate trăirile; prin aceasta, încarcă ființa umană și-i apără, departe de geniile rele, destinul de poet: „*Ale sorții mele plîngeri și surîse / Îngîinate-n cînturi îngîinate-n vise / Tainic și ușor / Toate-mi trec prin gîndu-mi, trec pe dinainte, / Inima mi-o fură și cu dulci cuvinte / Îmi șoptesc de dor. // Numai lîngă sînu-ți geniile rele, / Care îmi descîntă firul vieții mele, / Parcă dormita; / Mă lăsară-n pace, ca să cînt în lume,*” (Ibidem)

Întrebările, însoțite sau nu de ipoteze/ipostaze de răspuns, generează întrebări la fel de tensionate despre capacitatea limbajului, a oricărui tip de limbaj, de a „încifra” sensurile „descifrate” în Cartea lumii privind esența raportului dintre eul uman și eul cosmic: „*Ah, ce-i cuvîntul, ce-i coloare, sunet, / Marmura ce-i, pentru ce noi simțim? / [...] / Nu nu... să fie forma cît de nudă / N-ajunge-n veci durerea noastră crudă. / [...] / Un semn abia ce poate, ce distaină, / Din chinul nostru vorbe ce arăt? / Neputincioase sînt semnele orcare... / Ce-arată fața mării ce-i în mare?*” (Îmbătrînit e sufletul din mine...; O. IV, p.490)

Perceperea limbajului firii în/prin esența lui muzicală orientează dezvoltarea specifică a imaginarului în lumea interioară a ființei poetului: „*În viața mea – un rai în asfințire, / Se scuturau flori albe de migdal, / [...] / În văi de vis, în codri plini de cînturi, / Atîrnau arfe îngerești pe vînturi*” (O, n-țelegciune, ai aripi de ceară...; O. IV, p.376), „*Am auzit a stelilor cîntare / Al mării glas, al rîurilor grai*” (O. V, 397), iar din lumea interioară a poetului limbajul firii trece în creația sa în/prin aceeași ipostază esențială, *cîntecul*: „*Ah! Toată vara unei vieți ferice, / Plină de basme, plină de-amor, / În cîntece-o puneam. / [...] Vara cînta din arfa mea de aur.*”

(O. V, 396), instituindu-se, ca și de la sine, o continuitate semnificativă: *cîntecul Lumii ontice* – *cîntecul Lumii poetice*, în temeiul sacralității actului creației. În fața întrebărilor Lumii, singură creativitatea poetică poate deschide căi de acces la misterele ei: " *Și de-aceea beau păharul poeziei înfocate. / Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate / Să citesc din cartea lumii semne ce mai nu le-am scris.*" (*Memento mori*; O.IV, p.151)/ " *Semne ce eu nu le-am scris*" (var.; O.V, p.146)

Cîntarea poetului ia naștere și se desfășoară într-o stare de maximă tensionare în tentativa de intrare în comunicare cu Ființa Lumii; funcția poeziei este căuta-rea/descoperirea sensului existenței ființei umane, în raport cu Timpul: „*Cîntarea? Cea mai naltă și cea mai îndrăzneată / Nu e decît răsunset la vocea cea măreață / A undelor teribili, înalte, zgomotoase / A unui rîu ce nu-l vezi... Sînt undele de timp*” (*Andrei Mureșanu*; O. IV, p.59)

Sacralitatea actului de creație implică încredere în funcția lui întemeietoare: „*Voi credeți în scrisul vostru [...]* / *Și de-aceea spusă voastră era sîntă și frumoasă* ” (*Epigonii*; O. I, p.35). Armonia muzicală se revelă ca dimensiune esențială a Ființei lumii în creația poezilor vizionari: „*Ce făceați valul să cînte, ce puneți steaua să zboare*” (*Ibidem*), pe fondul încrederii în accesul la sacralitatea lumii: „*Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.*” (*Ib.Ibidem*), cînd ființa poetului se transfigurează în instrumentul prin care limbajul Firii se confundă cu cîntecul poetic: „*Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră, / Ce la vîntul cald ce-o mișcă, cîntări molcome respiră.*” (*Ib.Ibidem*). Suspendarea încrederii în capacitatea de a înțelege limbajul Firii, a raportului Eului poetic cu Eul cosmic încarcă de tensiune dramatică ființa poetului: „*În van cat întregimea vieții mele / Și armonia dulcii tinereți; / Cu-a tale lumi, cu mii de mii de stele, / O, cer, tu astăzi cifre mă înveți; / [...] Ce-a fost frumos e azi numai părere – / Cînd nu mai crezi, să cînți mai ai putere?*” (*O, nțelepciune, ai aripi de ceară...*; O. IV, p.376), „*Tot ce-i frumos e azi numai părere. / Eu nu mai cred, să cînt nu am putere.*” (var.; O. V, p.397).

Cîntecul – cîmp semantic generat și guvernat de tensiunile ființei poetice între perceperea Lumii și întemeierea propriei lumi semantice.

Cu încărcătura tensionată generată de convertirea poetică a durerii existențiale, lumea de sensuri a creației eminesciene își află în *cîntec* spațiul propriu aspirației spre intrare în comunicare cu lumea și

refacerea armoniei originare între eul uman și eul cosmic, concomitent cu instituirea armoniei între eul superficial și eul profund.

Răspunsurile sau numai întrebările asumate de poet trec în semantica semnului poetic *cîntec*, tensionînd-o, în dezvoltarea izotopiei *cîntec-poezie* în întreaga operă eminesciană, dar se circumscriu mai îndeaproape (sau în mod mai explicit) creativității poetice în poemele dramatice: *Întunericul și Poetul*, *Odin și Poetul*, *Andrei Mureșanu*, precum și în *Memento mori*, *Povestea magului călător în stele (Feciorul de împărat fără stea)*, poeme ample care dezvoltă diferite ipostaze ale convertirii durerii existențiale în creație poetică. Tensiunea dramatică proprie desfășurării lumii semantice a acestor poeme își are punctul de plecare în natura duală a ființei umane, pe de o parte, ființă istorică și ființă cosmică, pe de alta, ființă intrînd în comunicare cu Lumea prin dimensiunea rațională și prin dimensiunea afectivă. În toate rămîn constante, definiții pentru creația eminesciană, căutarea căilor de mîntuire a ființei umane și ideea că regăsirea armoniei interioare sau reintrarea în armonie cu ființa lumii este posibilă numai prin eliberarea ființei umane din prizonieratul condiției de ființă social-istorică, eliberarea din raportul cu lumea fenomenală. În *Mai am un singur dor*, poem care instituie moartea inițiativă între căile de refacere a armoniei primordiale, ființa umană refuză în călătoria sacră tot ce ține de lumea socială: „Nu-mi trebuie *flamuri*, / Nu voi *sicriu bogat*, / Ci-mi împletii un pat / Din tinere ramuri. // Și *nime-n urma mea* / Nu-mi plîngă la creștet, / Doar toamna glas să dea / Frunzișului veșted.” (O. I, p.216)

În poemele ample, tensiunea interioară este generată în mod specific de întrebări privind, pe de o parte, situarea ființei poetului față cu ființa Lumii, pe de alta, esența și rosturile actului poetic. „Personajele” sînt întrupări-ipostaze ale ființei poetice tensionate în căutarea unei situări adecvate în procesul de întemeiere a unor lumi semantice. În desfășurarea „dezbaterii”, *cîntecul* este spațiul în care ființa creației ia naștere în interiorul raportului dintre ființa poetului și ființa lumii în dependență de modul în care se desfășoară dinamica/tensiunea dintre cele două dimensiuni fundamentale ale ființei: *rațională* și *imaginantă*, în alți termeni: *rațiune-suflet*, *rațiune critică-rațiune mitică*.

Cîntecul – manifestare a tensiunii între poetici diferite

În temporalitatea mitică a „scripturilor române”, *poezia-cîntare* stînd sub semnul sacralului, în reprezentarea paradisiacă din *Epigonii*,

se afla într-o unitate deplină cu gândirea: „*Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor române, / [...] Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele, / Cu izvoare-ale gândirei și cu rîuri de cîntări.*” (O. I , p.31)

În temporalitatea modernă, actul poetic se caracterizează printr-o tensiune permanentă între *gîndire* și *cîntare*, atît în procesul de întemeiere a lumii semantice, cît și în receptarea acesteia. În variantele la poemul dramatic *Andrei Mureșanu, cîntarea*, cu întrupări uraniene, se eliberează din prizonieratul *gîndirii*; mai multe variante revelă starea tensionată a poetului în surprinderea caracterului puternic antitetic al celor două componente ale procesului de întemeiere a lumilor poetice: „*Din lanțul cugetării cîntarea se desprinde*”, „*Din lutul cugetării cîntarea se desprinde / Și sfintele ei aripi la ceruri le întinde*”, „*Din arborul gîndirei cîntarea se desprinde / Și albele ei aripi la ceruri le întinde*”, „*Din negre crengi de gînduri cîntarea se desprinde*”, „*Din crengi negre de gînduri cîntarea se desprinde / Și albele ei aripi la ceruri le întinde.*” (O. V, 259)

În poemul *Întunericul și Poetul*, tensiunea interioară este generată de situarea în perspectiva înstrăinării poetului în lumea contingentului, în contradicție cu apartenența ființei poetice la lumea transcendentului: „*Tu care treci prin lume străin și efemer, / Cu sufletu-n lumină, cu gîndurile-n cer, / Poet gonit de rîsuri și în-ghețat de vînt*” (O. IV, p.462), ceea ce ar impune sfărîmarea lirei, semn orfic al dizarmoniei: „*Sfăramă-n stîncă rece a ta nebună liră / Căci lumea este piatră și ea nu te admiră*” (Ibidem). Instaurarea armoniei este posibilă în temeiul credinței poetului în misiunea sa, de mîntuire, prin creație, a ființei istorice a neamului. Poetul se smulge zodiei efemerului, asumîndu-și funcția fundamentală de dezvoltare a dimensiunii spirituale a ființei naționale: „*Tu crezi că eu degeaba m-am coborît din stele / Purtînd pe frunte-mi raza a națiunii mele? / Voi să ridic palatul la două dulci sorori, / La Muzică și Dramă ...în dalbe sărbători*” (Ib. Ibidem). Ființa națională trece în ființa poetului și, prin aceasta, în ființa creației sale: „*Și tu vrei ca poetul să fie trecător, / Pe-a țării sale țarmuri să n-aibă ce să cînte? / Dar nu-colori destule în lume să-nvesmînte / A munților Carpatici sublime idealuri / Ce-noată-n a lui suflet cum noată-n mare valuri / Și-n creierii aleargă de gînduri vijelii / Cum ginii se sfaramă-n ruinele pustii.*” (Idem, p.463). Aceași este funcția poetului în gîndirea lui Toma Nour din romanul *Geniu Pustiu*: „*Poeții, filozofii unei națiuni*

presupun în *cîntec* și cuget înălțimile cerului și le comunică națiunilor respective.” (O. VII, p.180), iar într-unul din aforismele eminesciene este concentrată relația de complementaritate între cele trei dimensiuni ale ființei umane: umanitatea – naționalitatea – divinitatea: „*Eu e Dumnezeu. Națiunea mea e lumea, cum fără eu nu e Dumnezeu, astfel fără națiunea mea nu e lume.*” (*Fragmentarium*, p. 78)

În prima din cele trei variante ale poemului dramatic *Andrei Mureșanu*, datînd din aceeași perioadă (1869), într-o desfășurare a structurii stilistice în care rolul *Întunericului* este preluată de *Anul 1848*, în ipostază distructivă: „*Cu raza morții negre eu fruntea ta ating / Și harfa ta o sfarăm și geniul ți-l sting*” (O. IV, p.473), principiul armoniei muzicale este consubstanțial principiului luminii, întrupat în mitul *silfilor de lumină*: „(*... melodia pe care o cîntă nevăzuți încă*): *SILFII DE LUMINĂ*” (Idem, p.474). Momentul urmează tensiunii din lăuntru al ființei lui *Andrei Mureșanu* (acum „*dormind pe o brazdă de flori...*”), între ipostaza sacră a ființei naționale pe care și-o asumă poetul și ipostaza profană a unei istorii agresive. Odată cu intervenția *Luminii* („*Acum cînd din umbră – Lumina – eu apar / Aruncă de pe tine noianul de amar.*”; Ibidem), tensiunea se suspendă, profetul *Luminii* se încarcă de încredere în funcția poetului: „*În ocean de flăcări gîndirea mea se scaldă / Și sufletu-mi se-mbată de-o primăvară caldă. / Și-un cîntec trece dulce prin visele-mi de jar, / Cum vîntul trece-n freamăt prin codrii de stejar... / Să cînt cum leul rage?... Să cînt!... Zdrobită liră! / Din coardele-n rugină odată-ncă respiră / Un cîntec de-o sublimă senină disperare, / Precum respiră raze întunecata mare.*” (Idem, p.475) și, pe fondul aspirației spre atingerea armoniei sferelor: „*Odată încă-n viață să mă-nec în lumină, / Să caut armonia a sferelor senină / În inima-mi zdrobită...și-apoi să mor...Să mor*” (Ibidem), află mîntuirea în întemeierea *cîntecului* de redeșteptare națională; cufundat în marea *Somniei*, el declamă „*încet și expresiv*” „*aria lui: Deșteaptă-te române.*” (Idem, p.476). (O.IV, p.150).

În varianta din 1871 a poemului *Andrei Mureșanu* (*Tablou dramatic într-un act*), sentimentul dramatic al detașării de propriul eu, neliniștit de condiția istorică a ființei naționale, determină absolutizarea *cîntecului lirei* – simbol al ființei interioare a poetului: „*Ce suflet se frămîntă? / Ce suflet țipă-n doliu, ce liră jalnic cîntă? Sînt eu! Privesc trecutul...*” (O. IV, p.58).

În *Odin și Poetul*, creatorul își simte **cîntecul** încărcat de tensiunile ființei poetice care și-a asumat durerea existențială a ființei naționale, fără ecoul pe care îl aștepta și pe care lumea întemeiată poetic îl cerea. În complementaritate cu dimensiunea sacralității (*limba veche, bolțile cerului*), „asprimea” cîntecului poetului, care se întreba în *Icoană și privaz*: „*Putut-am eu cu lira străbate sau trezi / Nu secolii ca alții – un ceas măcar, o zi?*” (O. IV, p.288), este expresia unei dureri adînci care transcende individualul. Poetul respinge poetica sentimentală, conformă „orizontului de așteptare” din lumea imediată a contingentului, prin înțelegerea poeziei ca sursă de emoții mimate, fără acoperire în trăirea autentică a ființei: „*Ei cer să cînt [...] durerea mea adîncă / S-o lustruiesc în rime și-n cadențe / Dulci ca lumina lunii primăvara / Într-o grădină din Italia. / Să fac cu poezia mea cea dulce / Damele să suspine [...] / Și juni nățîngi cu țigarete-n gură, / Frizați, cu sticla-n ochi, cu cioc sub dinți, / Să reciteze versuri de-ale mele / Spre-a coperi cu-espresia adîncă / Unei simțiri adevărate – niște mofturi.*” (O. IV, p.103) și caută în lumea mitică a lui Odin receptarea corespunzătoare unei creații în care se află adunată adîncimea durerii ființei poetice care și-a asumat durerea ființei istorice a unui popor: „*O, mare, mare înghețată [...] / [...] / Pe scări de marmură coborînd în ele, / Aș saluta cu aspra mea cîntare / Pe zeii vechi și mîndri ai Valhalei. / [...] De cîntec este sufletul meu plin. / De vrei s-auzi al iernii glas vuind / Și lunecînd prin strunele-mi de fier, / De vrei s-auzi cum viscolește-n arfa-mi / Un cînt bătrîn și răscolind din fundu-i / Sunete-adînci și nemaiauzite, / Ordonă numai – sau de vrei ca fluviul de foc al gîndurilor mele mari / Să curgă-n volbură de aur pe picioare / De stînci bătrîne, într—o limbă aspră / Și veche – însă clară și înaltă / Ca bolțile cerului tău, o Odin, / Spune-mi atunci, să-nstrun ale ei coarde*” (O. IV, p.106). Dar în lumea din adîncuri submarine a lui Odin, suverană este frumusețea apolinică; condiția frumuseții este armonia interioară: „*«Sărman copil – zice bătrînul zeu – de ce răscolești tu toată durerea / Ce sufletul tău tînăr a cuprins? / Nu crede că-n furtună, / În durere, în arderea unei păduri bătrîne, / În arderea și-amestecul hidos / Al gîndurilor unui neferice / E frumusețea. Nu – în seninul, / În liniștea adîncă sufletească, / Acolo vei găsi adevărata, / Unica frumusețe...*” (Ibidem). Cu această înțelegere, poeticii profetice a unei creații preluînd în substanța ei tensiunile interioare ale sufletului poetului i se opune poetica apolinică; eliberată de istoric, după ce va bea auroră din cupa de aur a lui Odin, ființa poetului se va deschide spre lumea

mitului: „...*Din cupa mea de aur bea auroră / S-între seninul blîndeii diminețe / În pieptul tău. Și ți-oi deschide-atunci / Portalele înalte de la hale / Cu lungi coloane de zăpadă, cu-arcuiri / De neaună albă, ca argint din Ophir, / Cu bolți mai nalte decît însuși cerul.*” (IV, p.107), temei al *cîntecului*: „*Și-atunci să cînți. Vei ști ce e frumos.*»” (Ibidem), imagine a frumuseții absolute: „- *O, zîină, nu de frică, de plăcere / Tremură-n mine sufletul meu bolnav. / Să cînt? Dar oare la a ta privire / Nu amuțește cîntul de-admirare – / Nu ești un cîntec însăși – cel mai dulce / Cel mai frumos, ce a fugit vodată / Din arfa unui bard?*” (Idem, p.108)

Cîntecul – creație orfică întemeiată pe dialogul dintre cîntarea Firii și cîntarea poetului

În poemul *Povestea magului călător în stele*, trimis în călătorie inițiativă, „*Să vadă-n cartea lumii un înțeles deschis, / Căci altfel viața-i umbră și zilele sînt vis.*” (O. IV, p.154), feciorul de împărat fără stea străbate spațiul uranian în brațele Somnului – primă etapă a ieșirii din fenomenal (G. Călinescu), dar Somnul (somm magic, provocat de vinul băut din cupa „*cu cifre de maur*”, „*pe margini cu aur*” (Idem, p.166), în ambiguitatea lui, e ***înger***, semn al Transcendenței și al transcenderii prin iubire; Îngerul Somniei, ca și Euridice, este și nu este: „*E beat de a visului lungă magie, / În brațe-i pe înger mai tare-a cuprins*” (Id. Idem, p.167). Eliberat de condiția din lumea fenomenală, feciorul de împărat percepe armonia muzicală a Lumii, reprezentată prin ***cîntec***, în/prin care lumea istorică a primit identitate mitică: „*Și sufletul liber privirea-i sînțită / O nalță pe stelnicul, marele plai: / O patrie nouă, sublimă, iubită, / De cîntece plină de veacuri fugite – / Aici lumea-antică urmează-a ei trai.*” (Ibidem)

Din starea preexistentă, din neființă, care înseamnă nu nonființă, ci stare de increat (ca în *Scrisoarea I*: „*La-nceput pe cînd ființă nu era nici neființă...*”), se devine ființă prin intrarea limbajului poetic, reprezentat de ***cîntec*** (orfic, într-o primă etapă), în dialog cu limbajul Firii, de la care preia atributul esențial – *eternitatea*. E tocmai aceasta semnificația pe care i-o descifrează, de altfel, seraful-vocea interioară a feciorului de împărat – întrupare a ființei poetului, intrigat de absența numelui său în Cartea magică: „*Că-n lumea din afară tu nu ai moștenire / A pus în tine Domnul nemargini de gîndire. / [...] / Astă nemărginire de gînd ce-i pusă-n tine / O lume e în lume și în vecie ține.*” (*Povestea magului călător în stele*; O.IV, p.161)

Creativitatea ființei poetice este consubstanțială creativității divine: „Cum Dumnezeu cuprinde în viața lui cerească / Lumi, stele, timp și spațiu ș-atomul nezărit, / Cum toate-s el și dînsul în toate e cuprins / Astfel tu vei fi mare ca gîndul tău întins” (Idem, p.162) și se realizează în condițiile visului și somniei – semne ale ieșirii din realitatea fenomenală: „De-astă viață mîndră de vrei să ai o știre, / Gîndește num-atuncea la visuri și la somn, / Ca mort e corpul rece în noapte, nesimțire, / Pe creațiuni bogate sufletul este domn; / În ocean de stele, prin sori, nemărginire, / El îmblă, risipește gîndirile prin somn; / Deși nu sînt aievea aceste lumi solare / El tot le vede, simte, le-aude și le are.” (Ibidem)

Pe fondul acestei proiectări – imagine complexă a procesului poetic – se desfășoară poematizarea semnului *cîntec* prin ipostaza orfică a feciorului de împărat fără stea întrupat în Călugăr. Asceza, pe de o parte, ipostază a sacrificiului, pe de alta, cale pentru ieșirea din lumea profană a contingentului (se adaugă în acest sens și simbolistica peșterii), se impune ca o primă condiție a funcției întemeietoare a *cîntecului-poezie*. Aceeași este ipostaza poetului în *Andrei Mureșanu*, cu care, de altfel, *Povestea magului călător în stele (Feciorul de împărat fără stea)* intră în raport de intratextualitate.

Întemeierea unei *alte lumi* – lume guvernată de armonia *cîntecului* și de mit - implică asceză. În ipostaza de călugăr, prima formă de manifestare, după asumarea condiției ascetice, este cea a stării de dizarmonie a ființei dominate de durerea pierderii iubirii: „Astfel se chinuiește în rugăciuni, asceze / În cîte-o biată arfă din arcul sfărîmat. // O arfă de aramă cu coarde ruginite, / El zbîrnîie pe dînsa *un cîntec* dezolat. / Strune-amorțite tremur de mîna lui trezite... / El cheamă cu *cîntarea-i o umbră ce-a visat*” (*Povestea magului călător în stele*; O. IV, p.170); termenii *sfărîmat*, *ruginite*, *zbîrnîie*, *amorțite* sînt toți semne poetice semnificînd absența armoniei. În așteptarea/căutarea Euridicei, accentul semantic este pus pe *ochi-privire*: „Și *cîntecu-i* în noapte zbură mult dureros... / Părea ca-șteaptă-n aer pe umbra lui iubită / S-o vadă, astfel ochiu-i țintea întunecos.” (Idem, p.171). *Cîntecul* orfic este acum *cîntec* întemeietor (întemeiere în căutarea Euridicei): „Eu de pe stîlpul negru iau arfa de aramă, / Arfa a cărui sunet e turbur, tremurat, / Arfa care din pietre durerile le cheamă, / Din stîncile stîrpite, din valu-nfuriat... // Și *cînt*...” (Idem, p.172). Se instituie un dialog între *cîntecul* poetului și *cîntecul* Firii: „...o muzică de vis / Din aer

și din mare **cîntului** meu răspunde, / **Cîntec** născut din ceruri și-al mării crunt abis.” (Ibidem), din care ia naștere, prin participarea și a principiului luminii, *creația poetică* – o formă diafană, reprezentată în imaginarul eminescian prin **înger palid** („Ce e poezia? **Înger palid** cu priviri curate...”; *Epigonii*; O. I, p.36), semn al condiției metafizice, al apartenenței la transcendent: „La mijlocul de aer, în sfera de lumină, / Din frunte-mi se retrage raza cea de cristal, / Ea prinde chip și formă, o formă diafanină, / **Înger cu aripi albe, ca marmura de pal.**” (*Povestea magului călător în stele*; O. IV, p.172), cu izvorul în **cîntarea** poetului – într-o temporalitate sacră, în care semnele din cartea lumii se lasă descifrate și-și revelă semnificația: „Cine-ar fi oare umbra aceea argintie / Ce vine la **cîntarea**-mi cînd cu o rugă-o-nvoc, / Cînd provocați de arfă-mi răspund valuri o mie, / **În nopți cînd pricep scrisul al stelelor de foc?**” (Ibidem)

„Umbra argintie”, „**îngerul cu-aripi albe**”, cu originea în **cîntarea** călugărului-poet orfic reprezintă trecerea sufletului (eului) creatorului în eul creației: „**Cîntînd** pe a mea arfă sălbatecă, vibrîndă, / Am pus în ea o parte a sufletului meu / [...] Cînd noaptea însă-i caldă, molatecă și brună, / Atunci o chem din mare, atunci o chem din lună / Pe-acea parte iubită a sufletului meu” (Idem, p.173). Creația poetului este spațiul de întâlnire a ființei poetului cu Ființa lumii, în amîndouă sensurile: „De **cîntec** este sufletul meu plin” (Odin și poetul; O. IV, p.106), „Tot ce-am gîndit mai tînăr, tot ce-**am cîntat** mai dulce, / Tot ce a fost în **cîntu**-mi mai pur și mai copil / S-ampreunat în marea aerului steril / Cu razele a lunei ce-n nori stă să se culce / Și a **format un înger frumos și juvenil.**” (*Povestea magului călător în stele*, O.IV, p.173)

Cînd actul creației nu se mai lasă stăpînit de ființa poetului, armonia originară a lumii nu se mai lasă descifrată și încifrată în cîntarea lui poetică. „**Cîntecul liniștei eterne**” dintr-o variantă la *Scrisoarea IV* devine în varianta publicată „*Setea liniștei eterne...*”, iar **cîntarea** poetului rămîne neîncheiată: „...E același **cîntec** vechi, / *Setea liniștei eterne care-mi sună în urechi; / Dar organele-s sfărmate și-n strigări iregulare / Vechiul cîntec mai străbate, cum în nopți izvorul sare. / [...] / Și în gîndu-mi trece vîntul, capul arde pustiit, / Aspru, rece sună **cîntul cel etern neisprăvit...**” (O. I, pp.157-158)*

Cîntecul – creație a fantaziei în opoziție cu reflecția/cugetarea critică

Pe fondul „dialogului” care se instituie între *cîntarea* poetului și limbajul Firii se dezvoltă tensiunea internă între cugetarea critică (reflecția) și fantazie; magul din *Povestea magului călător în stele*, ipostază a cugetării critice, situează creația sub semnul unei i-realități cu originea în starea de visare, preluată de limbajul firii: „*E visul tinereții, e sete de amor. / Îngerul tău e-o rază și trupul ei un nor... / La cîntecul tău eco răspunde plîngător / Și tu-mpopulezi marea cu suflele de raze / Și stelele de cîntec le împli visător.*” (O. IV, p.173). În perspectiva critică în care magul vrea să înscrie ceea ce el consideră iluzie, se află natura însăși a procesului de creație: „*Ia una cîte una icoanele pălite, / Ia una cîte una, o und –, o stea de foc / Și toate sînt nimica... Cînd toate la un loc / Pot în tine visarea și cîntul să-l escit, / Mîntea să-ți strice poate al razelor blînd joc.*” (Ibidem). „Rezultat al fantaziei” întemeietoare, interpretată ca nebunie de mag, și asumată și cu această înțelegere de călugărul poet orfic: “*Și totușu nebulia / Cum e cu chipul dulce, cu care m-a coprins / Îmi place...*” (Idem, p.174), creația poetică nu se lasă judecată de cugetarea rece, așezată sub semnul lumii realului; esența creației nu se lasă captată și lumea creată dispăre; opoziția între cugetarea critică și dimensiunea imaginantă a ființei este radicală în acest poem: „*Tu cugeți. Cugetarea cu raze reci pătrunde, / Lovește chipul dulce, creat de fantazie / Și acest chip devine palid ca o stafie / Și-ndată ce-l privești tu el stă să se confunde / Cu locul de-unde vine, cu norii ori cu unde. / Dar eu... eu nu sînt astfel... Mie-mi place visarea.*” (Idem, p.174)

Cîntecul – absolutizare a dimensiunii spirituale

Ființa poetică este înscrisă în perspectiva antitezei, de sorginte platoniciană, specifică orfismului: *spirit – corp*; sufletul este prizonier al corpului. „*Cînd moartea va cuprinde viața ta luminează, / Cînd corpul tău cădea-va de vreme risipit, / Vei coborî tu singur în viața-ți sufletească / Și vei dura în spațiu-i stelos nemărginit;*” (Id.Idem, p.162)

După „plecarea” ipostazei corporale, materiale a creatorului, *cîntecul* absolutizează dimensiunea spirituală a ființei umane ca ființă poetică; *creația* se constituie în spațiu al armoniei absolute, asigurînd mîntuirea ființei umane prin frumusețe, expresie a eliberării dimensiunii spirituale de prizonieratul dimensiunii materiale: „*Cînd omul risipitu-i, un lut fără suflare, / Sufletul în afară rămîne surd și orb: / Un cîntec fără arpă, o rază fără soare, / Un murmur fără ape, e suflet fără corp, / Dar înăuntru-i este o lume-ntinsă, mare, / Aievea-i pentru dînsul.*” (Ibidem).

Într-un alt context, *cîntec* este semnul armoniei absolute a civilizației Greciei antice, congeneră armoniei divine: „*Cîntec ești tu Grecie, orce viață încolțită / Pe cîmpia ta feeric este îndumnezeită*” (*Memento mori*, var.; O. V, 96).

Cîntecul – creația ca sacrificiu

Pentru poetul-călugăr, moartea ar însemna tocmai eliberarea sufletului, componenta imaginantă a ființei poetice, care va reintra în integritatea ființei Lumii, în dimensiunea ei spirituală: „*O, de-aș muri odată... Cu corpul meu de plumb / Să simt cum morții aspre molatec eu sucumb, / Iar sufletul... o parte ce-n mine-a mai rămas / Să zboare unde-l așteaptă amorul în estaz, / Să zboare unde partea-i cea jună, dulce, pală / Plutește printre stele... iar stelele-i esală / Un corp de raze blonde... [...] / Dar nu se poate încă... Căci corpul meu de lut / Un sclav greoi și rece – e sclav – dar e astut. / Mă ține-n pieptul bolnav... și-n brațul încă tare / Cînd sufletul meu liber vrea să s-arunce-n mare / Să scape d-el odata...*” (*Povestea magului călător în stele*; O.IV, pp.174-175)

Asumarea absolută a actului creației ca sacrificiu este condiția mîntuirii ființei: „*De-al meu propriu cînt mistuit mă mîntu*” (*Odă în metru antic*, var.; O. III, p.125).

Cîntecul – creația în funcție de salvare a ființei de efemer

Încercîndu-se de *cîntecul* lumii, poezia dezvoltă o funcție cathartică: „*Cel ce cîntă se desmiardă și pe el și pe ceilalți.*” (*Strigături*; O. IV, p.524)

Prin însăși esența ei – creativitatea: „*E mare puterea în care mă-ncrez / Căci tu omori iar eu creez,*” (*Vremea și iubirea*; O. IV, p.542), în complementaritate cu iubirea: „*Dacă șoptesc un mic cuvînt / Atrag și ceruri și pămînt: / Căci să cutremur lumea pot, / Dacă sărut, trăiește tot.*” (*Ibidem*), *cîntarea* poetului se smulge de sub acțiunea distructivă a curgerii timpului: „*Cîntările mîndre din pieptul meu, / O, vreme săracă, / Vor răsuna cu drag și dor / Și n-or să mai treacă.*” *Ib. Ibidem*). Cu acest atribut, al eternității, prin transcenderea limitelor condiției umane, *poezia-cîntec* sustrage efemerității frumusețea iubitei: „*Frumosul chip în voluptos repaos / Pătruns-au trist și dulce în cîntare-mi*” (*Tu mă privești cu marii ochi*; O. IV, pp.283) sau adîncimea trăirii grave, dureroase a iubirii: „*Ci-n lungul negrei vecinicii / Cîntarea-mi se va naște / Ce numai tu n-ai vrut să știi / O lume va cunoaște*” (*Cînd amintirile*, var.; O. III, p.58), „*Întregul sufletului chin / Va răsări prin cîntu-mi / În mintea vremilor ce vin / Ca iarba pe mormîntu-mi.*” (*Ibidem*).

În temporalitatea prezentului, când „orizontul de așteptare” cere *vro istorie pe apă*, iar „*Acea tainică simțire, care doarme-n a ta harfă, / În cuplete de teatru s-o desfaci ca pe o marfă*” (*Scrisoarea II*; O. I, p.137), poetul, „spirit rănit de-ndoială”, își manifestă neîncrederea în capacitatea cititorului de a înțelege raportul profund (intim) dintre *poezie-cînt* și *gînd-idee* și de a accede la sensul poetic: „*Ne-nțeles rămîne gîndul / Ce-ți străbate cînturile, / Zboară vecinic îngînîndu-l, / Valurile, vînturile.*” (*Dintre sute de catarge*; O. IV, 396). Raportul dintre ființa poetului și Eul profund al creației sale este perceput de Eul cosmic: „*Taină neagră este jalea / Ce-mi străbate cînturile / De mă-ngîna-n toate celea / Valurile vînturile*”, „*O durere-atît de-adîncă / Îmi străbate cînturile / Că și azi le-ngîna încă / Valurile vînturile.*” (*Dintre sute de catarge*, var.; O. V, p.419). Prin semantica sa, verbul *a îngîna*, constant, în poetica poemului, predicat al subiectului *valurile, vînturile*, semne metonimice pentru componente primordiale ale Lumii: *Apa* și *Aerul*, atribuie *cînturilor* poetului statut ontologic. Creația poetică este congeneră creației lumii, care și-o asumă: „*La cîntul meu s-asculte un val pe altul cheamă. / Din stîncile stîrpite, din valu-nfuriat / Durerea ce-i în ele. / Cînd cînt pe ape plane, / Se limpezesc frumoase a stelelor icoane / [...] / Și țermii-mi par suspină în noaptea viorie – / De aerul și marea cîntului meu răspunde*” (*Povestea magului călător în stele*, var.; O. V, p.154), „*De visurile mele, de cîntece ce cînt / Pădurile-a lor frunză și-o scutur la pămînt, "De aspra viscolire selbatecului cînt / Pădurile-a lor frunze le scutur la pămînt.*” (*Apari să dai lumină*, var.; O. V, p.495).

Cîntecul – expresie a identității naționale

Sintagma consacrată *cîntec bătrînesc*, expresie a creației poetice populare, este încărcată de sensuri profunde, în poemul *Poveste*, prin vocea unui Ștefan cel Mare, înscrisă într-o perspectivă mito-poetică – ca spațiu sacru în care mai trăiesc valori care au dispărut sau sînt puse sub semnul derizoriului în lumea prezentului: „*Înmormîntat de secolî în neagra vecinicie / Și stîns în mîntea lunei cea rece și pustie, / Înfășurat de slava-mi simțeam că nu trăiesc / Decît numai în basmu și-n cîntec bătrînesc,*” (O. IV, 467), „*Trăiam în lăutarul cel orb și plin de zile - / Care scoțînd căciula o-ntinde două mile / Și-apoi sezînd pe-o piatră ce stă-n mijloc de cale / Și scîrțîind din scripcă dulci sunete de jale / Spune la cei ce nu vād în cîntec bătrînesc / Icoanele ce-n suflatu-i, ca-n paraclis trăiesc;*” (Idem, p.468)

Voi încheia revenind la poemul *Cîntarea României*, creație care, în stil biblic, rememorînd epoci de vitejie: "*Pentru ce stai înmărmurită, o, țară română?...nu-ți mai aduci aminte de zilele cele vechi?...trăsnetul se zdrobea în mâinele celor nebiruiți...turbanul se rostogolea în țărîină...străinul fugea ca de moarte cînd vedea amenințatorul tău steag, un semn de dreptate, putere și slobozenie...Turcul, cuprins de spaimă, alerga să se ascundă între cadîne în harem...și tatatrul în fuga calului lua îndărăpt drumul pustiei!" (p.60), avea menirea să trezească în ființa românilor, în preajma Revoluției de la 1848, conștiința și demnitatea identității naționale. Imperativul "*Deșteaptă-te, române!*" este același la Alecu Russo: "*Deșteaptă-te, pămînt român! biruiește-ți durerea...E vremea să ieși din amorțire, seminție a domnitorilor lumii!*" (p.81, p.91) și la Andrei Mureșanu: "*Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte / În care te-adînciră barbarii de tirani*" (*Un răsunet*), arhetip, prin poemul eminescian omonim, al poetului-profet în perspectiva mîntuirii ființei naționale prin *cîntarea-creație* (varianta din 1869), invocat cu această identitate în *Epigonii*: "*Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet*", al poetului orfic, în perspectiva mîntuirii ființei umane prin *cîntarea-creație* (varianta din 1876).*

Referințe

1. Mihai Eminescu, *Oper.* Ed. critică întemeiată de Perpessicius și continuată de P. Creția și D. Vatamaniuc. București, 1939 -
 Vol. I. București: Fundația pentru Lit. și Artă "Regele Carol II", 1939.
 Vol. III. București : Fundația Regele Mihai, 1944.
 Vol. IV. București : Ed. Acad. Rep. Populare Române, 1952. 561 p.
 Vol. V. București : Ed. Acad. Rep. Populare Române, 1958. 712 p.
 Vol. VII. București : Ed. Acad. Rep. Socialiste România, 1977. 467 p.
2. Eminescu, Mihai. *Fragmentarium.* Ed. după manuscrise, cu variante, note, addenda ș indici de Magdalena D. Vatamaniuc București : Ed. Șt. și Encicl., 1981. 813 p.
3. Negoîtescu, I. *Poezia lui Eminescu.* București : Ed. pentru Lit., 1968. 223 p.
4. Russo, Alecu. *Cîntarea României.* București : Ed. pentru Lit., 1969. 65 p.

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dnei prof. Eliza BOTEZATU
2005

*Îmi spăl fruntea de vis și de noapte / Și sînt gata din nou să
răsar*

Doamna Eliza Botezatu, profesor universitar, doctor al Universității de Stat din Moldova, s-a născut la 7 noiembrie 1938 în satul Briceni, raionul Otaci.

După absolvirea școlii medii din satul Sudarca în anul 1955, activează în calitate de instructoare superioară de pionieri și învățătoare la clasele primare din satul Mereșeuca, Otaci.

Între anii 1956 – 1961 își face studiile la Universitatea de Stat din Moldova, la Facultatea de Istorie și Filologie, Secția de Limba și Literatura Română.

În 1961 își începe activitatea profesională ca lector la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți (pe atunci institut pedagogic), la Catedra de Limbă și Literatură Română (moldovenească, pe atunci). Titulară a cursurilor Literatura română clasică și Literatura română contemporană, Doamna Eliza Botezatu devine în 1967 lector superior. E printre puținele cadre didactice care obțin acest titlu înainte de a-și da doctoratul.

În anii 1968 – 1971 își trece doctoratul la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei cu o teză despre poezia meditativă moldovenească. Din 1972 este doctor în științe filologice.

În același an, 1972, devine membru al Uniunii Scriitorilor, desfășurând o amplă activitate, fiind un scriitor cu prezență distinctă în agoră.

În 1974, în urma unui concurs național, este aleasă în funcție de docent (conferențiar universitar) și șef al Catedrei de Limbă și Literatură Română, funcție pe care o deține pînă în decembrie 1975. Timp de doi ani se află în concediu de creație, pentru a-și definitiva lucrarea de doctor habilitat. Revine în funcție de conferențiar universitar pentru doi ani, după care în 1979 se eliberează din serviciu de la Universitatea „Alec Russo”, în legătură cu transferul la Academia de Științe a Moldovei la Institutul de Limbă și Literatură, în calitate de cercetător științific superior la sectorul Literatură Română Contemporană. A revenit pentru o scurtă perioadă în anul 1983 la catedra bălțeană, ținînd, prin cumul, cursurile *Teoria literaturii*, *Estetica*, cursul special *Mihai Eminescu*.

A urmat apoi funcția de Secretar al Uniunii Scriitorilor din Moldova, Șef al Catedrei de Literatură Română și Comparată a Universității „Ion Creangă” din Chișinău, profesor universitar în această catedră.

Parcurgerea acestui periplu sumar și oarecum cazon nu spune aproape nimic despre cine este și cum este criticul, poetul, profesorul Eliza Botezatu. Pentru a reînvia în această sală cîteva crîmpeie de odinioară, nu voi recurge la evocări și retrospecții, lesne de înțeles de ce. Astfel, neavînd această posibilitate, am apelat la cele două dosare din arhiva Serviciului Personal al Universității, unde istoria se conservă în cioburi de evenimente, în forme de cereri, ordine, caracterizări, mulțumiri... Iată un fragment de **biografie-povestire**. Aș remarca înainte de toate forma acestui „act”, absolut inedită

pentru rigorile stilului șters administrativ: „...Acuma își scrie teza de doctor [habilitat – precizare M.Ș.]. Și poezii. Pe care arareori le citește prietenilor, și, poate, fiicei. De mult nu le mai publică. Iar din manuscrisele ei s-ar aduna poezii nu doar pentru un singur volum. Elegante, îndemnând spre meditație, puțin triste, învăluite neapărat într-o undă de umor...

Sînt poezii despre sufletul femeii și al vremii, despre puterea spiritului uman și despre neconținută căutare, despre fericirea de a te dăruia celorlalți... Unul din cei doi semnatari ai acestei biografii-povestire era domnul profesor, doctor habilitat Nicolae Filip, pe atunci prorector pentru știință.

Profesorul Eliza Botezatu este cu om cu mare caracter, cu voință puternică, cu exemplară forță de persuasiune a discursului. Dincolo de cărțile pe care le cunoaștem, dincolo de modelul comportamental de care știm și se știe, aș invoca iarăși un document de arhivă, o splendidă „Explicație” dată 5 iulie 1972 (explicație care se mai poartă și astăzi), semnată de lectorul superior Eliza Botezatu la demersul șefului de atunci al catedrei Ion Evtușenco. Acea Explicație este o mostră de argumentare, de demonstrație, dar și un exemplu de fermitate, - și nu e o simplă motivare a decalajului în minus (vorba vine!, fiindcă era de fapt în plus) dintre norma didactică planificată și norma didactică îndeplinită. Se vede bine mîna unui scriitor format, care scrie cu spiritul dreptății în inimă, dar și în vârful peniței.

Al treilea moment din acel dosar ține de cele trei cereri pe care le-a semnat Doamna Eliza Botezatu la intervalul de aproximativ o lună. A urmări rezoluțiile scrise de domnul rector Boris Coroliuc e un prilej demn de suscitarea imaginarului narativ: la prima, în 25 iunie 1979 – scria sec: „Se respinge”. La a doua, în 5 septembrie 1979, apar necesarele precizări: „Nu există nici o motivare obiectivă pentru acceptarea cererii. Catedra nu dispune de un alt cadru didactic pe potrivă, care ar putea să acopere absența ei.” Abia pe cererea din 19 septembrie citim un scurt, dar așternut cu iuțea: „Se acceptă eliberarea din funcția ocupată”. Nu știu nimic despre războaiele ce se purtau atunci la Facultatea de Filologie. Pot judeca doar despre fermitatea cu care se insistă. De asemenea, rețin observația rectorului Boris Coroliuc că un om care ar fi put să substituie, să umple absența profesorului Eliza Botezatu la catedră nu era și nu a fost multă vreme. Cred că și astăzi locul Doamnei profesor universitar Elizei Botezatu nu este suplinit de nimeni.

Scriitorul Eliza Botezatu a debutat, înclin să cred și nu aș vrea să greșesc, ca poet. Iar dacă greșesc, poezia care este însăși ființa dînzeia, îmi anulează greșeala. În 1978 poetul Grigore Vieru includea în antologia lirică *De dragoste* și un poem, demn de toate antologiile, semnat de Eliza Botezatu, pe care îmi iau îngăduința să-l citez:

*Totdeauna apun către seară
Cu luminile-nchise adînc,
Și pe gene amurgul pogoară
Și-n apunere ierbile plîng,
Și pe cerul meu roșu de patimi
Dorm cu fața pe-o palmă de nor,
Iar pe frunte se zbat nebunatic
Zbînțuite aripi de cocor.
Dar cînd plîng începuturi de ape
Și-nflorirea precede-n lăstari,
Îmi spăl fruntea de vis și de noapte
Și sînt gata din nou să răsar.*

Nu am mai citit nici un alt poem de Eliza Botezatu, dar poetul a continuat să trăiască în cărțile de critică. În felul de a comenta prin poeme critice poezia congenerilor săi, cum ar fi poemul *Pădure, verde, pădure...* de Grigore Vieru sau poemul *Elizabet* de Liviu Damian sau atîtea alte poeme, metoda de analiză, instrumentele critice, stilul inconfundabil se remarcă printr-o simbioză organică a identității și a dublului totodată. Poet, deci critic; critic, deci poet, pentru a-l parafraza poetul Horațiu. Scriitorul Eliza Botezatu a semnat peste 500 de articole și numeroase studii monografice, dintre care am remarca *Poezia meditativă moldovenească*, *Cheile artei* (studiul monografic despre George Meniuc), *Lumina darnică a poezie* (studiul monografic despre Pavel Boțu). Dacă ar fi doar acestea, ar fi prea de-ajuns pentru o viață dăruită cărții și scrisului. Dar au urmat cărțile pentru școală: *Literatura moldovenească pentru copii* (manual pentru școala superioară), *Compunerea* (manual de compoziție pentru învățămîntul preuniversitar, dar și universitar) și altele. Contribuția Elizei Botezatu la afirmarea criticii literare din spațiul basarabean este evidentă. Limbajul elevat, edificat pe principiile criticii estetice, dar și impresioniste, poetizînd literatura, asemenea lui G. Călinescu care nara istoria literaturii române într-un ciclu romanesc, a impus în literatura Basarabiei din anii 60-80 ai secolului trecut un model de limbă românească, or, știu încă de prin 1985 (atunci cînd am putut observa eu) că modelele pe care s-a

format scriitorul Eliza Botezatu au fost modelele marilor scriitori români, chiar dacă erau puși la index în bibliotecile publice.

Nu am fost studenta Doamnei Eliza Botezatu, dar i-am privit tot timpul cu nedisimulată invidie pe acei care i-au audiat cursurile. Ei aproape că nu pot povesti despre acele cursuri. Aprecierea și-o exprimă prin interjecții sau prin gesturi. Ar necesita prea mult timp pentru a psihanaliza felul lor de a vorbi despre profesorul iubit, de a se încînta, de a se mîndri.

Doamna Eliza Botezatu a format generații de profesori de limbă și literatură română. Cred că aproape în fiecare școală din Republica Moldova a ajuns și continuă să ajungă „un avatar” al acelei mirifice pulbere care înseamnă dragoste de cuvînt, de literatură, dragoste emanată cu totală dăruire de profesorul Eliza Botezatu.

Facultatea în care și-a început activitatea profesională împlinește 60 de ani. Din acești 60 de ani la o treime aproape a pus umărul și spiritul Doamna Eliza Botezatu. Așa precum vîrsta unei instituții este o vîrstă colectivă, aportul doamnei profesor Eliza Botezatu la existența acestei școli este substanțială și de netăgăduit, fapt pentru care îi sîntem recunoscători și ne exprimăm toată gratitudinea.

Dr. Maria ȘLEAHTIȚCHI

Discursul de învestitură al prof.

Eliza BOTEZATU

**Stimate domnule rector,
stimați membri ai senatului,
dragi colegi!**

Dacă aş vrea să glumesc, aş zice ca Chirița: „În sfârșit, boieridumneavoastre, m-am isprăvnicit...”. Ocazia însă nu predispune la glume, de aceea îmi exprim cu toată seriozitatea mulțumirea și recunoștința pentru onoarea neașteptată pe care mi-ați făcut-o. Vă mulțumesc și mă închin. Vă mărturisesc că, alături de această recunoștință, trăiesc un imens sentiment de bucurie și satisfacție de a mă afla acasă, alături de Dvs. Și vă mărturisesc că acest sentiment de acasă, la Bălți l-am păstrat în inimă toate aceste decenii.

Nu vreau să fiu patetică.

Nu pot să nu fiu nostalgică. De aceea voi încerca, în puținele cuvinte pe care le voi însăila, să trec în revistă câteva din momentele carierei mele la Bălți, concentrându-mă asupra unui aspect concret – profesionalismul. Și dacă în reflecțiile mele voi invoca și unele exemple din propria mea experiență, o fac nu din lipsă de modestie, ci pentru a ilustra, cum înțeleg eu, în această „ultimă lună de toamnă”, circumstanțele care contribuie la formarea profesionalismului.

Am poposit la Bălți după absolvirea facultății de litere în depărtatul august al anului 1961. Era rector Vasile Ciobanu, matematician. Mi s-a oferit o odăiță în căminul de pe strada Gorki. Era o odăiță mică, dar după odăile studențești, în care se înghesuiau 4-5 persoane, aceasta mi se părea excelentă: e a mea. După un an-doi, când facultatea s-a transferat la marginea orașului, am primit o altă odaie, mai spațioasă, în căminul studențesc. Am cumpărat primele piese de mobilier – un dulap, un birou, rafturi pentru cărți și mi se părea că sînt bogată și fericită. Peste încă un an am primit un apartament din 2 odăi la așa-zisul cartier 8. Acolo mi-am crescut copilul, acolo mi-am început primele cursuri, acolo m-am bucurat și de primele odrasle ale studenților mei – dl Gheorghe Popa își amintește, probabil, cum mi-a demonstrat prima floare a familiei sale – Doinița și ce mult m-am înveselit, constatînd că e copia în miniatură a tatălui.

Ei bine, privind acum îndărăt, pot zice că fără aceste prime condiții elementare de viață, fără sentimentul cuibului, nu se poate forma profesionalismul – omul trebuie să aibă unde să-și gândească și unde să-și perfecționeze proiectele... Nu mă deranja că era departe, că trebuia să mă trezesc cu noaptea-n cap, ba dimpotrivă, de atunci am păstrat senzația de puritate matinală – ies din casă, tînăra, curată, troleibuzul e (încă) curat, străzile (încă) curate – plec în lume cu sentimentul așteptării a ceva bun.

Mi-am început activitatea cam odată cu Larisa Bortă, Victor Schiba, Simion Băncilă, Dina Stici, Larisa Ababii (Lupu), Ana Bondarencu, Zinaida Cujbă, Mircea Ioniță, Nicolae Iavorschi, Ilarion Matcovschi, Elena Pînzaru (Belinschi), Ion Manole, Anatol Bolboceanu ș.a. – erau deștepți, erau ambițioși, porniți să răstoarne dealurile. Eram cu toții niște „incomozii”, dar totodată eram disciplinați, cu simțul datoriei. Îmi amintesc cum frecventam corul profesorilor. Nu-mi amintesc să fi ieșit în scenă, dar frecventarea repetițiilor ne-a solidarizat.

Celor ce nu mai sunt (și vai! au plecat mulți în lumea celor drepți...) le păstrăm cu drag amintirea; celor care sînt – le transmit dragostea și îmbrățișarea mea: mi-a fost bine lîngă voi și nu v-am uitat!

Șefii... - e una din problemele acute ale zilei. După mine, un șef (de catedră, bunăoară) este (trebuie să fie) un organizator al activității grupului ce-i este încredințat. Alții consideră că sunt stăpîni pe viața și destinul tău și nu dea domnul să gîndești sau să ai o altă părere decît ei...

Am avut noroc de șefi (la Bălți). Nu numai în sensul că m-au tolerat, ci pentru că m-au îndrumat și m-au învățat, m-au ridicat copăcel.

Ion Evtușenco – primul șef de catedră și primul dascăl în ale profesiei: era lingvistul împătimit de teatru și literatură cu o mare experiență de lucru. Îi ziceam, noi, cei tineri, **padre**. Ne-a fost, tuturor, un dascăl autentic: ne-a învățat nu dăscălindu-ne, ci prin propriul mod de a fi și de a lucra.

Apoi Ion P. Ciornîi, sever, dar înțelept și corect, cu simțul dreptății.

Decani mi-au fost domnii Tănase, Boris Coroliuc, Mihai G. Cucer (la altă facultate); prorectori - Nicolae Filip, Lidia Loghinovschi. Niște conducători neînțelepțiucid elanul, nu te

stimulează, așteaptă doar supușenie și ascultare. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu supusă... Și – n-am fost!

Modelele. Și în copilărie, și în tinerețe omul are nevoie de modele. În copilărie i-am avut de modele pe **Mama** și **Tata**, exemplul de înțelepciune, hărnicie și devotament. În școală mi-au fost modele 3 dascăli: Olga Taminschi, o poloneză care mi-a predat literatura rusă (pentru întregul sat ea era Doamna, fiind concomitent și consultantul satului (în toate problemele de viață), și dascăl, și judecător (neoficial). Nina Melniciuc, profesoara de literatură rusă, primul meu exemplu de eleganță și de ținută frumoasă (noi, fetele din clasele a IX / a X o imitam în toate), model de profesor în care informația bogată se îmbină cu artistismul și emotivitatea (îmi amintesc și acum, după zeci de ani, tot ce spunea ea despre Lev Tolstoi...). Și Maxim Topală, profesor de matematică, în care vedeam (și atunci, și mai târziu) profesorul ideal în sensul că el singurul în școală putea să înlocuiască orice alt profesor (dacă lipsea). Și – interesant lucru – lecțiile lui erau mai interesante decât ale celui pe care îl înlocuia: putea să facă cu noi orele de franceză, de geografie, de astronomie, de muzică, rămânând concomitent cel mai bun matematician din raion. De la el am învățat (adevărat, cu înțelegerea de mai târziu) că un profesor nu trebuie să se limiteze doar la disciplina pe care o predă (azi îi zicem interdisciplinaritate).

Profesionalismul este priceperea, talentul, capacitatea de a-ți exercita profesia (meseria) în modul cel mai reușit cu putință. El depinde de talent, de pregătire și de intelect, de alte capacități intelectuale ale individului.

Talentul ți-i dat sau nu ți-i dat. Profesionalismul nu e un dat; el se dezvoltă (în cazul că există vocația autentică pentru un anumit tip de îndeletnicire).

Paradoxul carierei mele este aceea că n-am visat niciodată să devin critic sau profesor universitar. Ceea ce am știut totdeauna e că îmi place să mă ocup de literatură – în orice formă. Soarta m-a adus în aula universitară. De aici încolo toate au depins de mine. Cu dascăli, între dascăli, cu modele, cu eforturi și studii, am ajuns să mă consider, eu însămi, un profesionist. Îmi amintesc și azi primul text prezentat pentru discuție la catedră. A fost acceptat și apreciat pozitiv. Dar a răsunit și replica: „Da, dar însăși tema e frumoasă...” Atunci m-am ambiționat să fac o lecție cu o temă „nefrumoasă”: „Valea Albă” de G. Asachi. Și – am reușit. Prin hopuri, prin eforturi și erori, prin alte eforturi de autodepășire am început să cresc. Și am

scos de aici, de la Universitatea din Bălți, cîteva concluzii și învățăminte – au și ele legătură cu noțiunea de profesionalism. Am înțeles că pentru a deveni, pentru a vrea să devii profesionist, trebuie să-ți fie dragă meseria pe care o profesezi). Îmi place să comunic cu oamenii prin literatură. Îmi place să-mi potrivesc vocea cu tipul (cu caracterul) operei. A doua concluzie pe care am făcut-o încă la Bălți este aceea, că profesorul se duce în auditoriu cu propriile sale idei, - cu gânduri de împrumut nu vei fi convingător. „Literatura pentru copii”, manualul pentru școala superioară, este urmarea sau reflectarea unui curs, pe care l-am susținut la facultatea de pedagogie și psihologie. „Compunerea” e continuarea unui curs special. Analiza multor texte poetice va intra în cărțile „Poezia meditativă” și „Poemul moldovenesc contemporan”. Cursul de lectură expresivă mi-a ajutat pentru toate cursurile ulterioare, obligîndu-mă să învăț bazele oratoriei.

În sfîrșit, a reieșit, din cele spuse, că temeliile profesionalismului meu (cît există) s-au cristalizat acasă, la Briceni, și aici, la Bălți, fapt pentru care Vă sunt adînc recunoscătoare. Și pentru că n-ar fi corect să nu invoc, la o ocazie ca aceasta, măcar cîteva versuri, le invoc pe cele ale lui V. Teleucă:

Iar cînd dorul mă doboară
După grai și după plai,
Fie iarna, fie vara,
Vin la ei – măcar pe-o sară,
Mă refac și iarăși hai...

Să sperăm că o să mă refac și eu după această întîlnire „acasă, la Bălți”.

Vă mulțămesc încă o dată pentru onoare și Vă asigur că totdeauna Vă simt aproape.

Mă închin cu toată dragostea și vă promit că și în viitor, în tot ce voi încerca să realizez, nu voi uita că vin de la Bălți și că reprezint Universitatea din Bălți.

În continuare vă propun să călătorim împreună **PRIN UNIVERSUL „AMINTIRILOR...”**

Marii creatori se definesc, de obicei, printr-o singură operă de maximă semnificație. Ion Creangă e plăsmuitorul „Amintirilor din copilărie”, operă tutelară, adînc semnificativă pentru destinul lui literar. Prin ea a intrat scriitorul în veac ca un înțelept evocator și comentator retrospectiv al copilăriei, ea a devenit, într-un anumit sens, autobiografia și testamentul spiritual al scriitorului. Cîștigîndu-i

prețuirea pasionată a cititorilor, „Amintirile...” își păstrează nealterată frumusețea și actualitatea: regăsim în ele poezia unei vieți și a unei vârste, regăsim tipologii umane pline de interes, probleme și conflicte care continuă să ne rețină atenția. Mai regăsim o jovialitate moldovenească, un optimism țărănesc, moldovenesc și el, un fel al nostru de a fi; de a plînge și de a rîde, de a povesti și de a rezista în timp.

S-au scris atîtea despre „Amintiri din copilărie”, încît se pare că n-au mai rămas lucruri nespuse și necomentate. Noi, pentru a nu cădea în festivismul gratuit, vom insista asupra a două aspecte concrete: *lirismul* „Amintirilor...” și *Nic-a lui Ștefan a Petrei*, ambele - principal importante pentru înțelegerea scrisului crengian.

1. Creangă și conștiința lirică

În opinia celor mai mulți cercetători Creangă este, în primul rînd, drept un povestitor de o sfătoșenie cuceritoare, cu o voce de neconfundat. Este, într-adevăr, un excelent povestitor: are un ton coerent și unitar, o frază specifică, improvizează scînteie-lor, are vervă, jonglează dezinvolt cuvintele (de obicei - de sursă populară), relatează cu haz, demonstrînd de cîte giumbușlucuri este în stare copilăria. Dar în forul lui intim *Ion Creangă este un mare liric*, aspect pe care istoria literaturii i-a comentat mai puțini. Fiind așa cum știm, un realist de cea mai pură speță, țesînd în narațiune fapte văzute, știute, trăite, cu un mare grad de tipicitate, ei a fost totodată o *conștiință lirică*, o sensibilitate care a fremătat la adierile de frumos, de poezie a vieții, de armonie. Vom consemna, deci, subtila interferență a planurilor epice cu digresiunile lirice, menționînd că harul de povestitor al marelui humuleștean, caracteristicile și constituentele formulei lui narrative nu vor fi înțelese în toată plenitudinea dacă nu vom sublinia *tensiunea lirică* a poeziei crengiene. Rămîne să vedem în ce forme concrete se realizează acest lirism.

„Amintirile...” sunt un mare poem al simplității și candorii, avînd prospețimea luncii de pe malurile Ozanei „frumos curgătoare și limpede ca cristalul”, solaritatea zilelor de vară, răcoarea amurgurilor curate. A vorbi despre lirismul lor înseamnă a vorbi despre poezia copilăriei, care nu putea să nu-i împrumute narațiunii căldură și vibrație. Revelatorul patos liric al scrierii e definit. În primul rînd, de *fondul* ei. Circumscrierea în spațiul de joc a! copilăriei aduce un echilibru specific al gamelor tonal-atective - elegia aducerii-aminte se conjugă cu tonul sărbătoresc stenic ai întîlnirii cu vârsta purității și a candorii. „Stau cîte odată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni

mai erau prin părțile noastre. pe cînd începusem și eu, drăguliță-doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei...", nu-i greu să sesizăm vibrația lirică și duioșia evocării în chiar primele rînduri ale povestirii. Literatură de investigație interioară, izvorâtă din auto-observație, din cea mai intimă subiectivitate, „Amințirile” ne prezintă imaginea „interioară” a sufletului uman.

Primele modelări de expresie a lirismului sunt *rememorarea* și *confesiunea*. În genere, prevalează în prezentarea copilăriei o atitudine tandru onirică: umorul și nostalgia merg împreună, sursele de voieșie, ca și cele de tristețe, aflându-se acolo, în spațiul marcat de lumină al copilăriei. Melancolia difuză a conștiinței, bucuria traiului rustic și acordul omului cu lumea, nostalgia purității, coloritul suav al deschiderilor de inimă - acestea intensifică unda lirică, prin care tablourile dobîndesc acea superioară credibilitate estetică, acea capacitate de a convinge și a emoționa, care le caracterizează, în proza lirică vorbim adesea despre transfigurarea realului prin *mit* sau *simbol*, sau prin alte elemente convenționale. Aici putem vorbi despre transfigurarea realului prin *rememorare*. Sensurile se concentrează nu numai în modulațiile imperceptibile ale introspecției, nu numai în reflecții, ci și în acel aer de nostalgie pe care îl emană aducerile-aminte, în muzica ușor melancolică. „Nu știu alții cum sunt, da eu, cînd mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stîlpul hornului unde lega mama o eșarfă cu motocei la capăt de crăpau mîțele jucîndu-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humilit, de care mă țineam cînd începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, cînd ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acuma inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!”.

Lirismul provine așadar nu numai din melancolica atingere de sufletul copilului și al copilăriei, ci și din reîntîlnirea imaginară cu satul și cu cele dragi. Vocea răscolitoare a povestitorului, în ceea ce are ea mai pregnant, se îmbogățește aici prin acest registru al suavității îndrăgostite. Prozatorul traduce stări elegiace, înfiorări elegiace la amintirea casei și a mamei, o experiență lăuntrică vibrantă (ca în proza lirică - o experiență a *eului*), astfel încît putem vorbi despre un *lirism al rememorării*, dar și despre lirismul omagierii, al cîntării celor dragi, al

laudei: „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mîhnire cetatea Neamțului de-aftă veacuri. Dragi îmi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu care în zilele geroase de iarnă mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara în zilele frumoase de sărbători, cîntînd și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știoalnelor, țarinele cu holdele, cîmpul cu florile și mîndrele dealuri, de după care-mi zîmbeau zorile și zburdalnica vîrstă a tinereții!”.

Farmecul secret al atmosferei rezidă în această simbioză de poezie și nostalgie, în legămîntul cu casa - puternic și vibrant: „Apoi lasă-ți, băiete, satul cu tot farmecul frumuseților lui și pasă de te du în loc străin și așa îndepărtat, dacă te lasă pîrdalnică de inimă! Și doar mă sileam eu, într-o părere, s-o fac a înțelege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... și să mor printre străini. (...) Dar zadarnică trudă! Mama avea alte gînduri”. Vibrația personală a amintirii se alimentează dintr-un vag regret tardiv, din asocieri, disocieri, analogii ale copilului, dintr-o nostalgie a ireversibilității. „Asemeni dragi îmi erau șezătorile, clăcile, horele și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire. De piatră de-ai fi fost și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie când auzai uneori, în puterea nopții, pe Mihai-scripcarul din Humulești, umblînd tot satul cîte c-o droaie de flăcăi după dînsul și cîntînd...”. Fie că mizează pe consemnarea directă sau figurativă, Creangă relatează cu rafinement în intonații, cu lumini și umbre, în fraze încercănate de un abur nostalgic. De altfel, venind vorba de intonație, vom sublinia că lirismul „Amintirilor” trebuie căutat și în componentele formei, în tonalitate, în elementele figurativ simbolice, în subtila interferență a planurilor epice cu digresiunile lirice ș. a. *Limbajul liric* crengian nu s-a bucurat în exegeze de aceeași prețuire și de același interes analitic ca alte aspecte ale operei lui. Or, la lectură nu se poate să nu consemnăm fluenta melodică a frazelor, dinamismul și tensiunea interioară vibrantă... Distinct conturată ca stil, povestirea se impune prin profunzimea și muzicalitatea cuprinse în cuvînt, în fraze, în episoade, iar zestrea de artă și de meșteșug a marelui povestitor mai cuprinde - pe lîngă umorul de sorginte populară, pitorescul folcloric și oralitatea frazei - și această capacitate a stilului de a urma ritmul și culoarea mișcărilor sufletești. Tudor Vianu menționa oralitatea „frumoasei cadențe, mai puțin observate, a perioadei crengiste, în care scriitorul ne oferă unul din exemplele cele mai interesante ale artei sale rafinate. Aceste perioade se pot descompune în unități ritmice mai lungi sau mai scurte, a căror alternanță alcătuiește un tablou plin de o armonie

opulentă și variată". Citind în continuare fragmente din „Amintiri”, aranjându-le în formă de vers, cercetătorul conchide că „aceste simple structuri sonore se pot, așadar, cu ușurință desface în grupuri de silabe relativ regulate atât prin numărul lor, cât și prin alternanța accentelor. Unele din unitățile ritmice analizate... sunt versuri fără cusur. Urechea le ascultă cu încântare, chiar când ochiul le citește”. Concluziile acestea sunt încă o probă în favoarea afirmațiilor despre lirismul crengian.

Sentimentul naturii nu i-a fost străin, dar scriitorul n-a apelat totuși la ceea ce se cheamă descriere de natură. Mai curând el a sublimat poetic fondul ancestral de gândire și de simțire al țaranului, a rechemat în memorie momente și episoade, pe care le-a rețut cu intensitate și adâncime; tocmai atunci paginile s-au încărcat de calde rezonanțe lirice: „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare...”. Universul e unic, indisolubil, viu: pământul și cerul, Ozana și malurile de ape, huma încărcată de virtualitățile rodului și fetele la gărlă, iar între toate - o consonanță, o potrivire, o armonie, care și definesc coloritul atmosferei. Putem vorbi astfel și despre un *lirism obiectiv*, transferat asupra elementelor lumii zugrăvite: frumoase și fascinante în sine, acestea sunt fermecătoare mai ales prin ceea ce evocă, prin vibrația lăuntrică și înălțarea sufletească, pe care o trăiește eroul narator la întâlnirea imaginară cu acest univers. Copilul pare și el părțicică a acestei naturi.

2. Boțul de humă din Humulești

„Iată-1 gata - trece pragul / Printre cei care-1 îmbie. / De-ați și voi ce lume-ntreagă / Pleacă azi în drumeție". Sunt versuri din poezia lui A. Lupan „Plecarea", pe care la lectură - involuntar - le „corectezi": „ce lume-ntreagă pleacă azi în veșnicie...". Pentru că, ieșind din poarta ogrăzii din Humulești, Nic-a lui Ștefan a Petrei își începea, de fapt, drumul în eternitate. Și ori de câte ori vom vorbi despre Ion Creangă, va trebui să revenim imaginar la casa lui Ștefan și a Smarandei, înveșnicită și ea, la vatra și la hornul lîngă care și-a trăit copilăria „boțul de humă din Humulești”.

Intrat în istoria literaturii noastre ca excelent observator al tipologiilor umane și bun cunoscător al sufletului omenesc, Creangă a adus în „Amintiri” omul din popor, văzut și interpretat nu ca un element decorativ, ci ca o realitate complexă, reprezentînd virtuțile, crezul, firea și suplețea spirituală ale poporului, un tip de sensibilitate autohtonă irepetabilă. Îl aflăm aici pe prozator un bun creator de tipuri, prinse în esența lor etico-socială; conturate succint, fără prea multă cheltuială de cuvinte, realizate psihologicește convingător. Și dacă eroii

din povești se rețin prin inteligența robustă, bonomia și dezinvoltura țărănească, apoi și în personajele pozitive din „Amintiri” vibrează bogăția spirituală a țăranului, vitalitatea, generozitatea, hărnicia și cuminența lui. Dar lucrul cel mai important de astă dată este faptul că Ion Creangă se arată *un virtuos cunoscător al copilului*. Scriitorul a dus în subiect primii copii din literatura moldovenească, urmărindu-le ființa intelectuală și morală. Copiii trăiesc în povestire cu o spontaneitate deplină, cu ingenuitatea și mobilitatea de spirit ale vârstei lor. Arta de a compune un caracter și o situație morală se verifică aici printr-o succesiune de momente și episoade pline de semnificație, în centrul cărora se află Nic'a lui Ștefan a Petrei, al cărui farmec continuă să ne subjuge. Este eroul la granița dintre copilărie și tinerețe, cu o structură sufletească deosebită, cu bucurii, împliniri și tristeți, și pozne, în fața cărora nu poți rămâne indiferent. Sarcina povestitorului a fost aici deosebit de dificilă și delicată: o cât de mică notă ar fi desființat farmecul personajului și ne-ar fi scăzut încrederea în verosimilitatea celor relatate. Cum să vezi lumea cu ochii copilului și s-o povestești în limba lui? Lăsându-se în voia nostalgiei și amintirilor, povestitorul își re trăiește plenar copilăria, relatînd despre ea cu o dezinvoltură cuceritoare și prezentându-ne un *dublu registru* de percepție a realului: *viziunea copilului și cea a omului matur*. Nu vom insista asupra problemei, deși e demnă de interes; vom sublinia numai (și e bine să înțeleagă și elevii acest lucru) că „Amintirile” se disting prin spontaneitatea și autenticitatea perceperii lumii și că în Nică a concentrat scriitorul particularități *ale firii omenești în genere*. „Peripețiile” lui Nic'a lui Ștefan a Petrei, de „cînd a făcut ochi” și pînă în 1855, cînd se duce la școala din Iași, scos cu greu din sat „ca ursul din bîrlog”, deși sunt de o incontestabilă autenticitate realistă, au totodată atmosfera tihnită și fluiditatea blîndă ale basmului din bătrîni. De aceea, ori de cîte ori invoci numele lui, te vezi într-un fel, ispitit să-ncepi ca-ntr-o poveste: a fost odată ca niciodată... A fost un scriitor, „cum n-a fost nici unul dintre predecesori și nici unul dintre urmași. Un om din Humulești și din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, dar care, totodată, asemenea lui Eminescu, venea de demult și de departe, din începuturile istorice ale acestui popor și din toate punctele spațiului său geografic, realizînd o *chintesență*”, Nică al său fiind, într-un anumit sens, condensarea unor virtuți specifice ale poporului și ale clasei respective. El este „pupila spirituală” a scriitorului: prin el, prin modul lui de a vedea și a reține, ne și prezintă Creangă universul evocat. Nică se află la vârsta triumfului biologic: fierbe în el viața și energia, toate îi par frumoase și bune, căci

„ce-i pasă copilului, cînd mama și tata se gîndesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mîine, sau că-i frămîntă alte gînduri pline de îndrîjire. Copilul, încălecat pe bățul său, gîndește că se află călare pe un cal din cei mai strașnici, pe care aleargă cu voie bună, și-l bate cu biciul, și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcnește la el din toată inima de-ți ie auzul; și de cade jos, crede că l-a trîntit calul, și pe băț își descarcă mînia în toată puterea cuvîntului. Așa eram eu la vîrsta cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, de cînd îi lumea asta și pămîntul, măcar să zică cine ce-a zice.” Soarele luminează deasupra Ozanei, deasupra fetelor de la ghilit pînză, cîntă pupăza, cireșele se coc și-l bagă în ispite pe cel mic, „Răfuiala cu dohot” se uită repede și-i o lume curată și frumoasă, dulce și plină de poezie, căci așa o văd ochii lăuntrici ai povestitorului: o lume plină de *suflet*. Prozatorul recompune cu nerv și culoare atmosfera aureolată de lumină și încredere, punîndu-l pe micul erou să se autocaracterizeze: „Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea”, „Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vîntul în tulburarea sa!” Copilul la „vîrsta fragedă” e invocat cu un amestec pitoresc de umor și tandrețe. Nostim în ștregăriile sale, de o sinceritate candidă, neastîmpărat și cu manifestări vitaliste din cele mai neașteptate, Nică ne intră în memorie și în casă ca în familie; intră și rămîne lîngă noi, molipsindu-ne cu sensibilitatea sa și oferindu-ne satisfacția participării intelectual-afective la toate aventurile sale. Simțim înrudirea cu el, îl recunoaștem de neam, ne proiectăm împreună cu el în aceleași nemaipomenite peripeții - cu pupăza și cu scăldatul, cu moș Chiorpec și casa Irinucăi, cu ceaslovul și furatul cireșelor... Se acumulează în subiect tensiunile unei existențe zilnice parcă lipsită de inedit și subtilitatea manevrelor narrative ale marelui povestitor rezidă tocmai în măiestria cu care a lucrat *în mozaic* acest portret al protagonistului: detaliile care îl compun sunt tot atîtea momente din viața lui, momente de experiență sufletească. Prin ele Nică traversează o gamă variată de stări, sentimente și gînduri, care-i largesc experiența de viață și cîmpul de înțelegere.

Vom constata la lectură că, aidoma altor eroi din proza lui Creangă, Nică aparține și el unei anumite *anatomii spirituale*: tipologic el descinde din familia Nastratinilor, fiind un mic păcălici, în care aflăm înrudirea cu tipologiile de sursă folclorică: „Ia am fost și eu în lumea asta un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești, care nici frumos pîna la douăzeci de ani, nici cuminte

pînă la treizeci și nici bogat pînă la patruzeci nu m-am făcut”, sau: „Și nu că mă laud, că lauda-i de față: prin somn nu ceream de mîncare; dacă mă sculam, nu mai așteptam să-mi dea alții; și cînd era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe axă. Și-apoi mai aveam și alte bunuri: cînd mă lua cineva cu rău, puțină treabă făcea din mine; cînd mă lua cu binișorul - nici atîta; iar cînd mă lăsa de capul meu, făceam cîte-o drăguță de trebușoară ca aceea...”.

Senzaționalul și contrariul se împletesc. De altfel, „senzaționalul” e un fel de a zice: chiar dacă pentru noi unele episoade par a fi neobișnuite, pentru Nică ele erau componentele firești ale vieții lui de fiecare zi, în care încăpeau și colindele, și încăierările (mai mult sugerate), și marea bucurie a libertății pe maluri de apă, în zi de vară senină și înaltă.

Stăpînind tehnica narațiunii pînă la rafinament și subtilitate, Creangă își urmărește eroul în mișcările și manifestările lui spontane, în dialogurile incitante, dinamice, vii, scrutează mobilurile acțiunilor, stările de suflet, ascultînd de logica adevărului psihologic, punîndu-l să se „explice” sau - alteori - explicîndu-i faptele și reacțiile. Fragil, vulnerabil, bun de pozne, ahtiat de joc, curios, inventiv, Nică e *copilăria întruchipată*, poezia vîrstei, șotiile și lacrima ei. Nică i-i drag povestitorului matur din mai multe motive, în primul rînd - pentru că își revede în el copilăria; în al doilea rînd, pentru că fantezia, curiozitatea, isprăvile hazlii sunt ale copilului dintotdeauna; în al treilea rînd, pentru că eroul moștenește și reprezintă multe din semnele mediului oamenilor de lîngă care vine. Țăranii Humuleștilor sunt sociabili și comunicativi - comunicativ e și Nică; țăranii sunt guralivi, cu chef de vorbă - guraliv e și Nică; mediul din care a descins Creangă știa să prețuiască gluma - o știe și eroul. Iar pe lîngă toate acestea copilul a moștenit de la acest univers humuleștean țăranul: legea într-ajutorării, legămîntul cu casa și ai săi, lecția de omenie și bunătate, pe care o învață de la buneii. Lui Nică îi repugnă neadevărul, chiar dacă, aidoma altor copii, cîrpește minciunica atunci cînd o știe salvatoare; el a învățat de la ai săi repulsia instinctivă pentru cei lacomi și zgîrciți, aversiunea față de impuritate, fățarniciile.

Peripețiile lui, consemnate cu haz, nu sunt numai simple pozne ale vîrstei: în ele află scriitorul setea de cunoaștere, încercările naive de afirmare, inteligența, iar pe alocuri chiar exuberanța sentimentală. Copilul bălan, care, cum zice Creangă, însenina cerul cu zîmbetul lui, știe să fie malițios și neiertător, are mobilitate de spirit și dovedește o

indiscutabilă precocitate în judecata logică și în reacții. Și aceasta nu numai pentru că așa-l vede povestitorul, ci pentru că așa o fi fost, de vreme ce a putut să le observe pe toate cu atîta agerime de spirit.

Bunătatea și generozitatea sunt două criterii cu care se apropie Creangă de oamenii copilăriei sale. Mama și tata - buni, bunelul și bunica - buni și grijulii, tovarășii de hîrjoană - buni și ei... Nică intră în subiect cu o bună intuiție a *binelui și a răului*. Fără porniri dominatoare de mic tiran (așa cum știm că sunt adesea cei mici), în egală măsură - sincer și fățarnic, hîtru și cuminte, el cunoaște în evoluția și devenirea sa bucuria inconștientă, trezirea primelor reacții etice (rușinea, remușcarea, regretul), atașamentul filial, ba chiar și primele simpatii - ba pentru copila părintelui „sprintară și plină de incuri” („Hei-Hei! Cînd aud eu de popă și de Smărăndița popii, las muștele în pace și-mi ieu alte gînduri, alte măsuri; încep a mă da și la scris, și la făcut cădelnița în biserică, și la ținut isonul, de parcă eram băiet. Și părintele mă e la dragoste, și Smărăndița începe din cînd în cînd a mă fura cu ochiul, și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții, și altă faină se macină acum la moară”), ba pentru „răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun nu-mi era urîtă...”. Scenele hăzos-amăruii alternează cu altele, comice, un liant și un centru organizator al întâmplărilor fiind și experiența etică a celor adulți, în acest sens nu-i lipsit de interes faptul că poznele lui Nică, mari și mici, sunt recuperate, plătite, reparate și de cei vîrstnici. Cazul cu cireșele și pupăza le adună pe cele două femei la plăcintele care le împacă, aventura cu pietroiul și casa Irinucăi e plătită, ba încă bunica-l mai jelește pe cel mic...

Sentimentul familial, solidaritatea familială luminează acest univers al copilăriei. Scriitorul a invocat pilda Casei și a Mamei, a transmis cultul sacru al Casei și al Familiei, copilăria și casa fiind legate prin firele aceleiași afecțiuni, aceleiași comuniuni spirituale. Nostalgia povestitorului se întoarce, deci, și spre copilărie, și către mama, și către casă, iar acel motiv al *întoarcerii acasă*, frecvent în literatura contemporană, vine tocmai din „Amintiri”. Lumina solară a casei părintești ni se prelinge în suflet și amintire; Nică vine de peste vreme să ne bucure prin reîntîlnirea cu copilăria, să rămîină cu noi. E o lume pe care o purtăm noi toată viața: lumea copilăriei. *O copilărie a tuturor, dar, în primul rînd, a noastră.*

Vă mulțumesc

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui acad. Gheorghe DUCA
2006

Mult stimate Președinte al Senatului Universitar Nicolae Filip,
Onorate Domnule Academician
Gheorghe Duca,
Domnilor Profesori, Savanți, Doctoranzi, Studenți,
Mult stimați Oaspeți,

În viața oricărei universități, pe lângă munca cotidiană cu caracter prozaic, care constituie baza existenței instituției și canavaua bunei ei activități, există zile de excepție, zile de revelație, de exaltare sufletească, zile petrecute sub semnul unor acțiune- evenimente de o importanță aparte pentru instituție – pentru

prezentul și, desigur, pentru viitorul ei. De ce? Pentru că aceste evenimente marchează spiritul general al activității instituției, vectorul ei, ele vorbesc despre faptul dacă universitatea este ceva mai mult decât o simplă instituție, unde se învață ceva, și dacă ea are de spus ceva mai mult societății decât doar ceea ce face și ce trebuie, de fapt, să facă, în mod ordinar, în toată ziua.

O astfel de zi – de cultură, de spiritualitate și de știință, în sensul suprem al acestei noțiuni (pentru că, doresc să reamintesc, noțiunea de *știință* este inseparabilă de noțiunea de *teorie*, iar sensul etimologic al noțiunii de *teorie* este acela de *contemplare* – contemplare vie a vieții, a lucrurilor-fenomenelor-evenimentelor ei, a existenței în general – aceasta trebuie să descopere și să arate omului, până la urmă, știința) – una din aceste zile mari ale istoriei universității, ziceam, este și cea de conferire a titlului onorific unei personalități, care și-a adus, într-un mod sau altul, aportul la existența universității.

Astăzi în universitatea noastră este tocmai o astfel de zi.

Senatul Universitar, în rezultatul examinării propunerii Biroului Senatului, a luat decizia de a conferi, la una din ședințele sale solemne, titlul onorific de Doctor Honoris Cauza domnului academician Gheorghe Duca, doctor habilitat, profesor universitar, Președinte al Academiei de Științe a Moldovei.

Care au fost motivele pentru această acțiune?

Prin fructuoasa și vasta sa activitate, Dl academician Gheorghe Duca și-a adus și își aduce un aport esențial în dezvoltarea științei și învățămîntului din Republica Moldova. Acest aport a atins direct și acea parte a țării care se numește Bălți, oraș supranumit și capitala de nord a Republicii. Acest aport se referă, în mod mai special, și la capitala acestei capitale - universitatea noastră, recunoscută pe bună dreptate ca centru educațional, științific și cultural nu numai al Bălțiului, dar și a întregii zone de nord.

Argumentăm cele spuse prin următoarele fapte:

- Dl Gheorghe Duca a contribuit la deschiderea unei noi facultăți în universitatea noastră – a facultății de Științe ale Naturii și Agroecologie, iar prin ea, și a unui nou domeniu de cercetare în universitate;

- Dl academician, împreună cu alte personalități din lumea științei și educației, printre care Dl rector academicianul Nicolae Filip, Dl director al Institutului de Cercetări pentru Culturile de

Câmp din Bălți Boris Boinceanu ș. a., a pus „piatra de temelie” a Grădinii Botanice din municipiul Bălți prin sădirea primilor pomi întru așezarea acestei instituții – viitor centru de cercetare și învățământ, în activitatea căruia universitatea noastră va fi implicată în mod direct;

- La fel, la inițiativa și prin concursul direct al Dlui Gheorghe Duca a fost instituită *Filiala Bălți* a Academiei de Științe a Moldovei (de menționat - unica filială a acestei instituții), cu sediul în Universitatea noastră, care-și va construi și desfășura activitatea prin participarea nemijlocită a cadrelor științifice ale universității noastre și prin utilizarea potențialului științific logistic (bazei materiale) a universității;

- Academia de Științe, președinte al căreia este Dl Gheorghe Duca, contribuie la pregătirea cadrelor științifice de înaltă calificare pentru universitatea noastră prin studii de doctorat.

Cele spuse sînt, considerăm, suficiente pentru a justifica Hotărîrea Senatului și acțiunea de astăzi.

Activitatea profesională – științifică, didactică, managerială și de alt gen - a Dlui Gheorghe Duca este una intensă, fructuoasă, cu rezultate dintre cele mai impunătoare. Dacă e să vorbim în limbaj obișnuit, Dl Gheorghe Duca și-a construit o carieră profesională de invidiat într-un timp relativ scurt. Doar câteva cifre: doctor habilitat la 39 de ani; profesor universitar la 40 de ani și membru corespondent al Academiei de Științe tot la 40 de ani; academician la 48 de ani, președinte al Academiei de Științe la 52 de ani. Aceasta denotă, fără îndoială, calitățile excepționale ale dumnealui: talentul, imensa capacitate de muncă, perseverența, voința, capacitatea de a intui liniile de perspectivă, de a vedea problemele-cheie și cele de actualitate, soluționarea cărora i-au deschis noi perspective și i-au creat noi condiții și posibilități de înaintare.

Să urmărim împreună calea de creație a Dlui Gheorghe Duca, evidențiind doar cele mai importante realizări, căci, pentru a expune totul ce a reușit să obțină savantul, pedagogul și administratorul Gheorghe Duca, am avea nevoie nu de o singură ședință.

Născut la 29 februarie, anul 1952, în satul Copăceni, raionul Sîngerei, Republica Moldova, într-o familie de profesori școlari, Dl Gheorghe Duca parcurge într-un timp-record următorul traseu de formare profesională:

Între anii 1969-1974 își face studiile la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Chimie, ca în continuare, pe parcursul întregii activități să-și completeze studiile de specialitate și să-și perfecționeze calificarea profesională prin diverse stagii și cursuri. De fapt, cazul Dlui academician este un caz-model a ceea ce astăzi numim „formare continuă”, pentru că, într-adevăr, Dl Gheorghe Duca s-a aflat permanent în acest proces de a face studii, de a-și completa, lărgi și aprofunda cunoștințele și competențele de specialitate. Iată care sunt datele în acest sens:

- Instruire post-doctorat la Institutul de Chimie Fizică al Academiei de Științe din Rusia;
- Stagiere în ramura ingineriei mediului la Universitatea „La Sapienza”, Roma, Italia;
- Cursul de instruire „Managementul Ecologic”, Olanda;
- Cursul de instruire “Evaluarea Impactului Ecologic” la Universitatea Central Europeană, Budapesta;
- Cursul de instruire „Educația Ecologică” la Universitatea din California, Riverside, S.U.A.;
- Cursuri de Programe Manageriale, Fundația CRDF și Fundația Științifică Națională, Virginia de Vest, S.U.A.;
- Cursuri de Analiză a apei și a deșeurilor la Societatea Chimică Americană, New Orleans, S.U.A.

Peste cinci ani de la absolvirea Universității, în anul 1979, Dl Gheorghe Duca ia primul doctorat la Universitatea de Stat din Moldova la Specialitatea *Chimie fizică*.

În anul 1989 susține la Universitatea din Odesa teza de **doctor habilitat** în domeniul Protecția Mediului, CINETICĂ ȘI CATALIZĂ, cu titlul „Mecanismele proceselor ecochimice în mediul acvatic”, specialitatea *Protecția mediului înconjurător și folosirea rațională a resurselor naturale*.

Peste un an, în 1990, ca rezultat al activității educaționale, dlui Gheorghe Duca i se conferă titlul științifico-didactic de profesor universitar.

În anul 1992 devine Membru Corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, iar în anul 2000 - Membru Titular al Academiei.

În anul 2004 se află deja în fruntea acestei instituții, fiind ales Președinte al Academiei de Științe a Moldovei.

Pe parcurs dl Gheorghe Duca, parcă printre altele, reușește să obțină un șir impresionant de titluri onorifice:

- Laureat al Premiului de Stat pentru Tineret în domeniul Științelor și Tehnicii din Moldova.
- Laureat al Premiului de Stat pentru știință, tehnică și producție din Republica Moldova.
- Titlul Onorific „Om emerit in știința”.
- Membru al Societății Chimice Americane, Departamentul Mediului.
- Membru al Academiei Central Europene de Știință și Artă.
- Membru al Academiei Internaționale de Informatică.
- Membru al Academiei Pedagogice din Rusia.
- Doctor Honoris Causa al Universității „Gheorghe Asachi” din Iași.
- Laureat al Premiului de Stat pentru știință, tehnică și producție din Republica Moldova.
- Cavaler al Ordinului pentru Invenții al Regatului Belgiei.
- Cavaler al „Crucei de Comandor al Ordinului de Onoare”, instituit de Guvernul Poloniei.
- Titlul de „Savant al Anului”, instituit de Academia de Științe a Moldovei și de Banca de Economii.
- Titular al „Medaliei de Aur pentru Eminente Servicii aduse Cauzei Progresului”, ICEPEC, Bruxelles.

Dl Gheorghe Duca a acumulat o vastă experiență managerială, exercitând funcții dintre cele mai diverse:

- Șef al Catedrei de Chimie Fizică a Universității de Stat din Moldova.
- Director al Centrului de Cercetări în Domeniul Chimiei Industriale și Ecologice al Universității de Stat din Moldova.
- Decan al Facultății de Chimie Industrială și Ecologică a Universității de Stat din Moldova.
- Decan al Facultății de Ecologie a Universității Internaționale din Moldova.
- Președinte al Comitetului Republican pentru Decernarea Premiilor pentru Tineret în Domeniul Științei și Tehnicii.
- Președinte al Consiliului Științific Specializat pentru Conferirea Titlului de Doctor în Științe.

- Președinte al Comisiei pentru Cultură, Știință, Învățământ și Mijloace de Informare în Masă a Parlamentului Republicii Moldova.
- Președinte de Onoare al Asociației de Cercetare și Dezvoltare din Moldova (MRDA).
- Ministru al Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului din Moldova.
- Președinte al Academiei de Științe a Moldovei.

Dl academician îndrumază cu succes investigațiile științifice ale tinerilor cercetători. Astfel, sub conducerea dumnealui 10 persoane au susținut tezele de doctor în științe, iar 6 doctoranzi pregătesc tezele de doctorat.

Alături de activitățile deja enumerate, dl Gheorghe Duca mai organizează:

- Prima Școală internațională în Chimia Ecologică, cu participarea a 150 de persoane din 15 țări;
- Primul Simpozion internațional în Chimia Ecologică, cu 200 de participanți din 21 de țări;
- După care urmează cel de-al II-lea Simpozion internațional în Chimia Ecologică, cu 250 participanți din 25 de țări;
- Și cel de-al III-lea Simpozion internațional în Chimia Ecologică, cu 480 participanți din 38 de țări;

Pe parcursul mai multor ani dl Gheorghe Duca ține fără întrerupere Conferințe Științifice anuale pentru doctoranzi și studenți în problemele Chimiei Ecologice și Evaluării Riscurilor Chimice.

Dl Gheorghe Duca participă și în activitatea editorială, fiind:

- Președinte al Colegiului redacțional al revistei „Mediul ambiant” (Moldova);
- Membru al Colegiului redacțional internațional al revistei din Ucraina „Himii i tehnologia vodi”;
- Membru al Colegiului redacțional al revistei „Environmental Engineering and Management Journal” (Romania);
- Co-președinte al Comitetului Național pentru editarea colecției „Lumea animală a Moldovei” (4 volume) și „Lumea vegetală a Moldovei” (4 volume);
- Președinte al Colegiului redacțional al revistei „Chemistry Journal of Moldova” (Moldova).

Aria intereselor științifice ale dlui Gheorghe Duca este foarte largă:

- Chimia Ecologică;
- Compușii coordinativi cu transfer parțial al sarcinii în procesele redox;
- Transformarea peroxidului de hidrogen în mediul ambiant (oceane-mări-lacuri-râuri, atmosferă-hidrosferă, sol-hidrosferă);
- Optimizări în tehnologiile chimice și ecologice;
- Procese de autoepurare a apelor naturale;
- Managementul deșeurilor;
- Tehnologii de purificare a aerului;
- Estimarea riscului chimic;
- Audit ecologic;
- Educație ecologică.

Pe lângă toate acestea Dl academician mai este (sau a fost):

- Expert la Programul European INTAS;
- Codirector al proiectului „Environmental Education Partnership Program” promovat de Universitatea din California, Riverside și Universitatea de Stat din Moldova;
- Copreședinte al Comisiei mixte inter-guvernamentale moldo-polone pentru cooperare comercială, economică, științifică și tehnică;
- Membru al Consiliului de administrare a Centrului Regional de Mediu (REC-Moldova);
- Coordonator al Republicii Moldova pentru implementarea Programului de aprovizionare cu apă finanțat de la Banca Mondială;
- Copreședinte al Convenției Dunărene;
- Membru al punctului focal politic al Fondului Global Ecologic (GEF);
- Președinte al Consiliului de administrare al Contractului concesional Redeco în Moldova;
- Președinte al Consiliului de administrare al Fundației Științifice Naționale din Moldova.

Și, în sfârșit (dar nu în ultimul rînd), publicațiile științifice ale Dlui academician, realizate în domeniile *chimiei fizice, chimiei ecologice și tehnologiei chimice*.

Dumnealui este autor și coautor a: 30 de manuale; 30 de monografii; circa 160 de articole științifice; 82 de brevete; 145 de

teze ale referatelor la diverse forumuri științifice; 22 de lucrări de popularizare științifică; 18 suporturi de curs.

Aceasta este, în linii mari, calea profesională a dlui Gheorghe Duca. De aceea, faptul că persoana Dumnealui are atribuție directă la activitatea și existența Universității noastre constituie, fără îndoială, un lucru de onoare pentru noi.

Multstimată asistență, permiteți-mi în numele dumneavoastră să mulțumesc domnului Rector, Nicolae Filip, Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți pentru decizia de a conferi titlul onorific de *Doctor Honoris Cauza* dlui academician Gheorghe Duca.

De academician, sperăm că în continuare colaborarea Dumneavoastră personală, precum și a Academiei de Științe, pe care o conduceți, cu Universitatea noastră va căpăta un caracter permanent, activ, fructuos, întru dezvoltarea științei, învățământului, întregii culturi a Moldovei și întru prosperarea Țării noastre.

Vă mulțumesc.

Dr. hab. **Ion GAGIM**

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui Constantin GAINDRIC
2006

Mult stimate Domnule Președinte
al Senatului Universitar Nicolae FILIP,
Onorate Domnule Profesor
Constantin GAINDRIC,
Domnilor Profesori, Savanți, Doctoranzi, Studenți,
Mult stimați oaspeți,

Colectivul universității și, în special profesorii și colaboratorii Facultății Tehnică, Fizică, Matematică și Informatică, trăiesc clipe de mari emoții. Senatul Universității de Stat „A. Russo”, în rezultatul examinării propunerii Biroului Senatului, a luat decizia de a conferi, pentru prima dată în istoria universității, titlul onorific de *Doctor Honoris Causa* absolventului facultății Fizică și Matematică (în

prezent Facultatea Tehnică, Fizică, Matematică și Informatică), matematicianului și informaticianului de excepție, doctorului habilitat, profesorului universitar Constantin Gaindric, Președinte al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare al Republicii Moldova.

Prin aceasta, Dle profesor, reveniți la Alma Mater în calitate de membru de Onoare al comunității academice bălțene.

Motivele ce stau la baza deciziei Senatului universității sunt următoarele:

- Domnia Sa reprezintă un domeniu științific de o importanță primordială pentru societatea contemporană: *Aplicarea tehnicii de calcul, modelării matematice și metodelor matematice în cercetările științifice*;

- Opera științifică a profesorului Constantin Gaindric conține peste o sută de lucrări, inclusiv 2 monografii, un capitol într-o monografie colectivă și coeditor la o culegere de articole „Luarea deciziilor. Metode și tehnologii”;

- Domnia sa a cercetat și a elaborat metode de modelare matematică a proceselor economice, în particular a gestiunii transportului auto, soluționarea problemelor combinatorice, simularea proceselor de elaborare a planului de transportare a mărfurilor la nivel de întreprindere și republică;

- A cercetat problemele de optimizare cu multe criterii și a elaborat modele ierarhice multistrat pentru optimizarea planificării ramurilor economiei naționale;

- A cercetat și elaborat structuri conceptuale ale Sistemelor Suport pentru Decizii;

- A efectuat cercetări privind soluționarea problemelor Societății Informaționale globale și problemelor de edificare a societății informaționale în Moldova.

Este necesar să menționăm și rolul exercitat de Domnia sa în atestarea cadrelor științifico-didactice de înaltă calificare și domeniilor de cercetare științifică ale Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți. Faptul că Domnia sa are atribuție directă la activitatea și existența universității noastre constituie, fără îndoială, un lucru de onoare pentru noi.

Cele spuse sunt, consider, suficiente pentru a justifica Hotărârea Senatului și acțiunea de astăzi.

Să urmărim împreună calea profesională a Dlui profesor Constantin Gaidric, evidențiind doar cele mai importante realizări.

Dl Constantin Gaidric s-a născut la 11 septembrie 1941 în satul Zăicani, raionul Râșcani, într-o familie de țărani. În anul 1957 a absolvit școala medie, iar în anul 1962 Facultatea de Fizică și Matematică a Institutului Pedagogic de Stat *Alecu Russo* din Bălți cu calificarea „Profesor de matematică și fizică în școala medie”. În foaia matricolă a studentului Constantin Gaidric, care se păstrează în arhiva Universității, pot fi citite nume care constituie pilonii istoriei dezvoltării matematicii, fizicii și, în general, a istoriei învățământului superior în Republica Moldova: prof. Valentin Belousov, prof. Israel Gohberg, prof. Vasile Ceban, prof. Nicolae Filip, conf. Petru Petrușin, conf. Petru Medvețchi, conf. Mihail Marinciuc și mulți alții. Prof. Israel Gohberg și prof. Vasile Ceban poartă deja titlul onorific „Doctor Honoris Cauza” ai Universității bălțene. Azi la ei se alătură discipolul lor, profesorul Constantin Gaidric. Prin aceasta se manifestă o frumoasă legătură dintre generații.

În anul 1964, după absolvirea Facultății și finisarea serviciului militar de doi ani, se începe activitatea profesională a Dl Constantin Gaidric. Între anii 1964-1967 Dl Constantin Gaidric este angajatul Institutului de Matematică cu Centru de Calcul al A.Ș.M. în calitate de laborant, apoi în funcție de cercetător științific inferior.

În perioada anilor 1967-1977 Dl Constantin Gaidric a acumulat o vastă experiență managerială și de cercetare, exercitând funcții dintre cele mai diverse:

- 1967-1972 - șef de secție „Modelarea transportului”, șef al Departamentului „Metode economico-matematice în planificare” al Institutului de Cercetări Economice și Informație tehnico-științifică al Comitetului de Stat pentru Planificare;
- 1970-1972 - director al Centrului de Calcul al Comitetului de Stat pentru Planificare;
- 1972-1973 - director interimar al Institutului de Planificare al Comitetului de Stat pentru Planificare;
- 1973-1974 - director-adjunct pentru probleme științifice al Institutului de Planificare al Comitetului de Stat pentru Planificare;

- 1974-1977 - director-adjunct pentru probleme științifice al Institutului de Cercetări Economice și Informație tehnico-științifică al Comitetului de Stat pentru Planificare.

Din an. 1977 prof. Constantin Gaidric deține funcția de director adjunct al Institutului de Matematică cu Centru de Calcul al A. Ș. M., iar între anii 1991-2005 – de director al acestei instituții științifice.

Stagiul de doctorat l-a realizat la Institutul Central Economico-Matematic din Moscova. Teza de doctor „Problema comisvoeajorului și generalizările ei” a fost susținută în anul 1972. În anul 2000 prof. Constantin Gaidric a susținut teza de doctor habilitat „Metode matematice de elaborare și fundamentare a deciziilor în sisteme social-economice”.

Calitatea de cercetător a prof. Constantin Gaidric, în mare măsură, este reflectată în cercetările teoretice și practice din domeniul sistemelor suport pentru decizii. Aceste sisteme formează o clasă distinctă de sisteme informatice. Menirea oricărui sistem suport pentru decizii este să asigure suportul informatic necesar pentru a atenua efectele limitelor și restricțiilor cu care se confruntă decidentul uman pe parcursul activităților pe care le desfășoară în vederea rezolvării acelor probleme de decizie care sunt caracterizate prin importanță și complexitate. În cadrul cercetărilor realizate în domeniul sistemelor suport pentru decizii, prof. Constantin Gaidric a propus o nouă structură conceptuală ce reprezintă o direcție importantă în managementul decizional. Monografia „Luarea deciziilor. Metode și tehnologii”, constituie temelia cursurilor respective în unele instituții de învățământ superior din țară.

Lucrările profesorului Constantin Gaidric în domeniul modelării economice au completat tezaurul științific internațional, unele de o importanță primordială și pentru Republica noastră. Domnia sa a elaborat metode de modelare a funcționării obiectelor economice (întreprinderi auto, ramură) și algoritmi de soluționare a lor.

Lucrarea „Considerente asupra educării societății informaționale în Moldova”, realizată împreună cu doctorul Svetlana Cojocar, este una de pionerat în domeniu și una de importanță excepțională pentru informatizarea Țării și constituirea Societății Cunoștințelor. În lucrare sunt identificate cele trei componente ale unei asemenea Societăți: cei ce au misiunea de a transmite

cunoștințele, cei ce asimilează cunoștințele, mediul și metodele de transmitere a cunoștințelor. În recenziile apărute la această lucrare se subliniază că „fiecare din autori merită mențiuni distincte pentru contribuția adusă la clarificarea problematicii polivalente ale Societății Informaționale în Republica Moldova”.

Un capitol apartine în activitatea profesorului Constantin Gaidric îl constituie activitatea de Președinte al Comisiei Superioare de Atestare al Republicii Moldova (2002-2004) și Președinte al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare – din 2004. În acest post înalt Domnia Sa a contribuit la elaborarea și implementarea programelor și strategiilor de pregătire, perfecționarea cadrelor științifice de înaltă calificare și de acreditare a instituțiilor din sfera științei și inovării, la promovarea valorilor științifice și a celor general-umane.

Pe parcursul a mai multor ani prof. Constantin Gaidric ține cursuri la instituțiile de învățământ superior în domeniul cercetărilor operaționale și informaticii.

Profesorul Constantin Gaidric este de părerea că matematica și informatica sunt științe ale tinerilor și susține această afirmație prin aceea că sub conducerea Domniei Sale au fost realizate 5 teze de doctorat. În prezent profesorul Constantin Gaidric este conducător științific a două teze de doctor și două proiecte internaționale:

- Electronic Services in Public Administration (e-governance); Privacy and Freedom of Information;
- Connectivity and public access to the Information Society technologies at the community level (on the basis of models of public-private partnership and successful practices of local governance) din cadrul grantului PNUD MOL/03/004 „Elaborarea strategiei naționale de dezvoltare a societății informaționale în Republica Moldova”.

Calitatea de cercetător a prof. Constantin Gaidric este confirmată și prin includerea Domniei Sale în componență colegiilor de redacție a mai multor reviste științifice: Computer Science Journal of Moldova, (Chișinău, redactor-șef.); Buletinul A.Ș.M., Matematica (Chișinău); Studies in Informaties and Control (București); International Journal on Information Theories and Applications (Sofia); Управляющие системы и машины (Київ); International Journal of Computers, Comunication and Control (Oradea), Fuzzy Systems and A. I. Reports & letters (Iași); Известия Орловского

Государственного Технического Университета, серия Информационные системы и технологии (Орел) ... Dl Constantin Gaidric este Membru al Societății Balcanice de Sisteme Fuzzy, Membru al Societății române de modelare matematică, Membru al Societății Matematice din Moldova.

În anii 2000-2004 Domnia Sa a fost Membru al Consiliului Suprem pentru Cercetare și Dezvoltare, în anii 1998-2001 a fost Membru al Consiliului consultativ pentru tehnologii informaționale pe lângă Președintele Republicii Moldova, în anii 1994-1998 și 2002-2005 - Membru al Comitetului pentru Premiile de Stat în domeniul științei și tehnicii, Membru al Comisiei Naționale pentru edificarea Societății Informaționale în R.M. și Membru al comitetului organizatoric al proiectului Guvernul R.M.-PNUD Nr.00043775 pentru guvernare electronică (*e-government*).

Activitatea științifică și managerială a prof. Constantin Gaidric a fost apreciată cu distincții științifice și guvernamentale: ordinul „Gloria muncii” - 2006; medalia „Meritul civic” - 1996; premiul Academiei de Științe a Moldovei – 2002; medalia „Dumitru Cantemir” - 2006; premiul Seminarului Gr. C. Moșil - 2004; medalia „Pentru vitejie în muncă. - 1970; medalia de bronz a expoziției realizărilor economiei naționale a URSS - 1972; medalia „50 de ani ai Comitetului de Stat pentru Planificare al URSS” - 1971.

Aceasta este, în linii generale, calea profesională a Dlui profesor Constantin Gaidric.

Multstimată asistență, permiteți-mi în numele dumneavoastră să mulțumesc domnului Rector, Nicolae Filip, Senatului Universității de Stat „Alec Russo” pentru decizia de a decerna titlul onorific „Doctor Honoris Cauza” Dlui profesor Constantin Gaidric.

Dle profesor, sperăm că în continuare colaborarea Dumneavoastră personală cu Universitatea noastră va căpăta un caracter permanent, activ, fructuos, întru dezvoltarea științei, învățământului și societății academice din Moldova.

Vă mulțumesc.

Dr. Eugeniu PLOHOTNIUC

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Dumitru OPREA
2006

Mult stimate dle profesor Dumitru Oprea,
Mult stimate dle Rector Nicolae Filip,
Domnilor și doamnelor,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți trăiește azi o zi deosebită. Rectorului Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Directorului Centrului Româno-American de Dezvoltare a Întreprinderilor Private din Iași, cunoscutului specialist în informatica economică, omului politic, profesorului Dumitru Oprea îi va fi înmănată Diploma și mantia de *Doctor Honoris Cauza* a universității. Prin aceasta calificativul „bun vecin și prieten al

universității bălțene” decade de la sine, domnul profesor devenind membru al comunității academice bălțene.

Opera științifică, dar și cea științifico-didactică a profesorului Dumitru Oprea este impunătoare: 30 de monografii, manuale și cursuri publicate; 101 articole și studii publicate, 72 comunicări științifice susținute, 26 contracte de cercetare științifică.

Printre multiplele calități umane și profesionale ale profesorului Dumitru Oprea eu aș situa pe prim plan *verticalitatea*. Pe planul doi eu aș situa *pragmatismul* sănătos, acompaniat de o bună doză de *curaj* și încredere în forța *inteligenței*. Anume aceste calități au permis de a menține Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, la cîrma căreia Domnia Sa se află la cel de al doilea mandat, în topul universităților românești. Probabil tot aceste calități îl mențin pe profesorul Dumitru Oprea pe locul 3 în topul Who’s who in România la capitolul „Performanță cultural-științifică”.

Fiind economist de formație, rectorul D. Oprea a știut, în pofida nemulțumirii unor colegi, să prefacă treptat universitatea ieșeană într-o universitate antreprenorială. Drept consecință, din anul 2000, resursele financiare internaționale atrase de universitate se mențin la cote de invidiat pentru alte universități.

Dumitru Oprea s-a născut la 10 octombrie 1952 în Mănești, județul Prahova. Gustul pentru studiul științelor economice a apărut la tânărul Dumitru încă de pe băncile școlii. După absolvirea Școlii Generale din localitatea de baștină, el devine elev la Liceul Economic Ploiești, secția Planificare-Contabilitate, iar după finisarea liceului în anul 1971 dl Dumitru Oprea devine student la Facultatea de Științe Economice a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Studiile de doctorat le finisează în anul 1986 la Academia de Studii Economice din București la specializarea Contabilitate.

Din anul 1979 dl Dumitru Oprea este angajat al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde parcurge treptele ierarhice de asistent, lector universitar, conferențiar, profesor universitar, decan al Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor. Din anul 2000 profesorul Dumitru Oprea este rector al universității ieșene.

Faptul că Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași este situată teritorial cel mai aproape de Bălți, se face simțit prin aceea că mai multe cadre didactice bălțene și-au luat doctoratul la Iași, și prin aceea că cercetătorii de la „Alec Russo” participă la majoritatea manifestărilor științifice, organizate la „Alexandru Ioan Cuza”.

Devenirea ca cercetător al dlui Dumitru Oprea s-a produs în perioada când calculatoarele personale și-au început ascensiunea excepțională. Amintesc că primul limbaj de programare de nivel înalt, apărut în anul 1956, a fost limbajul Fortran, destinat calculelor ingineresti. Al doilea limbaj de programare, proiectat pentru calcule economice, a fost limbajul COBOL, apărut în anul 1959. Acesta a fost un semnal clar că Informatica și Economia vor constitui un mariaj durabil.

Primele sisteme informatice destinate prelucrării informațiilor economice erau lente și erau capabile să prelucreze datele stocate într-un singur loc. Foarte repede s-a conștientizat faptul că furnizarea oportună a informației, în formatul potrivit, la costul potrivit, către decidentul potrivit, la locul și timpul potrivit poate fi factorul de diferențiere între succes și insucces în activitatea oricărei unități economice. Realizarea acestor cerințe a impus trecerea de la calculatoarele mari (sistemele mainframe) la sisteme de tipul client/server. Acesta a permis de a majora viteza de prelucrare a interogărilor și a distribui bazele de date, adică a stoca datele în multiple locații fizice, pe diferite tipuri de servere, într-o manieră transparentă utilizatorului final. Faptul că datele sunt distribuite ridică problema protecției datelor și securizării comunicațiilor (lucru defel neglijabil într-o epocă a globalizării și a extremismului). La rezolvarea problemelor de acest gen și-a adus contribuția cercetătorul Dumitru Oprea.

Profesorul Dumitru Oprea este titularul cursurilor „Analiza și proiectarea sistemelor informaționale economice”, „Protecția și securitatea sistemelor informatice”, „Managementul proiectelor”. Ultimul curs este unul de pionerat în universitățile românești și contribuie la punerea în practică a unei idei mai vechi a rectorului Dumitru Oprea – înființarea la universitate a Departamentului de Cercetare și Management Proiecte.

Despre recunoașterea națională și internațională a calităților de profesionist și manager ale profesorului Dumitru Oprea ne vorbesc următoarele fapte. Din anul 1992 Domnia Sa este membru al Asociației Generale a Economistilor din România și Director executiv al Centrului Româno-American de Dezvoltare a Întreprinderilor Private Iași; din 1994 – expert contabil, înscris în Tabloul Experților Contabili din România și membru al Consiliului Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor; din 1996 – membru al Bordului consultativ al Asociației Internaționale a

Studentilor pe ramură Economică și Comercială și membru al Senatului Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași; din 1997 – președinte al Fundației „Economist 2000” și conducător de doctorat în domeniul Informaticii Economice; din 1998 – Director al Departamentului de Educație Economică Permanentă din cadrul Facultății de Economie și Administrarea Afacerilor, creat prin programul finanțat de Banca Mondială și Guvernul României; din anul 2000 profesorul Dumitru Oprea este expert-evaluator al Comisiei Europene în Tehnologiile Societății Informaționale, Programul cadru 5 și Programul cadru 6; din 2003 - membru al Consiliului de Administrație a Parcului Tehnologic Tehnopolis Iasi. Enumerarea poate fi ușor prelungită.

Dl profesor Dumitru Oprea este deținător al unui număr impunător de diplome și certificate pentru participare la seminare, workshop-uri și proiecte internaționale. În anul 2000 Domnia Sa a fost decorat cu Ordinul Național pentru Merit cu Rang de Mare Cruce. În anul 2002 Universitatea din Nebraska, S.U.A. i-a conferit dlui profesor Dumitru Oprea titlul onorific de *Doctor Honoris Causa*. Profesorul Dumitru Oprea este, de asemenea, Cetățean de Onoare al statului Nebraska.

L-am cunoscut pe profesorul Dumitru Oprea în anul 2000 la deschiderea oficială a extensiunii Universității „Alexandru Ioan Cuza” la Bălți. Am contactat de atunci de mai multe ori și tot de atâtea ori am admirat stilul de lucru al rectorului Dumitru Oprea.

Vreau să mulțumesc mult stimatului Rector, profesorului Nicolae Filip, Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți pentru decizia de a decerna titlul onorific de *Doctor Honoris Causa* profesorului Dumitru Oprea și să felicit dl profesor cu această ocazie. Cred că este cazul, în ajunul sărbătorilor de Crăciun, să urăm prosperare universității conduse de Rectorul Dumitru Oprea, iar omului politic Dumitru Oprea – obținerea unui fotoliu în Parlamentul European.

Mulțumesc.

Dr. Valeriu CABAC

LAUDATIO
cu prilejul conferirii titlului
de DOCTOR HONORIS CAUSA
dlui prof. Gheorghe POPA
2006

Mult stimate Domnule Președinte
al Senatului Universitar Nicolae FILIP,
Onorate Domnule Profesor
Gheorghe Popa ,
Domnilor Profesori, Savați, Doctoranzi, Studenți,
Mult stimați oaspeți,

Senatul Universității de Stat „A. Russo”, în rezultatul examinării propunerii Biroului Senatului și colectivului de profesori și colaboratori ai Facultății Tehnică, Fizică, Matematică și Informatică a luat decizia de a conferi titlul onorific de *Doctor Honoris Causa* fizicianului de excepție, profesorului universitar,

doctorului Gheorghe Popa, Prorector pentru Cercetare Științifică al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, România.

Motivele ce stau la baza acestei hotărâri pot fi ușor formulate din această prezentare a activității profesionale a profesorului Gheorghe Popa.

Personal îl cunosc pe Domnul profesor Gheorghe Popa de mai mult de 15 ani, de la prima mea vizită la Universitatea „Alexandru I. Cuza” unde am făcut cunoștință cu cercetările de pionerat efectuate în laboratorul „Fizica plasmelor”.

Profesorul Gheorghe Popa sa născut la 25 octombrie 1943 în comuna Lucăcești, Moinești, județul Bacău, este căsătorit, are doi copii. Poședă 4 limbi: Româna, Engleza, Franceza și Germana.

În anul 1961 a absolvit Liceului Teoretic (secția reală) din Moinești, iar în anul 1966 - Facultatea de Fizică (Secția Optică și Spectroscopie) a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

În anul 1974 Domnia sa a susținut teza de Doctor în fizică intitulată „Contribuții asupra metodelor de diagnoză a plasmelor”, sub conducerea profesorului C. Mihul.

Activitatea profesională a Domnului profesor Gheorghe Popa este direct legată de Facultatea de Fizică a Universității „AL. I. Cuza” Iași și se începe în anul 1966 în calitate de preparator la Catedra de Fizică Generală (1966-1968). În anul 1968 devine asistent la aceeași catedră, în anul 1976 - lector la Catedra de Fizică, Spectroscopie și Plasma, iar din 1990 - profesor la Catedra „Fizica Plasmei și Structura Materiei”.

Paralel cu activitatea profesională la facultate Domnia sa:

- în perioada 1976 - 1991 a fost responsabil al Colectivului de cercetare de tip C de la Facultatea de Fizică;
- între 1990 și 1992 prorector al Universității „Al. I. Cuza” , Iași;
- între 1992 și 2000 rector la Universității „Al. I. Cuza” Iași;
- între 2000-2003 membru al Consiliului Municipal Iași;
- noiembrie 2003 - ianuarie 2005 Secretar de Stat în cadrul Ministerului Educației și Cercetării;
- din ianuarie 2004 prorector pentru cercetare științifică al Universității „Al. I. Cuza” Iași.

Activitatea științifică a Domnului profesor Gheorghe Popa se referă la probleme fundamentale și aplicative în domeniul fizicii plasmei care au completat tezaurul științific internațional, unele de o importanță primordială.

În continuare voi prezenta doar unele realizări științifice ale Domnului profesor Gheorghe Popa care, dacă nu ar fi și altele, pe deplin conturează portretul Domniei sale ca savant de prim plan al societății științifice românești.

A. Din problemele fundamentale cercetate de către profesorul Gheorghe Popa pot fi menționate trei direcții principale:

- unde și solitoni iono-acustici;
- diagnoza plasmă și a fenomenelor de interacțiune plasmă-solid;
- proprietățile plasmă din unele dispozitive cu configurație particulară.

a. Referitor la direcția unde și solitoni iono-acustici Domnia sa a efectuat cercetări privind excitarea în regim liniar a undelor iono-acustice. În acest scop profesorul Gheorghe Popa a realizat, pentru prima oară în România (în anul 1980), o mașină de plasmă dublă. În același tip de mașină a fost studiat fenomenul neliniar de tip soliton iono-acustic. Principalul rezultat îl reprezintă faptul că a fost propusă o structură bi-potențială prin care se pot obține coeficienți de reflexie a undelor și solitonului iono-acustic.

Profesorul Gheorghe Popa a contribuit la clarificarea naturii așa-numitelor instabilități iono-acustice care, pentru multă vreme, au fost considerate ca unde iono-acustice staționare.

Domnia Sa a adus contribuții esențiale la explicarea mecanismului fizic al oscilațiilor anodice și la elaborarea unui model de circuit echivalent al descărcărilor în gaze în care apar oscilații anodice.

În colaborare cu specialiștii de la Universitatea din Innsbruck profesorul Gheorghe Popa a efectuat cercetări în plasma mașinii Q considerată ca plasmă magnetizată necolizională. În aceste studii au fost identificate pentru prima dată, lucru menționat ca atare în literatura de specialitate, așa-numitele instabilități de sarcină spațială ionică.

În 1984 Domnia sa a arătat, concomitent cu un colectiv din Japonia, că așa-numitele instabilități iono-ciclotronice existente în mașina - Q nu sunt altceva decât rezultatul formării și distrugerii periodice a unui strat dublu cu structură axial simetrică.

b. Cercetările în domeniul „Diagnoza plasmă și a fenomenelor de interacțiune plasmă-solid” au avut ca obiectiv introducerea și dezvoltarea metodelor și tehnicilor noi de diagnoză a plasmă și a fenomenelor care au loc la interacțiunea particulelor plasmă cu

suprafețele solide, după cum urmează: metoda unghiului de contact, microscopia de forță atomică, elipsometrie, microdurimetrie, microscopie electronică, spectroscopie de ioni secundari. Aceste lucrări au fost realizate în baza colaborărilor externe cu specialiști din universitățile din Paris (Franța) și Eindhoven (Olanda).

c. Cercetînd proprietățile plasmelor din unele dispozitive cu configurație particulară Domnia sa a demonstrat că caracteristicile de propagare a unui front de ionizare la puteri mici, corespunzătoare unui regim de descărcare luminescentă arată similitudini cu caracteristicile de propagare la aprinderea unei descărcări de plasmă de mare putere (de ordinul a 100 KW).

Mai bine de 25 ani profesorul Gheorghe Popa a colaborat cu grupurile de cercetători conduse de Acad. C. Simionescu de la Institutul de Chimie Macromoleculară al Academiei Române și respectiv Prof. dr. doc. V. Ababei de la Facultatea de Chimie unde a participat la inițierea și dezvoltarea cercetărilor de plasmă-chimie în Iași. Astfel, la Institutul „Petru Poni”, începînd cu 1967, au fost puse bazele cercetărilor de polimerizare în plasmă și au fost realizate brevete de invenție referitoare la unele procedee și metode de obținere a materialelor semiconductoare.

După anul 2000 profesorul Gheorghe Popa a cercetat proprietățile plasmelor descărcărilor cu barieră dielectrică utilizate în producerea modificărilor de suprafață în scopul obținerii de proprietăți fizico-chimice noi, în procese de sterilizare și în depoluarea aerului.

Aceste rezultate fundamentale sunt considerate ca lucrări de pionierat în domeniu. De la apariția lor mai multe colective științifice din lume s-au ocupat de studiul proprietăților acestor structuri ale plasmelor, lucrările Domniei sale fiind citate cu prioritate de colectivele de cercetători care se ocupă de acest subiect și preluate de literatura de specialitate inclusiv în monografii.

B. Profesorul Gheorghe Popa are și realizări importante și în domeniul cercetărilor aplicative efectuate în principal în cadrul contractelor de cercetare încheiate fie cu unități economice, fie cu unități de cercetare. Ele au cuprins studiul unor fenomene de interacțiune plasmă-solid, elaborarea unor tehnologii noi, realizarea de instalații de laborator și industriale.

În cadrul acestor lucrări de cercetare Domnia sa a adus contribuții în domeniul nitrurării ionice, a pulverizării catodice, a

metodelor de sinterizare și respectiv al inter-difuzării straturilor metalice.

Rezultatele principale obținute la acest compartiment sunt următoarele:

- au fost stabilite unele rețete de nitrurare a oțelurilor rapide folosite la fabricarea sculelor așchietoare și legile cantitative ale cineticii procesului de stocare a azotului în straturile de nitrură;
- a fost elaborată tehnologia de pulverizare a materialelor metalice și dielectrice prin descărcare magnetron;
- au fost proiectate și realizate, în colaborare, instalații industriale de depunere în flux continuu a metalelor pe folii;
- au fost construite dispozitive de producere a plasmelor de temperatură joasă în scopul obținerii unor fascicule de electroni de mare energie;
- a fost elaborată o instalație de laborator specială pentru tratarea la suprafața a materialelor plastice;
- a fost elaborată o tehnologie de activare și corodare în plasma de radiofrecvență a materialelor plastice în vederea creșterii aderenței depunerilor metalice.

Din anul profesorul Gheorghe Popa 1991 conduce doctoratul în domeniul fizicii plasmei iar din 1994 doctorate în cotutelă cu parteneri din Franța.

Rezultatele activității științifice și didactice ale profesorului Gheorghe Popa s-au materializat într-un număr de lucrări, care merită să fie admirat :

- 151 - lucrări științifice publicate în reviste de specialitate cu referenți (56 în țară și 95 în străinătate);
- 201 lucrări științifice publicate în volumele unor conferințe, congrese și simpozioane științifice internaționale;
- 156 lucrări științifice comunicate și publicate în volumele unor manifestări științifice interne;
- 3 cărți în edituri centrale, 4 capitole în 4 cărți apărute în edituri din străinătate și 2 cărți multiplicat;
- 9 brevete de invenție.

Profesorul Gheorghe Popa a participat la peste 50 de manifestări științifice naționale și internaționale, a fost membru în comitetul de organizare al următoarelor conferințe și simpozioane:

1. Al III-lea Simpozion Internațional de Straturi Duple în Plasmă, Iași-București (1987);

2. Al IV-lea Simpozion Internațional de Straturi duble și alte fenomene neliniare în plasmă, Innsbruck (1992).
3. Al V-lea Simpozion Internațional de Straturi duble, Formațiuni de potențial și fenomene conexe neliniare în plasma, Sendai (1996)
4. A IV-a Conferință Balcanică de Fizică (Cluj, 1997)
5. Al III-lea Workshop balcanic privind fizica aplicată (Constanța, 2003)
6. ESCAMPIG, Constanța, 2004, Lecce 2006
7. A organizat la Iași trei Școli de vară internaționale cu temele „Plasme de temperatură joasă” (1992), „Procese elementare” (1995) și „Plasma de neechilibru, aplicații” (2003) în colaborare cu profesori de la Universitatea Paris Sud, Franța.

Domnia sa a fost:

- Coordonator din partea Univ. „Al. I. Cuza” Iași la rețeaua europeană de cercetare PECO -08469, in anii 1993-1995 „Fundamental studies of discharge in view of their technological applications”. Din rețea au făcut parte Univ. Paris Sud, Univ. Tehnologică din Eindhoven, Institutul Tehnic Superior din Lisabona, Univ. Masaryk și Universitatea Tehnică din Brno, Univ. Comenius din Bratislava și IFA - București
- coordonator din partea română al programului COPERNICUS - ERB 3512PL1561 (COP 1561) pentru perioada 1995 - 1998 din care au mai făcut parte : Univ. Salford (Anglia) -contractor principal, Univ. Tehnică din Brno, Univ. Masaryk din Bratislava, Univ. Tehnologică din Eindhoven, Institutul de Electronică din Sofia și Universitatea Aston;
- coordonator, la nivel național, al programului TEMPUS - JEP 07596/94 privind restructurarea învățământului superior de fizică. Programul a fost pentru 3 ani și a cuprins și Universitățile din București și Cluj. La program au participat universitățile: Paris-Sud, Grenoble, Lisabona, Bruxelles și Innsbruck. (1994-1997);
- responsabil al acordului de colaborare „Brâncuși” dintre laboratorul de fizica plasmei al Universității „Al. I. Cuza” Iași și LPGP din Universitatea Paris - Sud, Orsay (2003- 2004);
- responsabil al acordului de colaborare dintre laboratorul de fizica plasmei al Universității „Al. I. Cuza” Iași și la laboratorul de

fizica plasmei la Institutului „Josef Štefan” din Liubliana, Slovenia (2003 - 2004).

Profesorul Gheorghe Popa a fost sau este și în prezent membru al următoarelor societăți și consilii:

- Vicepreședinte al Societății Naționale de Fizică (din 1998);
- Membru al Societății Europene de Fizică (din 1993);
- Vicepreședinte al Consiliului Național de Reformă a învățământului (1996 - 1999);
- Membru al Colegiului Consultativ al Agenției Naționale pentru Știință și Tehnologie (1996 - 2001);
- Președinte al Agenției Naționale de Informatizare a Managementului Universitar (din 1998);
- Membru al Colegiului de Onoare al Ministerului Educației (din 1996);
- Membru al Consiliului Național al Cercetării Științifice Universitare (2000 - 2003);
- Membru al Consiliului Național de Diplome, Titluri și Echivalări de Studii (din 2000);
- Președinte de comisie al Consiliului Național pentru Evaluare și Acreditare Academică (din 2000);
- Membru fondator al Societății Culturale Româno-Germane din Iași și Konstanz (din 1995);
- Expert al Asociației Europene a Universităților (din 1999);
- Editor la revistele: Central European Journal of Physics, Analele Universității din Craiova, Studia Universitas Babeș-Bolyai, Cluj (din 2001);
- Referent la reviste științifice ca: Plasma Sources Sci. Technol, IEEE Trans. Plasma Sci, PLASMA PROCESSES & POLYMERS;
- Este membru al colegiului de redacție a revistei științifice „Fizică și Tehnică: procese, modele, experimente” fondată de către Universitatea de Stat „A. Russo”.

APRECIERI. Activitatea științifică și managerială a prof. Gheorghe Popa a fost apreciată cu următoarele titluri, premii, distincții științifice și guvernamentale:

- Lector evidențiat, premiu de excelență 1982 (Ordinul Ministrului Educației no. 2899);
- Diploma și insigna jubiliară a IEPAM, Bârlad (1982);
- Diploma și certificatul Universității „Al. I. Cuza”, Iași 1984;

- Premiul „C. Miculescu” al Academiei Române pe anul 1989;
- Cetățean de onoare al orașului Omaha din Nebraska, SUA, 1993;
- L'ordre des Palmes Academiques, 1996 (Ministerul Educației Naționale, învățământului Superior și al Cercetării din Franța);
- Ordinul „Crucea Moldavă” a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1998;
- Profesor Honoris Causa al Universității din Augsburg (Germania), 1999;
- Diploma de excelență „Vasile Pogor” a Municipiului Iași, 1999 și 2003;
- Diploma și medalia Universității din Freiburg, Germania, 2000;
- Ordinul Național „Steaua României”, grad de ofițer, 2000;
- IOP Fellow, 2001;
- Ordinul „Crucea Patriarhală” a Patriarhiei Române, 2005.

În afară de cele prezentate este necesar să menționez rolul important, exercitat de Domnia Sa în deschiderea filialei Universității „Alexandru Ioan Cuza” în incinta Universității de Stat „Alec Russo” și susținerea tuturor proceselor de colaborare științifico-didactice la nivel de rectorat, facultate și catedră între Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” și Universitatea de Stat „Alec Russo” în ultimii doi decenii.

Aceasta este, în linii mari, calea profesională a Dlui profesor Gheorghe Popa.

Mult stimată asistență, permiteți-mi în numele dumneavoastră să mulțumesc domnului Rector, Nicolae Filip, Senatului Universității de Stat „Alec Russo” pentru decizia de a decerna titlul onorific *Doctor Honoris Causa* Dlui profesor Gheorghe Popa.

Dle profesor Gheorghe Popa Vă felicit cu acest eveniment și sînt ferm convins că în continuare colaborarea dumneavoastră personală cu Universitatea noastră va căpăta un caracter permanent, activ, fructuos, întru dezvoltarea științei, învățământului și societății academice din Moldova și România.

Vă mulțumesc.

Dr. Eugeniu PLOHOTNIUC

**Membri de Onoare
ai Senatului Universității
de Stat "A. Russo"**

Cuvânt despre Radu MOȚOC 2000

Astăzi mi-a revenit cinstea de a-l prezenta pe dl Radu Moțoc pentru conferirea titlului Membru de Onoare al Senatului, titlu însoțit de Diploma nr.1.

Simt o acută necesitate de a mă întoarce la unele fragmente din amintirile de la începutul anilor 90, care ni i-au adus în cale pe prietenii noștri devotați din Galați. Toate speranțele noastre de reformare a colecțiilor Bibliotecii s-au orientat spre Dumnealor.

În acel 1990 s-au expediat mai multe scrisori de solicitare a ajutoarelor de carte în limba română către diverse instituții, biblioteci, Asociații. Dar primul care ne-a răspuns cu o uimitoare promptitudine a fost inginerul, dl Radu Moțoc, secretarul Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”, filiala Galați. Scrisoarea de răspuns mai conținea și o invitație de a veni la Galați pentru a participa la întâlnirea cu intelectualitatea orașului cu ocazia instituirii „Bursei Igor Jechiu” precum și pentru a examina la concret „problema problemelor” – reformarea fondului de carte cu precădere în limba

română, care la acel moment constituia numai 5006 ex. Azi ne lăudăm cu o colecție de 227 455 exemplare în care se înscriu și zecile de mii de cărți donate de către Asociația „Pro Basarabia și Bucovina” Filiala Galați.

Biblioteca va trece prin vreme îmbogățindu-se și îmbogățind sutele de cititori însetași de carte și cunoștințe, dar întotdeauna ei se vor opri în fața expoziției consacrate celui care a fost Igor Jechiu, preot și mare bibliofil, primul președinte al Filialei Galați Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”...

Astăzi, cu toată certitudinea putem afirma, că dl Radu Moțoc este printre pușinii secretari de Asociații, care a reușit să dea strălucire anume acestei funcții, prin ea făcându-se bine cunoscut nu numai în țară dar și în străinătate.

Își poartă cu mândrie vestitul nume nu numai în România, căci rezultatele activităților întreprinse în timp țin de orice superlative: formarea profesională continuă, evaluarea respectivă din partea autorităților:

Studii Postuniversitare :

- „Management educațional”, 1982 la Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca;
- Managementul relațiilor cu clienții și cumpărătorii – The Open University – Londra, aprilie, 1999;
- Management financiar -The Open University, decembrie, 1999;
- Management competitiv - The Open University, Londra, desfășurare;

Cercetările și invențiile, pasiunile rafinate ale Domnului Moțoc și-au găsit aplicare în viață: genealogia familiei Moțoc, heraldica, filatelia, numismatica. În acest context cu toată plăcerea vreau să vă demonstrez ceea ce s-a putut aduce și la Bălți – arborele genealogic al Moțocilor cu rădăcinile din secolul al XV-lea, descoperind grade de rudenie directă cu Vornicul Ion Moțoc și Mitropolitul Varlaam.

Sprîjină activitatea înființării Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zolta” din Iași devenind membru în comitetul de patronaj al acestui institut.

Ca urmare a preocupărilor în domeniul istoric organizează în Colaborare cu Muzeul Țării Făgărașului un Simpozion Negru Vodă la Făgăraș în 1996.

Publică articole din istoria Basarabiei și Bucovinei în „Viața Liberă” din Galați și „Timpul” din Australia.

Din februarie 1990 este Secretarul Asociației Culturale Pro Basarabia și Bucovina filiala Galați. În această postură inițiază:

- programe culturale începând cu anul 1992 la Universitatea „Alec Russo” din Bălți care vizează în principal problemele la care mă voi referi în continuare;

- programe de colaborare cu Muzeul Donici și școala generală din satul Donici care constau în:

- program alternativ de învățământ pentru clasele 1-4 care utilizează caietele Coresi;
- premii acordate celor mai buni elevi și profesori;
- materiale documentare destinate muzeului și sprijinirea contactelor cu specialiștii din România;
- dotarea școlii cu cărți de specialitate și două calculatoare pentru educația specifică informatică;

Pasionat de filatelie, întreprinde studii despre mărcile poștale și ștampilele speciale utilizate înainte de 1910. Realizează un exponat din categoria Istoria Filateliei cu tema „Ștampilele T pe trimiteri de plată din și către România în perioada 1900-1915. Publică articole cu caracter de studiu filatelic în revistele de specialitate.

Pasionat de numismatică și medalii adună o colecție de monede și bancnote românești care tratează raritatea și cronologia apariției acestora începând cu anul 1867.

Am avut fericita ocazie să văd aceste valoroase colecții care m-au impresionat nemaipomenit de mult.

Di Moțoc trăiește cu adevărat o viață intensă și deplină potrivit aptitudinilor pe care poate le-a moștenit de la Mitropolitul Varlaam (o creangă a acestui arbore) ori cu care l-a înzestrat și i le-a sădit Dumnezeu.

Cu multă pasiune, dăruire și atașament organizează și desfășoară multiple activități. Drept mărturie pot servi și acele acțiuni întreprinse în vederea îmbogățirii colecției de carte română de la Biblioteca Universitară bălțeană : carte nouă „Colecția de carte Galați”, „Colecția de carte Humanitas”, completarea retrospectivă la Anticariat și persoane particulare cu atestarea temeinicelor cunoștințe în materie, donații de echipament tehnic (televizor, antenă parabolică), portretele scriitorilor români care s-au înscris perfect în sala de lectură de Literatură Națională a Bibliotecii noastre, susținerea materială prin burse de specializări în România ale bibliotecarilor și multe alte inițiative de bun augur.

Biblioteca Universitară Bălți este mândră de faptul că anume ea l-a descoperit pe dl Radu Moțoc, care atașându-se mult de ea, a reușit să se integreze pe deplin nu numai vieții bibliotecare, dar și universitare. Din inițiativa dumisale a luat ființă manifestarea, devenită tradițională la Universitatea din Bălți, de premiere a șefilor de promoții.

Faptul că în Universitatea din Bălți în curînd se va deschide ATENEUL de culturalizare a tineretului studios, se datorează în cea mai mare măsură ideii lui Radu Moțoc.

Specializările la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați ale multor profesori de la noi s-au desfășurat nu fără participarea nemijlocită a dlui Moțoc la tratativele de colaborare dintre cele două mari universități.

Tot domnului Moțoc îi datorăm și instituirea Laboratorului de Paleografie Slavonă în cadrul facultății de Filologie.

Curriculum Vitae și alte documente ne conturează portretul unui adevărat profesionist, cercetător și iubitor al specialității sale, cu competență îndeplinind tot de ce nu s-ar apuca. Dl Moțoc a înregistrat notabile rezultate în orice activitate desfășurată, ceea ce-o dovedesc elocvent certificatele de studiu și de invenții de care dispune (O mărturie pe care vreau s-o comentez aici). Este vorba de Certificatul Ministerul Educației și Învățămîntului și Fundația Europeană Drăgan.

Fire meticuloasă, răbdătoare, truditore, neobosită și exigentă în tot ceea ce întreprinde. Înaltă responsabilitate și spirit creator, căci dl inginer este mereu în căutarea și generarea noilor idei, dîndu-le viață. Nu se mulțumește de cele realizate și întotdeauna tinde spre noi ascensiuni.

La cele spuse mai putem adăuga că este foarte ușor să comunici cu un astfel de om sociabil, bun interlocutor și ascultător, întotdeauna cu bună dispoziție, molipsindu-i și dăruindu-le și altora din energia sa și cultura interioară foarte bogată.

Cred, că s-ar cuvine să spunem că este și un bun diplomat.

Toate cîte s-au enumerat la capitolul susținere materială: cărți, burse de specializare, premii pentru studenți ș.a. cer o solidă acoperire financiară. Ajutorul dezinteresat din partea Consiliului Județean și marilor întreprinderi gălățene a putut fi obținut și datorită capacităților de convingere și sensibilizare pe care le posedă sărbătoritul de astăzi.

În încheierea alocuțiunii mele aş vrea să spun că dl Radu Moțoc este omul aşteptat cu drag în Biblioteca Noastră.

La Universitate este astăzi o sărbătoare de suflet.

Cele mai frumoase felicitări, multă sănătate, ani mulți, cât mai diverse proiecte să Vă ispitească și unele din ele să se realizeze numaidecât și la Bălți.

Faina TLEHUCI, Directoarea BȘU

Diploma de Membru de Onoare al Senatului Universității de Stat „Alecu Russo”

Cuvânt despre Faina TLEHUCI 2001

Pentru contribuții substanțiale la edificarea și modernizarea sistemului bibliotecar universitar bălțean, pentru aportul adus în cei 40 ani de prodigioasă activitate în funcția de director, pentru exigență profesională, dăruire exemplară, fidelitate incontestabilă

40 de ani din cei 52 de ani de activitate dna Faina Tlehuci i-a consacrat Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „A. Russo”, transformînd-o de-a lungul anilor într-un autentic laborator intelectual de studiu, cercetare științifică și educație pentru multe generații de studenți și cadre didactice, cu un colectiv de bibliotecari profesioniști, care s-a afirmat nu numai în Republica Moldova dar și peste hotarele ei.

În mod deosebit s-a distins dna Tlehuci în desfășurarea activităților de constituire a unei colecții universale și mereu actualizate de documente științifice, didactice și metodice, inclusiv publicații periodice, pe diverse suporturi informaționale (documente AV, documente electronice - CD și DVD), în 30 de limbi, care

acoperă adecvat necesitățile de informare și documentare ale comunității universitare;

Datorită insistenței, curajului, perseverenței dnei Tlehuci, Biblioteca devenit una din cele mai mari biblioteci automatizate din Republica Moldova, care oferă cititorilor săi o infrastructură informațională bogată :

- baza de date locală (30% din cele 248 903 de titluri deținute);
- banca de date „Legislația Republicii Moldova” (bibliografie și full-texte), actualizată săptămânal;
- accesare Internet, accesare documente ONU, având în structura sa Centru de Informare și Documentare ONU

Ca membru al celui mai mare consorțiu de biblioteci din Republică și cel mai mare consorțiu Informațional din lume Biblioteca oferă acces la 5000 de publicații periodice pe suport electronic prin eIFL Direct, „EBSCO Publishing”.

Un merit deosebit de-mare îl are doamna Tlehuci Faina în construcția edificiului actual al Bibliotecii, primit în exploatare acum 15 ani în urmă(1986), dumneai fiind printre autorii proiectului acestei clădiri de o sobră arhitectură , care se înscrie perfect nu numai în peisajul campusului universitar dar și urban. în anul 1990 Doamna Tlehuci a fost distinsă cu Diploma Uniunii Arhitecților din Republica Moldova. Proiectarea așezării judicioase a fiecărei subdiviziuni formează un ansamblu rațional și eficient pentru localizarea noilor tehnologii informaționale.

Spiritul competitiv, creativitatea și responsabilitatea Directorului de Bibliotecă au fost atestate și prin câștigarea a 8 proiecte, lansate de Fundația SOROS-Moldova și OSI Budapesta , care au adus Bibliotecii și Universității un beneficiu de circa \$ 60 000 în cărți, abonamente la publicații periodice străine, documente electronice, soft bibliotecar integrat, echipament tehnic, extinderea accesului la informație, navigare Internet.

Competența profesională, cunoștințele vaste, iscusința managerială, tactul și răbdarea, exigența și experiența , toate eforturile profesionale ale Directorului, Faina Tlehuci, întotdeauna s-au orientat spre sporirea funcționalei Bibliotecii, îmbunătățirea și ameliorarea serviciilor , satisfacția deplină a consumatorului de informație.

Manifestînd calități de cercetător a luat parte la activități profesionale în cadrul reuniunilor naționale și internaționale,

prezentînd referate și comunicări științifice; s-a preocupat de întocmirea și redactarea indicilor bibliografici al producției științifice a profesorilor universitari, bibliografii tematice, biobibliografii. Un exemplu elocvent fiind biobibliografia „Nicolae Filip - 75 de ani”.

Meritele Dnei Faina Tlehuci au fost apreciate:

- în Enciclopedia „Femei din Moldova” (Chișinău: Museum, 2000), printre cele 665 de personalități feminine, care au contribuit la prosperarea culturală a Moldovei, îi regăsim numele, portretul și câteva date biografice :

- „Om Emerit al Culturii” (1987);
- „Eminent al învățămîntului public din Republica Moldova”
- „Eminent al Culturii din URSS”

Dr. hab. Nicolae FILIP

Cuvînt despre Gary L. SCHNELLERT

2002

Gary L. Schnellert este specialist recunoscut în mai multe domenii: Educație internațională, Evaluare și control, Administrare educațională. A contribuit în mare măsură la elaborarea unei viziuni mai clare a problemelor-cheie din domeniile sus numite și a propus mai multe modalități efective de soluționare a lor.

Este autorul a peste 50 de lucrări științifico-metodologice în care Domnia Sa studiază profund mecanismele creării relațiilor interdisciplinare între diferite sisteme de învățămînt.

Prin publicațiile sale dl Gary L. Schnellert a contribuit în mod pozitiv la edificarea unei imagini veridice a sistemului de învățămînt din Republica Moldova și a Moldovei în genere, prezentînd astfel țara noastră întregii lumi.

Nenumăratele funcții și posturi pline de responsabilitate în care a activat dl Gary Schnellert pînă în prezent au demonstrat convingător că Domnia Sa se manifestă constant și din plin prin arta

de a munci, setea de a cerceta și dragostea de a construi, realizându-se astfel ca OM, Savant și Administrator.

Activitatea didactică fructuoasă pe care dl Gary L. Schnellert a desfășurat-o în centrele universitare din Manitoba, Georgetown, Iowa, Minnesota, ș.a. rămîne un dar de preț pentru toți acei care au avut norocul să-l audieze.

Autorul și coordonatorul principal al proiectului „Relații universitare vizînd reforma învățămîntului” dl Gary L. Schnellert își aduce un aport inestimabil în stabilirea relațiilor de colaborare de lungă durată între Universitatea St. Cloud, Minnesota (SUA) și Universitatea „A. Russo” din Bălți, contribuind în acest fel la renovarea sistemului de predare / învățare a Facultății Pedagogie și Psihologie, la perfecționarea științifico-metodică a colectivului didactic și la ameliorarea performanțelor cognitive ale viitorilor specialiști prin:

- activități de investigare a celor mai recente strategii de predare / învățare;
- introducerea în activitățile didactice ale Facultății a tehnologiilor și programelor noi de predare, care contribuie la:
 - reînnoirea curriculum-ului la învățămîntul primar și preuniversitar;
 - dezvoltarea bazei tehnico-materiale a Facultății;
 - implementarea sistemului de studii la distanță.

Dr. Lidia STUPACENCO

Imagini de la ședințele festive

1998. De la stînga la dreapta: Nicolae Filip, Eugen Coșeriu, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu

1998. Vitalie Belousov și Nicolae Filip

1998. Dumitru Ghiță

1999. Ion Borșevici

2000. Nicolae Filip și Alexandru Budișteanu

2002. Joane W. McKay și Nicolae Filip

2003. Nicolae Tcaci (în centru)

2003. Heiner Hamm (la tribună)

2003. Israil Gohberg (în centru)

2003. Michael Zickerick, Nicolae Filip și Vasile Panciuc

2003. Michael Zickerick și Nicolae Filip

2005. Dumitru Irimia, Nicolae Leahu, Maria Șleahțițchi, Eliza Botezatu,
Nicolae Filip

2006. Gheorghe Duca

2006. Constantin Gaidric

2000. Radu Moțoc

2001. Faina Tlehuci

Index de nume

		Pag.
A	Ababei, V.	(166)
	Ababii, L.	(134)
	Ahmanova, O.S.	(29)
	Arutiunova, N.	(56)
B	Bantoș, Alexandra	(27)
	Băncilă, Simion	24, (134)
	Belousov, Valentin	(77, 155)
	Belousov, Vitalie	(12, 19)
	Belinschi, Elena	49, (53, 134)
	Berejan, Silviu	(10, 25), 33, (41, 151)
	Bloomjield, L.	(56)
	Boinceanu, B.	(147)
	Bolboceanu, Anatol	(134)
	Bondarenco, Ana	(134)
	Borșevici, Ion	(42), 45
	Bortă, Larisa	(134)
	Botezatu, Eliza	(127), 133
	Botezatu, Ion	(42)
	Boțu, P.	(130)
	Budagov, R.A.	(28, 29, 51)
	Budișteanu, Alexandru	(63), 68
	C	Cabac, Valeriu
Cantemir, Grigore		43
Capcelea, Valeriu		48
Carauș, Grigore		(92)
Cazacu, B.		(51)
Călinescu, G.		(130)
Ceban, Vasile		(85, 93, 133, 155)
Chomsky, N.		(58)
Ciobanu, Anatol		(42, 49), 54
Ciornîi, Ion		(41, 137)
Cojuhari, F.		(50)

	Corlăteanu, Nicolae	(42)
	Coroliuc, Boris	(129, 134)
	Costin, Miron	(76, 77)
	Coșeriu, Eugen	(9), 13, (26, 33, 51, 102)
	Creangă, Ion	(31, 136)
	Cucer, Mihail	(134)
	Cujbă, Z.	(134)
D	Damian, L.	(130)
	Drăgan, G.	(38)
	Duca, Gheorghe	(145)
E	Eminescu, Mihai	(31, 66, 69, 105, 107, 110)
	Eni, V.	(92)
	Esinencu, N.	(30)
	Evtuşenco, I.	(129, 134)
F	Filip, Nicolae	(68, 76), 83, (93, 94, 129, 134, 145, 152, 153, 155, 158, 162, 163, 170), 181
G	Gagim, Ion	152
	Gaindric, Constantin	(92, 153)
	Gherman, L.	(92)
	Ghidenco, F.	(92)
	Ghițu, Dumitru	(23)
	Gohberg, Israel	(91, 155)
	Gorodenco, P.	(92)
	Grinberg, B.	(92)
	Grițunic, B.	(77)
	Gudima, Mihail	(42)
H	Hamm, Heiner	(87)
	Harconița, Elena	4
	Hjemasley, L.	(55)
	Horn, Mihail	(14)

	Husserl, E.	(11)
I	Iachim, Leonid	(92)
	Iakobson, R.	(56)
	Iavorschi, Nicolae	(134)
	Ioniță, Mircea	(134)
	Iorga, Nicolae	(51)
	Irimia, C.	(106)
	Irimia, Dumitru	(101), 107
J	Jechiu, I.	(174)
	Jitaru, Valentin	(77)
K	Karaulov, Iu.	(29)
	Kolmogorov, A.N.	(85)
	Krein, M.	(93)
L	La Bruyère, Jean de	(10)
	Leibniz	(15)
	Lope Blanch, J. M.	(10)
	Lupan, A.	(140)
M	Mahmoudian, M.	(60)
	Manoli, Ion	12, 63, 67, (72, 77, 134)
	Marcus, A.	(94)
	Marinciuc, M.	(155)
	Martinet, A.	(60)
	Matcovschi, Ilarion	(134)
	Mândăcanu, Roman	(14)
	Mândăcanu, Valentin	(14)
	Mățaș, N.	(30, 31)
	McKay, Joane W.	(79)
	Medvețchi, O.	(13)
	Medvețchi, Petru	(13, 155)
	Mehedinți, Simion	(14)
	Melniciuc, N.	(135)
	Meniuc, G.	(130)
	Mihul, C.	(164)
	Mocanu, Vladimir	(42)

	Mocreac, L.	(50, 51)
	Morris, Charles	(57)
	Moțoc, Radu	(174)
	Munteanu, E.	(104)
	Mureșanu, A.	(110)
N	Negoïțescu, I.	(112)
	Nicov, C.	(50)
	Novac, L.	(51)
O	Oprea, Dumitru	(159)
	Osadcenco, I.	(50)
P	Paduceva, E.	(56)
	Petrușin, P.	(155)
	Pidal, Menendez	(15)
	Pirogan, V.	(77)
	Platon	(14)
	Plohotniuc, Eugen	21, (58), 153, 163, 170
	Pomelnicova, Ana	97
	Popa, Gheorghe	(163)
	Popa, Gheorghe D.	25, 106, 107, (133)
R	Racul, I.	(50)
	Roman, P.	(77)
	Rumleanski, Mihail	80
	Rusnac, G.	(42)
	Russo, A.	(108)
	Rusu, V.	(51)
S	Saussure, F.	(56)
	Schiba, Victor	89, (134)
	Schnellert, Gary L.	(183)
	Senic, Valeriu	(42)
	Simion, E.	(38)
	Simionescu, C.	(166)
	Smirnițki, A.I.	(29)
	Soibelman, O.	(92)
	Spătaru, G.	(42)

	Stepanov, Iu.	(56)
	Stici, Dina	(134)
	Stupacenco, Lidia	184
Ș	Șleahțiți, Maria	107, 131
	Șcerba, L. V.	(29, 58)
	Șmeliov, D.N.	(29)
T	Tănase, G.	(134)
	Tcaci, Nicolai	(81)
	Teleucă, V.	(136)
	Tlehuci, Faina	177, (179)
	Tominski, O.	(135)
	Topală, M.	(135)
	Trelea, G.	(70)
Ț	Țurcanu, V.	(77)
U	Ufimțeva, A.A.	(29)
V	Valuța, Marcu	(14)
	Varlaam	(174, 175)
	Vasilii, E.	(57, 61)
	Vărzaru, S.	(70)
	Vedenina, L.	(60)
	Vieru, Grigore	(12, 130)
	Vinogradov, V.V.	(29)
	Vravie, Ion	(92)
Z	Zickerick, Michael	(95)

Cuprins

<i>Elena Harconița</i> Cuvînt înainte	3
Deținătorii titlului de Doctori Honoris Causa ai Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți	6, 7
<i>Ion Manoli</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Eugeniu COȘERIU	9
Discursul de investiție al prof. Eugeniu Coșeriu	13
<i>Eugeniu Plohotniuc</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Vitalie Belousov	19
<i>Simion Băncilă</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui acad. Dumitru Ghițu	23
<i>Gheorghe Popa</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui acad. Silviu Berejan	25
Discursul de investiție al prof. Silviu Berejan	33
<i>Grigore Cantemir</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Ion Ciornîi	41
<i>Valeriu Capcelea</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Ion Borșevici	45
<i>Elena Belinschi</i> LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Anatol Ciobanu	49

Discursul de învestitură al prof. Anatol Ciobanu	54
<i>Ion Manoli</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui Alexandru Budișteanu	63
Discursul de învestitură al dlui Alexandru Budișteanu	68
<i>Mihail Rumleanski</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dnei Joane W. Mc Kay	79
<i>Nicolae Filip</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui Nicolae Tcaci	81
<i>Valeriu Cabac</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui Vasile Ceban	85
<i>Victor Schiba</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui Heiner Hamm	87
<i>Valeriu Cabac</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Israel Gohberg	91
<i>Ana Pomelnicova</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui Michael Zickerick	95
<i>Gheorghe Popa</i>	
LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris Causa dlui prof. Dumitru Irimia	101
Discursul de învestitură al prof. Dumitru Irimia	107

Maria Șlehtițchi

LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris
Causa dnei prof. **Eliza Botezatu** 127

Discursul de învestitură al prof. **Eliza Botezatu** 133

Ion Gagim

LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris
Causa dlui acad. **Gheorghe Duca** 145

Eugeniu Plohotniuc

LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris
Causa dlui **Constantin Gaidric** 153

Valeriu Cabac

LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris
Causa dlui prof. **Dumitru Oprea** 159

Eugeniu Plohotniuc

LAUDATIO cu prilejul conferirii titlului de Doctor Honoris
Causa dlui prof. **Gheorghe Popa** 163

**Membri de onoare ai Senatului Universității
de Stat „Alec Russo”** 171

Faina Tlehuci

Cuvînt despre dnul **Radu Moțoc** 173

Nicolae Filip

Cuvînt despre dna **Faina Tlehuci** 179

Lidia Stupacenco

Cuvînd despre dnul **Gary L. Schnellert** 183

Imagini de la întrunirile festive 185

Indice de nume 195